

Ristpistete jälgedes ...

Kangaste ja rõivaste kaunistamist tikandiga peetakse üheks vanemaks tarbekunstiharuks. Tikand tekkis juba ürgaja kultuuris ja oli tihedalt seotud loomanahksete rõivaste õmblemisega. Nõelamaterjali muutumistega koos täienes ka tikkimistehnika. Vanimatest tikanditest saab aimu skulptuuride, maalide, arheoloogiliste leidude ja kirjandusväljaannete vahendusel.

Mõnede allikate väitel oli muistsete egiptlaste, babüloonlaste ja früügi laste kultuurides tikkimiskunst kõrgel tasemel. Teisalt ei peeta tikkimist muistse Egiptuse tekstiilikäsitöölisele ja –kunstnikele omaseks tehnikaks. Pigem peetakse suuremat osa neist vähestest tikanditest, mis säilinud, võõramaisteks või vähemalt võõralt maalt pärit käsitöölise tehtuks. Enne, kui koos Rooma sõjaväega tulid Egiptusesse sealsed käsitöölised, oli tikand Egiptuses pigem võõras. Paljusid Uue Kuningriigi aegseid tekstiile on uurijad kirjeldanud kui tikandeid, kuid seda tihti asjatundmatusest. Enamasti on olnud tegemist siiski taustakoest tihedamalt sisse kootud mustriga, mistõttu on seda kerge tikandiga segi ajada. Roomlased nimetasid tikkimist „nõelaga maalimiseks”.

Hiinas ja Jaapanis on väga rikkalik tikkimistraditsioon. Kirjutatud ajaloo põhjal harrastati Hiinas tikkimist juba 3500-4000 aastat tagasi. Säilinud tekstiilitikandid on siiski pärit esimesest aastatuhandest enne meie ajaarvamise algust. Kangaid kaunistasid tikkimisega ka Ameerika mandri asukad, näiteks Peruust on leitud 4000 aastat vana villase lõngaga tikitud hauatekstiil. Samuti oli tikandikunst kõrgel tasemel Lähis-Idas. Ehkki kõikjal maailmas on kasutatud samu tikkimispisteid, materjale, sümbolismärke, ornamente, siis iga rahvas on loonud omanäolise tikanditraditsiooni kohalike kultuurimõtjute tulemusena. Iga sajand on lisanud uusi stiile ja uusi pisteid.

Euroopa ristpistetikandi juured arvatakse olevat idamaist päritolu. Ristpistetega kaunistatud tekstiile on leitud Egiptusest (dateeritud 1400.a. ema), Hiinast (500-300 ema), rauaaegsest Euroopast, Krimmi poolsaarelt Antiik-Kreeka aegseid (400 a.ema). Homerose tekstides mainitakse tikandeid, samuti toleaaegsete Rooma kirjanike tekstides.

Kaubateed, mis kulgesid läbi muistse Euroopa ja Aasia muutsid Vahemeremaad eri kultuuride kokkupuutepaigaks. Tikkijad said ideid nii lähedalt kui kaugelt ja neid matkiti, tõlgendati, muudeti oma arusaamadest ja eesmärkidest lähtuvalt. Tikkimisoskused levisid ristiretkede käigus 1100-1200-ndatel aastatel läänemaadesse.

756-1492.a. tõusis Hispaanias esile geomeetrilise ülesehitusega nn must tikand, mida hakati mujal hispaania tikandiks nimetama. Selle tikkimisviisi, nii nagu terasnõelte ja teravate kääride valmistamise, tõid Hispaaniasse araablastest maurid pärast vallutusi. Must tikand sisaldab kast- ehk holbeini pistete ning muudegi pistete kõrval ka ristpisteid, mida tikiti valgele linasele kangale musta lamba villast kedratud lõngadega või musta siidniidiga.

Must tikand.

Keskajaks oli tikkimine kujunenud üleüldiselt viljeldavaks käsitööliigiks, ehkki vaesema elanikkonna kihi naistele kujutas nõiend endast tõelist varandust. Keskaja Euroopas ja Aasias valmistasid nii kutselised käsitöölised kui nunnad-mungad kuninglikele õukondadele ja usutalitusteks uhkeid rüüsid, drapeeringuid ja muid kaunistusi, käsitsi tikitud kangad on alati tähistanud kõrget seltskondlikku staatust. Nad töötasid eritöökodades, mille patrooniks olid rikkad aristokraadid, ning kloostrites. Tikkija amet oli väga kõrgelt hinnatud. Maailma usundid ja kirik etendasid ajaloos tähtsat rolli tikandiliikide arengus ja levimises, sest kirikutekstiilid on olnud valdavalt rohkelt kirjutud.

Eesti Rooma-Katoliku Kiriku tekstiil. Fotod Tiia Arla.

Alates renessanssist suureneb kõrgkihi ilmalik tellimus nii rõivastuse osas kui ruumikujunduslikus tekstiilis. Ka ilmuvad ilmalikuma sisuga kujundused liturgilistesse tekstiilidesse. Nii kujundajad kui tikkijad töötasid sageli monarhide isiklikus alluvuses. Kui kaubandus ja aja veetmine renessansiajal kasvasid, kujunes tikkimisest aadliperekondade abielunaiste ja tütarde ajaviide.

Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku tekstiili fragment ja karikakate. Fotod Tiia Artla.

13. sajand tõi tikanditesse heraldika teema, rohkem värve ja pisteid, millega sai katta alusmaterjali täielikult.

14. sajandil töötati Itaalias Assisi linnas välja ristpiste eritehnika, kus põhimotiiv jäeti tikkimata ja taust tikiti erksate (punaste) ühevärviliste ristpistetega. Ühevärviliselt tikitud osa ääristati tumedate kast- ehk holbeini pistetega. Lippudele ja kantavatele vapimotiividega embleemidele tikiti kahelt poolt vaadeldavate itaalia ristpistetega. Vahel lisati motiivile kahekordse eelpistega (kastpiste, holbeini piste) või tikkpistega raamitud detaile.

1524.a. trükiti Saksamaal esimene mustriäidiste raamat, mil Euroopa kuninglikes õukondades tuli moodi ristpistetikand. Tikiti nii tähestikke kui looma- ja lillemotiive. Ristpistetega kaunistati mööblikangaid, voodieesriideid, drapeeringuid, lauavaipu jms. Moodne tikkimisviis levis aadlimajapidamiste kaudu pikkamööda ka talupoegade rõivastele. Kohustuslikus korras järgiti seejuures seisusekohasust nii materjali- kui mustrikasutuses.

16. sajandil jõudis must tikand Inglismaa kuninga õukonda Henry VIII Hispaaniast pärineva naise Aragoni Katherine vahendusel, kes tikkis ise oma abikaasa särgid. Tikand oli tihti must, aga traditsionaalselt tikiti seda ka sinise, punase või tumerohelisega. Musta ehk leinalõnga oli saada kahes erinevas variandis ning aeg-ajalt kasutati veel kolmandatki, mida saadi musta ja valge kokkuketramisel. Paljude pistete tegemiseks kasutati ühekordset tikkimislõnga. Musta tikandiga kaunistati kraesid, taskurätte, veste, kindaid, meeste mütse. Et aga Inglismaal valitses järjest suurenev armastus ja huvi taimede vastu, arenes seal välja uus musta tikandi vorm,

milles olid silmapaistval kohal loomupäraselt põimunud varred, viljad, õied ja lehed. Mustast tikandist sai kogu kangapinda täitev muster, mille piirjooni täitis suur valik keerukaid geomeetrilisi mustreid. 16.-17.sajandil olid moes musta tikandiga laiad kleidivarrukad.

17. sajandil hakati vähem jõukamale elanikkonnale telgedel kootud gobeläänvaipade eeskujul tikkima väiksemaid gobeläänpiste-, poolristpiste- ja ristpistevaipu kõikvõimalike uhkete stseenidega. Gobelääntikand oli Madam de Maintenoni, Prantsusmaa kuningas Louis XIV teise naise, lemmiktegevusi. Tema asutas *Saint Cyr l'Ecole*'i, kooli vaeste perede lastele, mis asus pisikeses külas Versailles lähedal. Osaks tüdrukute õppekavast oli ka tikkimine, sh gobelääntikand.

Kuna gobelääntikand kujunes aristokraatlike naiste lemmiktegevuseks, siis kasutati enamasti parimaid siidiniite ja tehtud töödele tikiti ka kulla ja hõbedaga. Hilisematel sajanditel kasutasid naised gobeläänpisteid, et „maalida“ ingellige nägusid ja religioosseid sümboleid. Pikaajalise raske töö vilju kingiti pulmadeks lähedaste sõbrannade vahel, sageli pärandati valmis töid põlvkonnast põlvkonda. Ristpistevaipade valmistamine kanvaatikandina jätkus ka 18. sajandil, mil hakati sõna „gobelään“ kasutama ebaõigesti kanvaatehnikas tööde kohta. Trükikunsti arenedes trükiti järjest enam mustriäidiseid.

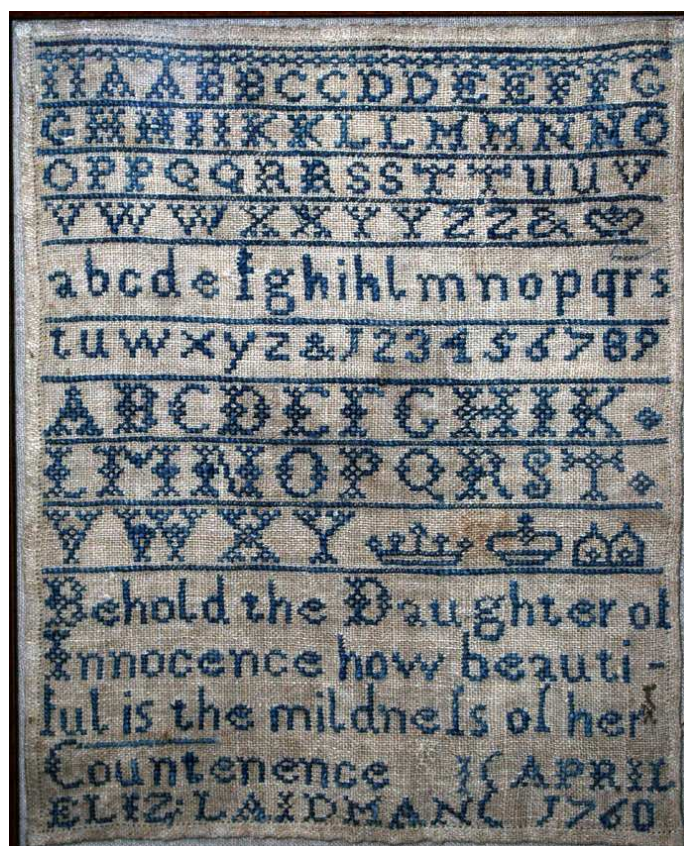
17.-18. sajandid kujunesid ristpistetikandi õitsenguajaks. Tikandiga kaunistati kõike võimalikku, madalama ühiskonnakihi rõivastussegi ilmus rohkelt kaunistuspisteid. Sel perioodil toimusid muutused nii ühiskonnas, üldine heaolu kasvas, kui ka naiste rollis perekonnas. Jõukate prouade ja nende tütarde tegemisteks kujunesid peen näputöö, romaanide lugemine ja moodne igavlemine.

18.-19. sajandil kujunes ristpiste õppimine õigekirja, rehkendamise ja geograafia kõrval tütarlapse hariduse lahutamatuks osaks. Tüüpilisteks ristpistes säilinud töödeks on ristpistes tähestikud, arvud ja pisimotiivid, sh nt paabulinnud, lõvid, aadlikroonid, koerad, lilled, linnud, puud ja moraliseerivad värsid, mis hoiatavad lähenevad surma eest ja innustavad olema kuulekas. Kasutati ka losside ja hoonete motiive.

Foto Tiia Artla.

Et muustriraamatud olid küllaltki haruldased, kujunes tikandinäidiste tööproovist oluline ese. Tööproovid ei olnud mõeldud eksponeerimiseks, vaid neid hoiti kokkurullitult käsitöökabis ja pärandati emalt tütrele. Enamasti sisaldasid sellised märkmelinad ristpistes tähestikke, numbreid, monogramme ja väikemotiive (südameid, figuure, linde jmt). Ainestik kopeeriti sageli vanadelt muustrilehtedelt või suguvõsa näidistelt. Oluliseks peeti, et tikkimisharjutuste teostamise kvaliteet oleks kõrge, mis oli justkui tütarlapse usinuse, andekuse ja kannatlikkuse tõestuseks.

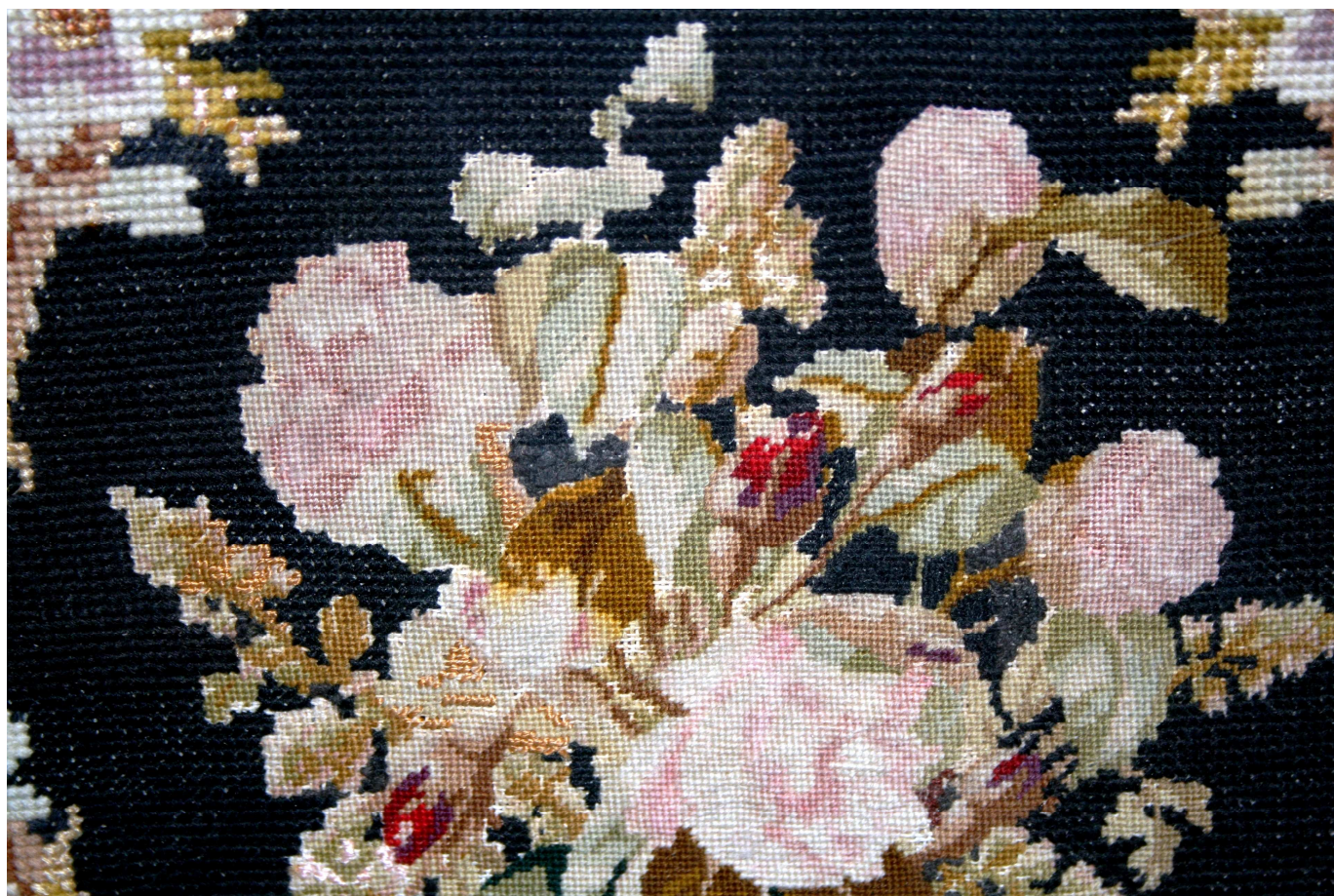

Näidiste tööproov. Elizabeth Laidman 1760.a.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Ristipistoty%C3%B6>

Enne tehniliste uuenduste juurutamist 18. sajandi lõpul sõltus kogu tekstiilide tootmine aeganõudvast käsitsitööst, mil Euroopa professionaalsed tikkijad olid koondunud ametigildidesse, alludes kehtestatud kvaliteedinõuetele. Tikkimismaailma hakkas suuresti mõjutama Joseph Heilmani 1828.a. leiutatud tikkimismasin.

Victoria ajastu sisekujundusse ilmus uueilmeline kanvaatikand berliini villase tikandi nime all, muutudes 1832.a. alates järk-järgult üle-euroopalikuks moehitiks. Pehme keermestamata villane lõng kattis aluspinna täielikult ja andis lõpptulemuseks sileda tikandi. Lisaks eeltoodule hakati 1835.a. kauplustes pakkuma punktpaberile ja naisteajakirjades trükitud värvilisi mustreid. Värvainetetööstuse kiire areng tõi käsitöösse eredad, lillad jm toonid, mida taimvärvimisega ei olnud võimalik saada. Kirjamotiivide isikupäratus ning värviküllastus, ka kiire tootlikkus tekitas berliini tikandile ajapikku vastuseisu ning 1870-tel aastatel läks see moest.

Eesti varaklassitsistlikus stiilis mõisatekstiil 1780-1800.a. Fragment mööblikattest.
Kuuskemaa erakogu. Fotod Tiia Artla.

Ristpisted rahvuslikus tikandis

Kultuurivahetus riikide ja naaberrahvaste vahel on toiminud ajast aega, kusjuures käsitöömeistrid ja talunaised pidasid auasjaks luua oma ja uus tõlgendus naabrite juures, kirikus, mustrilehtedel või mõisas nähtud mustrikombinatsioonidest. Põlvest põlve käsitööoskusi edasi andes püüti tikandites säilitada kodune ja pärimuslik omapära.

Naiste sõbade, vaipseelikute, peakatete jm kaunistamiseks kasutati Eestis 11.–14. sajandil metalltikandit - *vaselisi* (pronksspiraale), hiljem *tinulisi* (tinanaaste). 16.–17. sajandil levis seeliku allääre kaunistusena helmestikand *kudrustükk* ehk *kõverik*. Alates 17. sajandist hakati lõngaga tikkima. Vanemad tikandid olid geomeetrilise kirjaga, valdavalt ühevärvilised ja valge linase niidiga tehtud.

18. sajandi lõpust alates hakati Kagu-Eestis Setumaal linaseid esemeid (särke, linikuid, põllesid) kaunistama punasest puuvillasest *maagelõngast* kastpistetikandiga. Setu naiste pealinikute kaunistused tikiti algul valgele linikuriidele, hiljem punasele sitsiriidest ostukangale - *kumakule* valge linase lõngaga. Kumakuriide tikanditele lisandus aja möödudes sinine värvus, siis veel kollane. Kastpistete kõrval tulid kasutusele mähkpisted, vähemal määral ka ristpisted. Erilised on need kirjad, mis on tikitud valge, kollase ja musta tikkimismaterjaliga. Vanemate linikute motiivid on väiksemad ja neid on ühes äärkirjas rohkem kui uuematel linikutel. Uuemate linikute kumakuriidel koosnevad äärkirjad kolmest motiivist. Vanemate linikute äärkirjade motiivid on uuematest ehituselt vaheldusrikkamad. Mõnel vanemal linikul esineb motiivina kaheksaharuline täht vahelduvalt lihtsa vahemotiiviga.

Setu pealiniku otsa tikand kumakuriidel. Foto Tiia Artla.

Üldise elatustaseme tõusuga 19. sajandil suurenes taludes hooajatöödel palgatöölise kasutamine, mis andis perenaisele ja peretütardele võimaluse tegeleda „peenema“ näputööga. Seoses jõukuse kasvuga oli tekkinud võimalus osta kangaid ja lõngu poest, kõike ei pidanud enam ise ketrama ning kuduma.

Linnakodanikest pereprouade seas muutus 19.-20.sajandi vahetusel populaarseks monogrammide ja aastaarvude tikkimine pesuesemete märgistamiseks nii ristpistetega kui ka kõrg- ja madalpistetikandiga. Et pesu lasti sageli pesta pesupesija juures, siis oli oluline, et esemed oleksid märgistatud. Linnadest ja mõisateenijate vahendusel levis käterätikute, linade, kummuti- ja õmblusmasinakatete jms märgistamine talunaiste käsitöösse.

Ristpistes monogrammide. Fotod Tiia Artla.

Juba keskajast on teateid jõukate linnakodanike vara märgistamise kõrval ka talurahva peremärkide kohta, mis andis teada eseme omanikust ning kaitses varguste vastu. Eesti talurahvas märgistas kõike võimalikku, mis perele kuulus, eelkõige talgutel kasutatavaid tööriistu ning kalavõrkudega seonduvat.

Ujukid. Fotod Tiia Artla.

Ristpistete kasutamine Eesti rahvarõivastel on võrreldes Euroopa kõrgkultuuri ristpistetikandi traditsioonidega täiesti erinev. Kui kõrgklassi tikandeid iseloomustavad jutustavad piiblilood, rohked lillemotiivid, maastikupildid jmt, siis rahvakunstist tuttav ristpistetikand koosneb geomeetristest kujunditest (ristid, ruudud, rombid, kolmnurgad, sik-sak jooned) ning ei ole nii külluslik. Sarnaseid kirju ja mustreid võib kohta kõikjal Euroopas, seetõttu on raske määrata, kust üks või teine motiiv algselt pärineb.

Saaremaa tikandid. (Fotod Tiia Artla) Tarvastu tikand, Audru särgi kätis.

Eesti ristpistekirjadele on iseloomulik tikandi tihedus, motiivide sümmeetrilisus ja esiletoomine, pistete peenus. Tikkimislõngade värvusteks olid enamasti valge, punane, must, kollane, roheline, pruun, sinine. Anilliinvärvide tulekuga muutus 19. sajandi II poolel värvipalett väga erksaks, lisandusid erkroosad, lillad, ererohelised, eresinised, oranžid, erekollased, erepunased toonid.

Muhu tekk Eesti Vabaõhumuuseumis. Foto Tiia Artla.

Ristpistes lillemotiivid rahvakunstiesmetel on suhteliselt hilist päritolu, levides 19.-20. sajandil käterättidele, linikutele, Läänemaa ja Muhu vaipadele, Lihula pidulikele rahvarõivasärkidele, Muhu kirjatud sukkadele jm.

Ilukäterätt Võrust 1910-1920.a. Kuuskemaa erakogu. Foto Tiia Artla.

Muhu sukk. Linnuse küla. Külli Tammiku erakogu. Foto Tiia Artla.

Läänemaal ja Eesti saartel esines erinevatel tekstiilesemetel vähemal määral ka ristpistes linnu- ja loomamotiive.

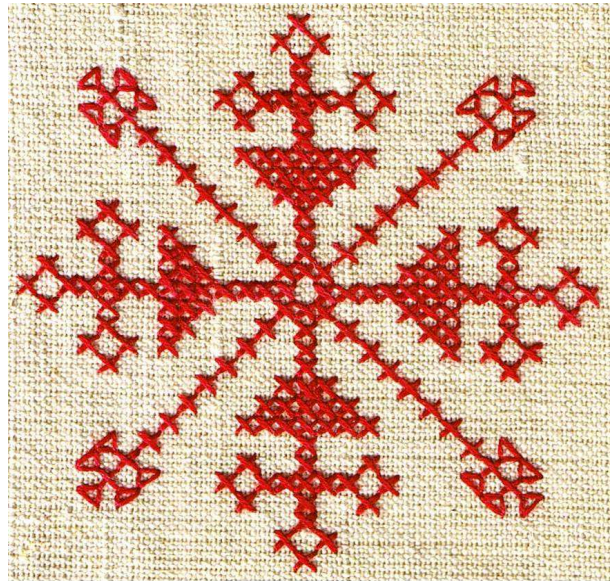
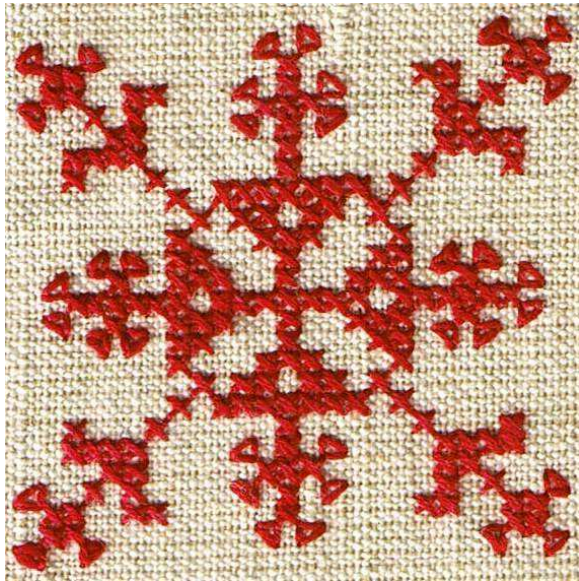
Eleena Ausmeel - Lõetsa Käärü 1936. Erakogu. Foto Tiia Artla.

Muhu särgipiha tikand 19.sajandist. Kuuskemaa erakogu. Foto Tiia Artla.

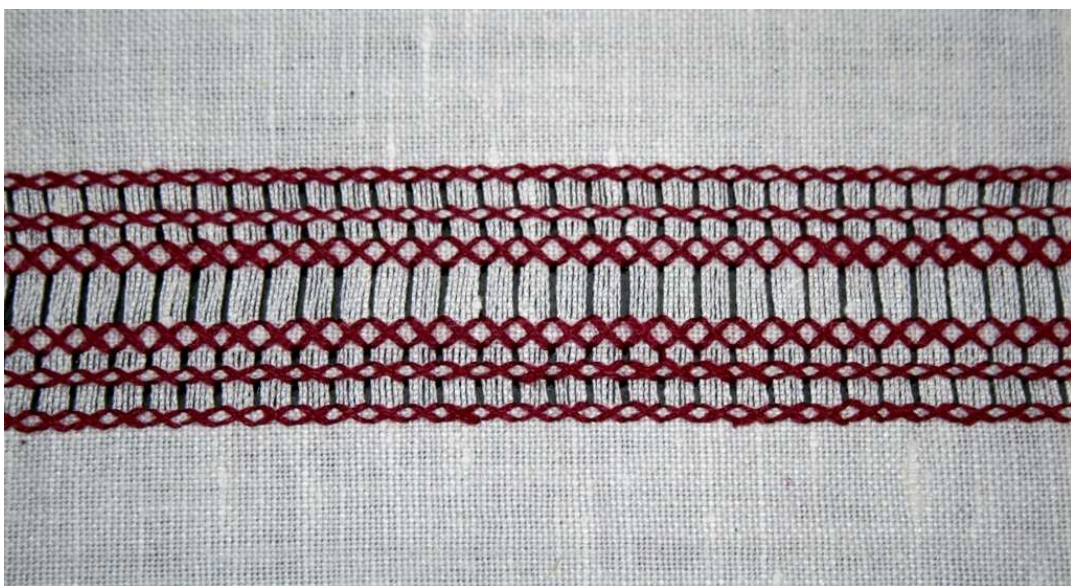
Ristpistetikand rahvarõivastel ja hiljem ka igapäevastel tarbetekstiilidel ei olnud valdavaks tikkimisstiiliks, vaid esines Lõuna-Eesti, Lääne-Eesti ja saarte rõivaesemetel teiste pisteliikidega koos. Põhja-Eestis kodunes madal-mähkpesteline barokne lillkiri, Kagu-Eestis Setumaal rohkem kastpistetikand.

Lõuna-Eesti tikandites esineb punase maagelõngaga tikitud ristpisteid enim Mulgi särkidel, väikestel tanudel, mulgi rättidel. Vanemate mulgi rättide hõlmad kirjati hõredalt ristpistes kaksikristi motiividega.

Tarvastu särgi kätise ja õlalapi motiivid. Fotod Tiia Artla.

Lõuna-Eestis Tartu- ja Võrumaal kasutati ristpisteid rõivaste kaunistamisel küllaltki tagasihoidlikult. Tikiti põlli, särke, õlalinikuid.

Pistepiludega põllekiri. Foto Tiia Artla.

Hiumaa tikandikirjad olid eranditult geomeetrilised. Vormilt rikkamad ja värvustelt mitmekesisemad olid Hiiu tanude äärekirjad. Kirjad tikiti lõngu lugedes tikk-, rist- ja kastpistes kollaste siniste, punaste ja roheliste toonidega.

Pühalepa tanu äärekiri. Foto Tiia Artla.

19. sajandiks oli ristpistetikand levinud enim Saaremaa ja Muhu rahvarõivastel. Saare naised kaunistasid selle tikandiga särke, lahtkraesid, põlli, tanusid ja lahttaskuid. Tikkimiseks kasutati peamiselt villast, kuid ka linast ja puuvillast lõnga. Geomeetiline ornament tikiti koelõngu lugedes linasele alusmaterjalile. Tanude tikandites esineb nii ristpistelise geomeetrilise tikandi Ida-Saaremaal kui ka geomeetriste sugemetega lillkirjalist tikandit Lääne-Saaremaal. Lääne-Saaremaa tanutikanditest erandiks on ristpistelised Mustjala tanud.

Mustjala tanu motiiv.

Pöide tanu. Fotod Tiia Artla.

Muhu tikandeid tehti linasele ja villasele riidele, hiljem ka puuvillasele, heegel- ja silmuskoelisele pinnale. Tikiti nii villaste, linaste kui maagelõngadega. Madal- ja mähkpistetikandi kõrval oli väga elujõuline ka ristpistetikand, millega kirjati rahvarõivaid kuni nende käibelt kadumiseni. Muhu tikandites esineb nii geomeetiline kui ka taimeline ornament. Geomeetrilistes kirjades esineb sageli nn männakiri – suletud korrapärane kaheksanurk e kaheksakand. Neid kasutati tikandina särkidel, põlledel, tanudel, ümbrikutel, joonikpõlle alasel.

Muhu joonikpõlle alas.

Fotod Tiia Artla.

Muhu meestesärgi püstkrae.

Muhu naistesärgide rinnalapid. Fotod Tiia Artla.

Muhu naise argitanu. Tikkis ja õmbles u. 1910.a. Maria Vaher Sepa-Mihkli talust. Kuuskemaa erakogu. Fotod Tiia Artla.

Muhu põlled 1901.a. ja 1910.a. Kuuskemaa erakogu. Fotod Tiia Artla.

19. sajandi II poolel kaasnes uute majandussuhetega kunstikäsitöö, mis viis tikkimise üle masintootmisele. Selleks vajati uusi mustrieeskujusid. Euroopa historitsismi mõjul kujunes Eestis valitsevaks vanade ornamentide imiteerimine ja reprodutseerimine. Hoogsalt kasvas saksa ornamenditrükiste arv, mis likvideerisid lühikese ajaga ornamendis valitsenud lokaalsed erinevused, nii et mustrid omandasid üha enam rahvusvahelise ilme. 19. sajandi lõpuks kujunes välja uus laad – juugendstiil, milles esines voolav joontemäng, stiliseeritud jaapanlik joon. Juugendstiil lõpetas vanade mustrite imiteerimise ja selle mõju kestis kuni 1920.aastateni.

Seinalinik 1920.-1930. a. Juugendlik, mustrilehelt. Kuuskemaa erakogu. Foto T. Artla.

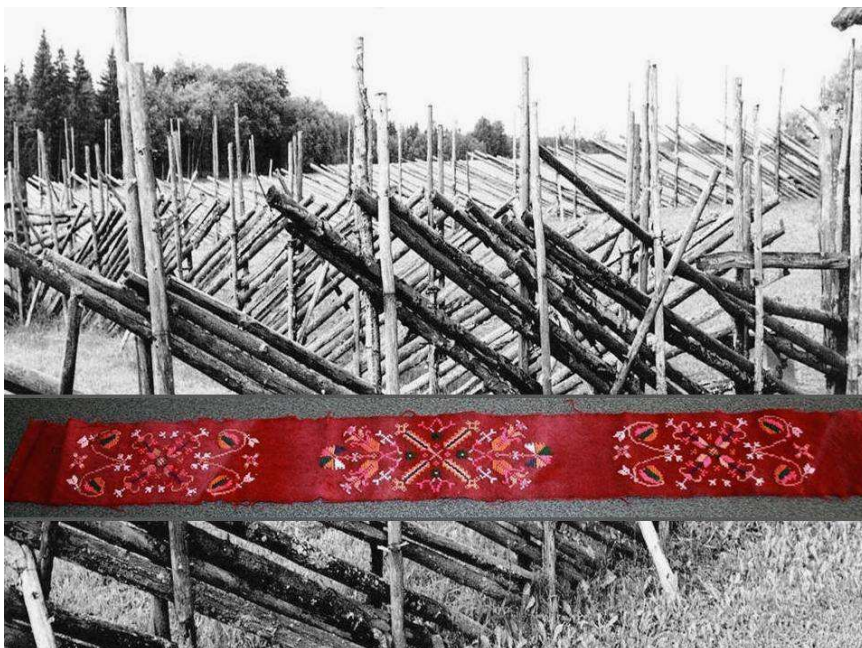
20.sajandi I poolel hakati Läänemaal ja Muhus tikkimia historitsistlikke geomeetrilisi ja lilleainelisi ristpistevaipu. Muhus need mustrid rahvapärastusid.

1950.-1960. aastatel tõusis Euroopas taas esile ristpistetikand. Ka Eestis tikiti sel perioodil palju diivanipatju, seinavaipu, linikuid, kampsuneid jmt. Mustrivalik põhines ajakirjades pakutule, kus olid esindatud ka toleaegete Eesti professionaalsete tarbekunstnike kavandid. Tikkimiseks pakuti rohkelt suuri roosikirjalisi mustreid, karikakraid, viinamarjakobaraid ja nn geomeetrist laadi rahvuslikke mustreid. Villase lõnga kõrval hakati tikkimiseks kasutama värvilisi puuvillaseid mulineelõngu.

Kampsun 1940-ndatest aastatest. Kuuskemaa erakogu. Fotod Tiia Artla.

20. sajandil toimunud kiire areng on toonud kaasa arvutitehnoloogia ning fotokopeerimise, mis võimaldavad igal tikkimishuvilisel joonistamisoskusi omamata luua keerukaid mustrikombinatsioone. Ristpistetikand on endiselt elujõuline käsitöövaldkond; käsitööajakirjade, käsiraamatute ja interneti vahendusel pakutavate mustrite valikuvõimaluste määr tõendab seda. Tikkimishuvilistele pakutakse kaubandusvõrgus ka valmis pakette, mis sisaldavad kavandit, tikkimisjuhiseid, materjale, töövahendeid. Ristpistemustrite koostamist võiks iga tikkija ise proovida, sest teistest kultuuriruumidest „laenatud” ideed ei väljenda kohaliku mõttelaadi, ega loovuspüüdlusi. Tänapäeval võiksime liita esivanemate rikkalikule tikandipärandile oma vaatenurga, kaasajastades nii vanu eeskujusid kui luues kultuurikontaktidest ja oma lähiümbrusest lähtuvalt uusi kombinatsioone.

Muhu põlle alas 1906.a. Tikkis Erica Tustil Lehtmetsa küla Nossa talust. Kuuskemaa erakogu. Foto Tiia Artla.

Tore oleks midagi tikkida ...

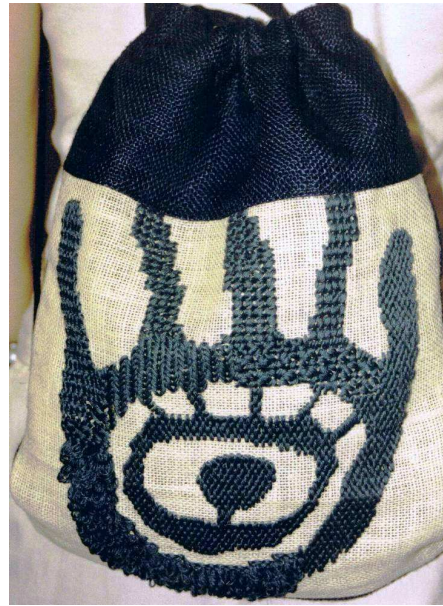
- Eset kavandama asudes arvestada selle **otstarvet**.
- Dekoor **ei tohi** eseme kasutamist **segada**.
- Kavandamisel on vaja silmas pidada ka ümbrust kuhu ese hiljem asetatakse ehk sisustustekstiilidele tikandeid planeerides arvestada taustatooniga ning interjööri tervikuna.
- Oluline on ka asjaolu, millises valguses hakatakse hiljem eset vaatama, sest ei ole värve ilma valguseta.
- Hämaras ja pimedas värvid ei eristu, päevavalguses on näha kõige peenemadki tooninüansid, lambivalgus aga muudab värve.
- Värvide omavaheline kokkusobivus sõltub sellest, millega silm on harjunud (kõik looduses esinevad värvid tunduvad alati kokkusobivat).
- Jälgides looduse värvigammat, võib märgata, et looduses esinevad värvid üldiselt pehmete ja murtutena.
- Tikandi värvivalikut mõjutab nii aluskanga toon kui ka mustrivalik, kandja, interjäär.
- Lähestikku paigutatud erinevad värvid hakkavad üksteist mõjutama ega pruugi omavahel sobida (värvikavandi vajalikkus).
- Teisele inimesele eset valmistades arvestada tema värvimaailmaga.

Autor Eva Reinberk, fotod Tiia Artla

- Otsida ja leida dekoori lähteidee.
- Mõelda läbi, millist tikkimistehnoloogiat teostamisel kasutada.
- Jälgida, et tikitavat ei paigutataks liiga eseme serva:
 - sest ka ääristus vajab kangast;
 - et motiivistik “ei kukuks esemelt maha”;
 - sest motiivistik vajab “hingamisruumi”.

- Esemel vorm ning otstarve määravad, millise kuju ja suurusega motiivistik on paraja suurusega ning kuhu see paigutada (kompositsioon võib täita kas kogu pinna või ainult osa sellest).

Koti autor Annika Maior, fotod Tiia Artla

- Kui kujundus koosneb mitmetest erisuurustest motiivist, siis on soovitatav neid rühmitada.
- Valitav dekoor peab vastama kanga omapärale, tikkimislõngad muustrile ja alusmaterjalile.
- Aluskanga valiku määrab asjaolu, milliseks otstarbeks eset valmistatakse. Kui tikkida kotti või pluusi, valida kulumist ning sagedast pesemist taluvad alusmaterjalid.
- “Uut” aluskangast ei ole soovitatav eelnevalt pesta, sest ka tikkimislõngad on pesemata.
- Kanvaakangas, pleekinud kardinad, kulunud rõivaesemed sobivad tikandi aluskangaks siis, kui kasutatavad pisted katavad tikitava pinna täielikult.
- Tihedakoeline aluskangas mõjub alati rahulikult ning tikand tõuseb sellel väga hästi esile (tihedale kangale tikkimine on aeganõudvam ja tikkimislõngu kulutavam).
- Neljakandiliste esemete aluskanga servad tasandatakse lõnga mööda. Äär on soovitatav tikkimise ajaks üleloomispistetega hargnemise vastu kindlustada.
- Ruudulisele paberile kantud mustri tegelik suurus sõltub aluskanga struktuurist. Mustri õige suurus saadakse **tööproovi** abil.

- Alusmaterjali lõngade järgi tikitavaid mustreid üldjuhul riidele ei kanta. Eelpistetega võiks märkida kangale keskjooned ning mustri (üldpiirjooned) asukoha.
- Pistete valikul tuleks arvestada sellega, et tikand ei muutuks paljude erinevate pistete kooskasutamisel liiga rahutuks, vaid mõjuks loomulikuna.
- Pistetikandis on harjutud tikkimise lõngadena kasutama mulinee- ja iirisniite, kuid “elavat” pinda nendega üldjuhul ei saa, sest mõlemad on laugjama keeruga ja seetõttu “liiga” tasased-ühtlased.
- Elavama tikkimispinna saavutad erineva struktuuriga tikkimislõngu kasutades.

Autor Maarja Järvesoo, foto Tiia Artla

- Tähtis on tikkimisniidi ühtlane pingutamine tikkimisel. Kui tikkimislõngad jäävad töö pinnale erineva pingega, siis jätab tikand lohaka üldmulje.
- Väga tähtis on teada täpset pistete tikkimise tehnoloogiat.

OMA MOTIIVINI

ja sellele sobiva paigutuseeni võib jõuda mitmete erinevate ideede visandamiste ning proovimiste tulemusena.

See on iseseisev loov töö, mis toob esile tikkija isikupära ning võimaldab loomisrõõmu.

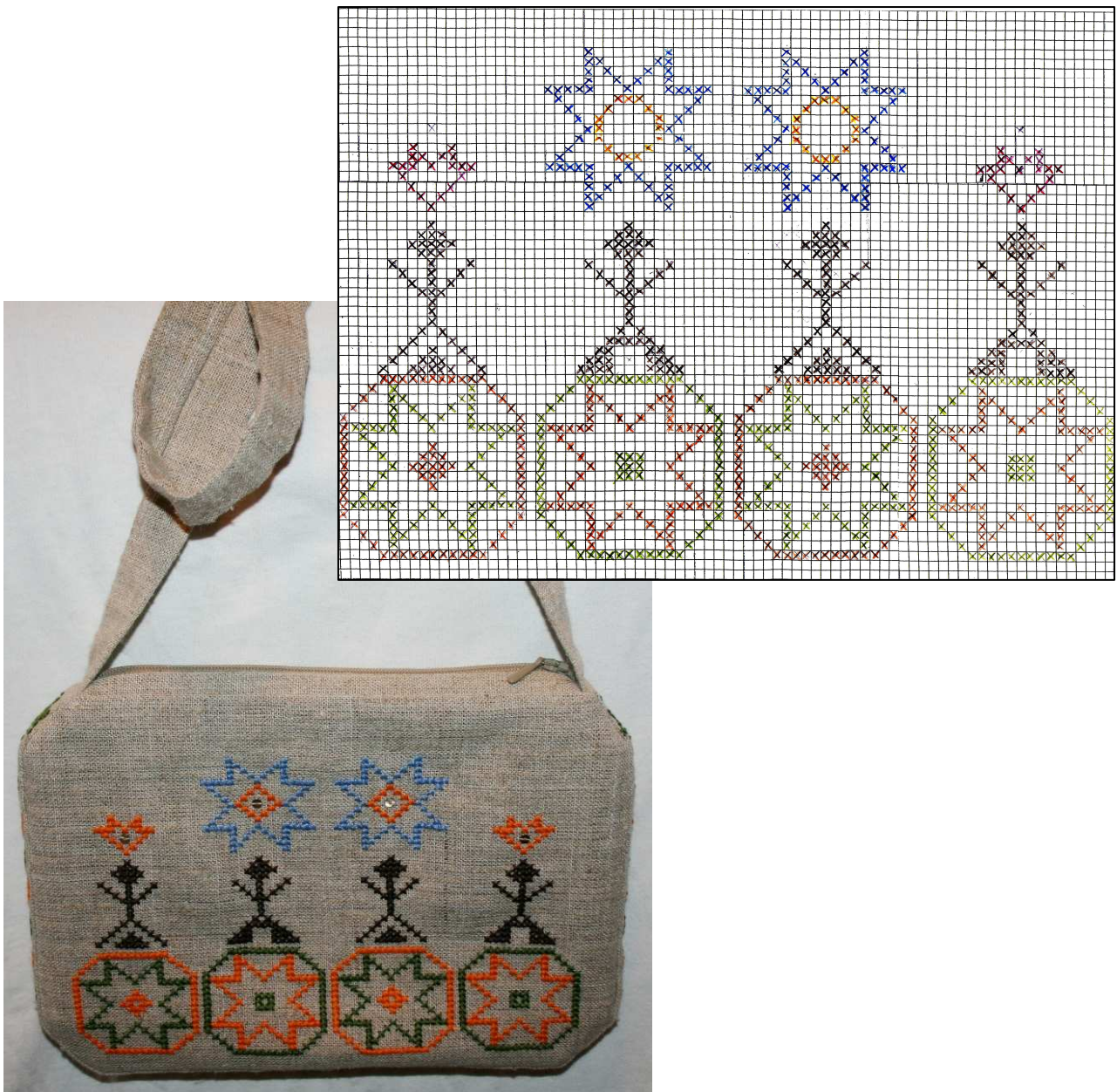
Pildi kohandamine ristpisteteks

- **Ruutskeemide valmistamine**

On mitmeid viise, kuidas ise ruutskeeme kavandada.

Ruuduline paber

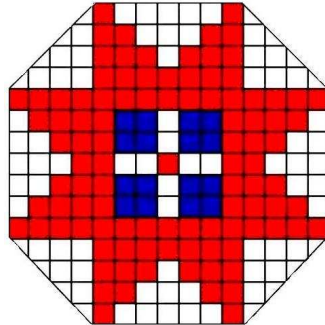
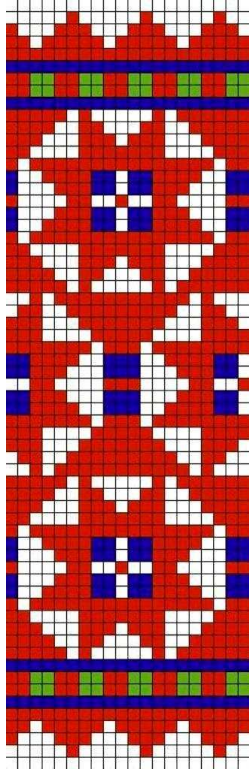
- Lakoonilisemate ristpisteideede loomiseks sobib tavaline ruuduline paber, millele värviliste pliatsitega jäädvustada kujutis. Antud meetod sobib väga hästi rahvakunstiainesega töötamisel.

Autor Eva Reinberk, fotod Tiia Artla

Millimeeterpaber

- Kinda- ja sukakirjade motive tikkides võib kirja jälgida otse kootud esemelt või kasutada algideena rahvarõivaraamatutes trükitud mustrikeeme, joonistades millimeeterpaberile sellest sobiva osa.

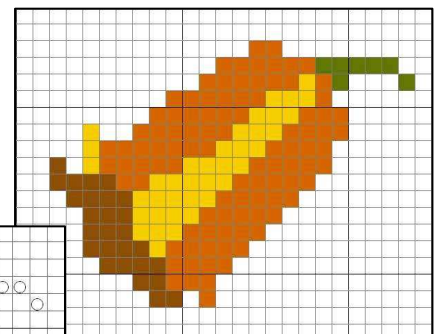
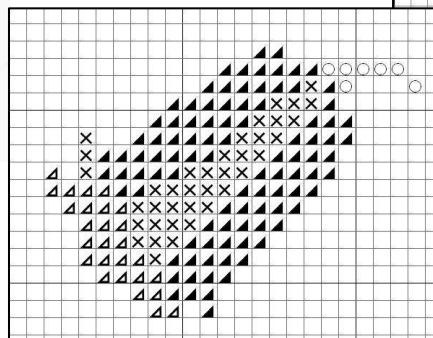
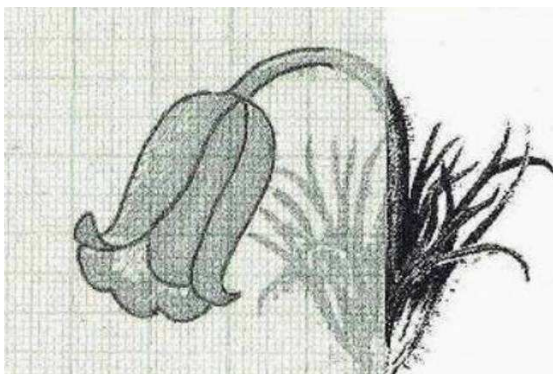

Autor ja foto Tiia Artla

Kalkeeritud millimeeterpaber

- Kui soovitakse kujundit lihtsustada, siis võiks seda teha läbipaistva millimeetripaberi abil, joonistades kujutise piirjooned pliiatsiga kergelt üle (kaarte ja kaldjoonte asemele joonistada astmeline serv).

Millimeeterpaberil võiks värviliste ristpistete tarbeks koloreerida tikitavad pinnad.

Kalkeeritud kalkal oleva kujutise saab soovi korral arvuti tarkvara abil töödelda nii mustrimärkidega kui ka värviliseks tikandiskeemiks.

Atsetaatkile

- Kaubandusvõrgus pakutavad erinevate suuruste ruudustikega kilelehed. Ruudustik kinnitatakse pildile ja kopeeritakse koos paljundusaparaadis mustriks. Seejärel loendatakse joonise ruudud, et saaks mustriks nooltega märkida keskjooned.

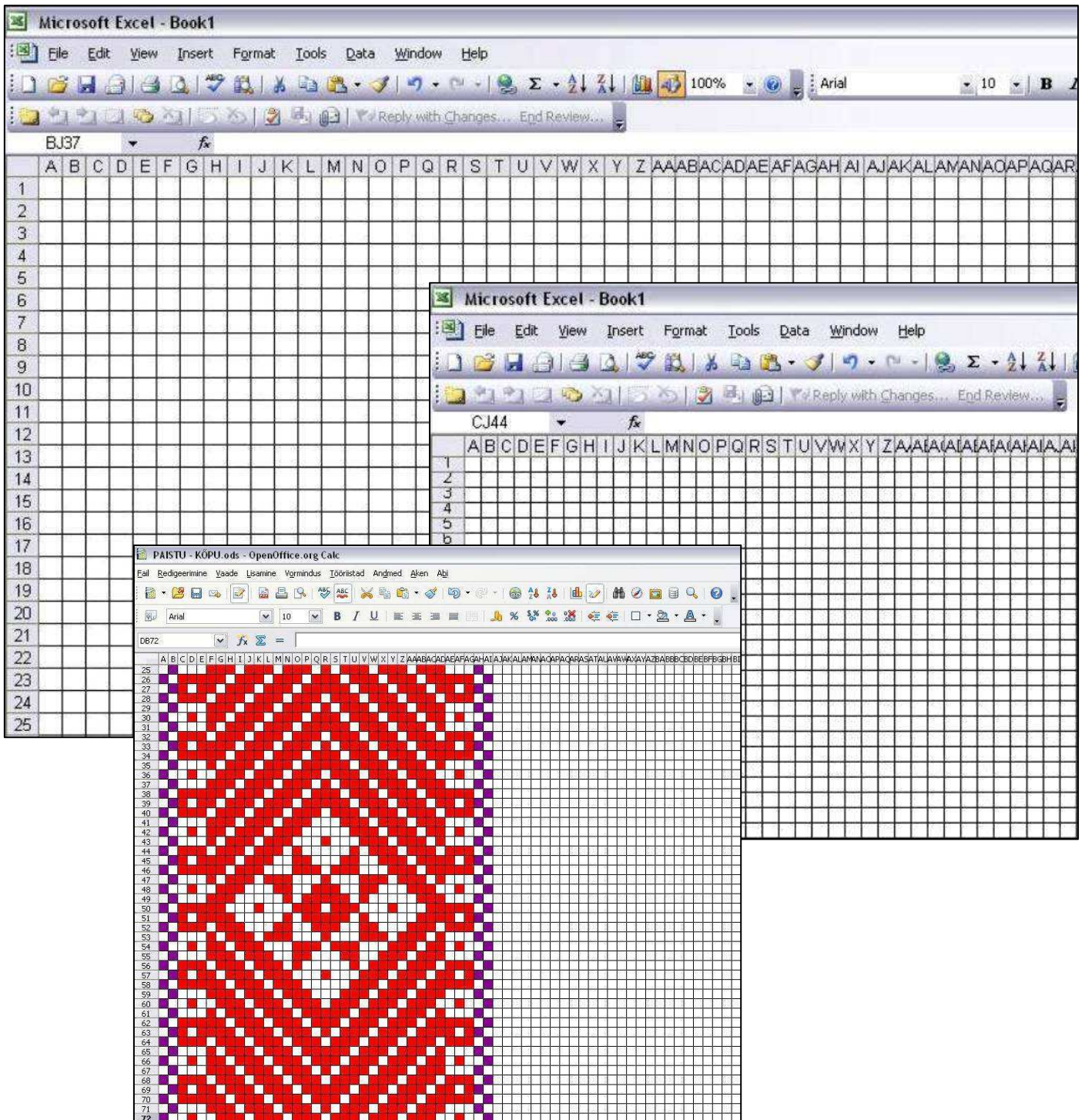

Foto Maarja Järvesoo

- Läbipaistvale atsetaatkilele (lüümikukile) saab ka ise kangale sobivas mõõdus ruudustikku trükkida, kasutades kopeermasinat (võimaldab suurendamist ja vähendamist) või printerit. Arvutis sobib ruudustike loomiseks Exeli tabel. Muutes tabeli lahtrite parameetreid saab moodustada väga erineva suurusega ruudustikke ja need ka otse lüümikule printida. Seejärel asetada saadud

lühimikuruudustik pildile ja kopeerida need koos mustriks. Leida ja märkida mustriks keskjooned.

Atsetaatkilel mustrite kasutamist võiks soovitada lihtsamate piltide puhul. Kui tikkida tahetakse väga realistlikku ja suuremõõtmelist pilti, siis need meetodid ennast hästi ei õigusta.

Exeli tabelis saab lihtsamaid värvilisi mustriskeeme luua ja need paberile printida.

Kangapaber

- Kangapaber on olemuselt millimeeterpaberilaadne, millele trükitud ruudustik moodustab teatud arvu ruutude järgi ühtlase jaotsüsteemi. Sellist ruudupaberit kasutatakse kangastruktuuride lõime- ja koelõngade märkimiseks.

Foto Tiia Artla.

Ristpistemustri kujundamiseks vajate valgele paberile kantud mustrijoonist või pilti. Kangapaber asetada alusjoonisele, soovitatavalt kinnitada paberid omavahel näiteks teipimise teel. Seejärel asetage paberid valguslauale ja kopeerige muster käsitsi kangapaberi ruudustikule analoogselt kalkeeritud millimeeterpaberiga tegutsemise töövõtetele. Valguslauana võib kasutada klaastahvlit, mille alla paigutada lamp. Väiksemamöödulisi mustrijooniseid saab kopeerida ka aknal vastu valgust.

Ristpistemustrid digifotograafia ja arvuti abil

Digifotod koosnevad miljonitest tillukestest ruutudest, mida nimetatakse piksliteks (inglise keeles *picture elements-pixels*). Kui ühendada kaamera koduarvutiga, jätkub digifotodega tegevust pikaks ajaks. Näiteks Photo Edit funktsioonis saab muuta ka fotode heledust ja kontrastsust.

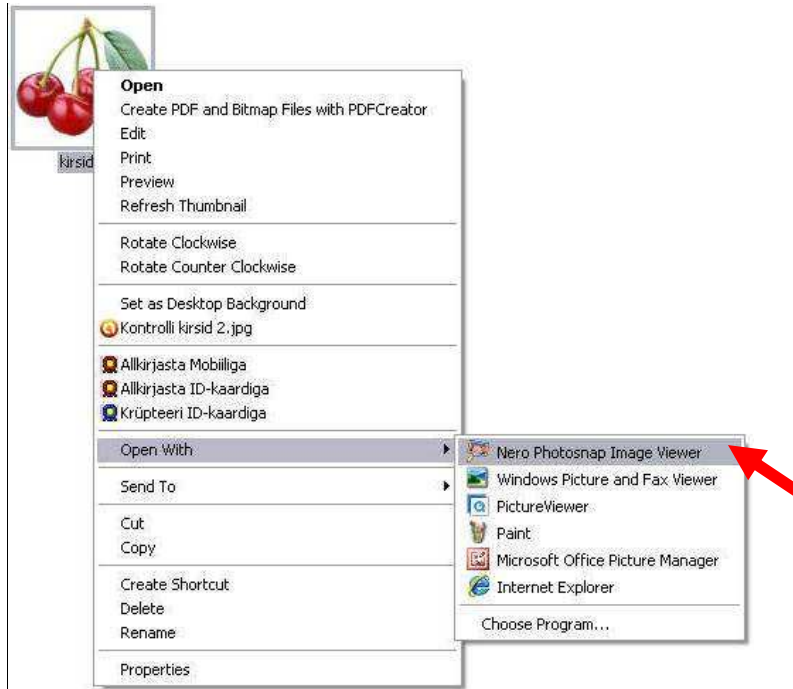
Digitehnika abil satutakse nii- öelda pildi loomise juhtpulti: piltide väljanägemine on täielikult pildistaja kontrolli all. Arvutist saab digitaalne pimik, mille abil võib pilti interpreteerida kõikvõimalikel viisidel. Võib pildi vigu korrigeerida, värve muuta või lisada pilditöötlustarkvara (näiteks Adobe Photoshop Elements) abil hämmastavaid eriefekte.

Tänapäeva digifotograafia annab võimaluse pildistatud fotost väga lihtsalt arvuti abil tikkimismustrite loomiseks, kus õnnestunud piltide loomine on igaühe käeulatuses. Arvutitehnoloogia, ülipeene värvitöötuse ja fotokopeerimise ning uute käsitöötoodete tõttu on tänapäeval avastamisvõimalusi rohkem kui kunagi varem.

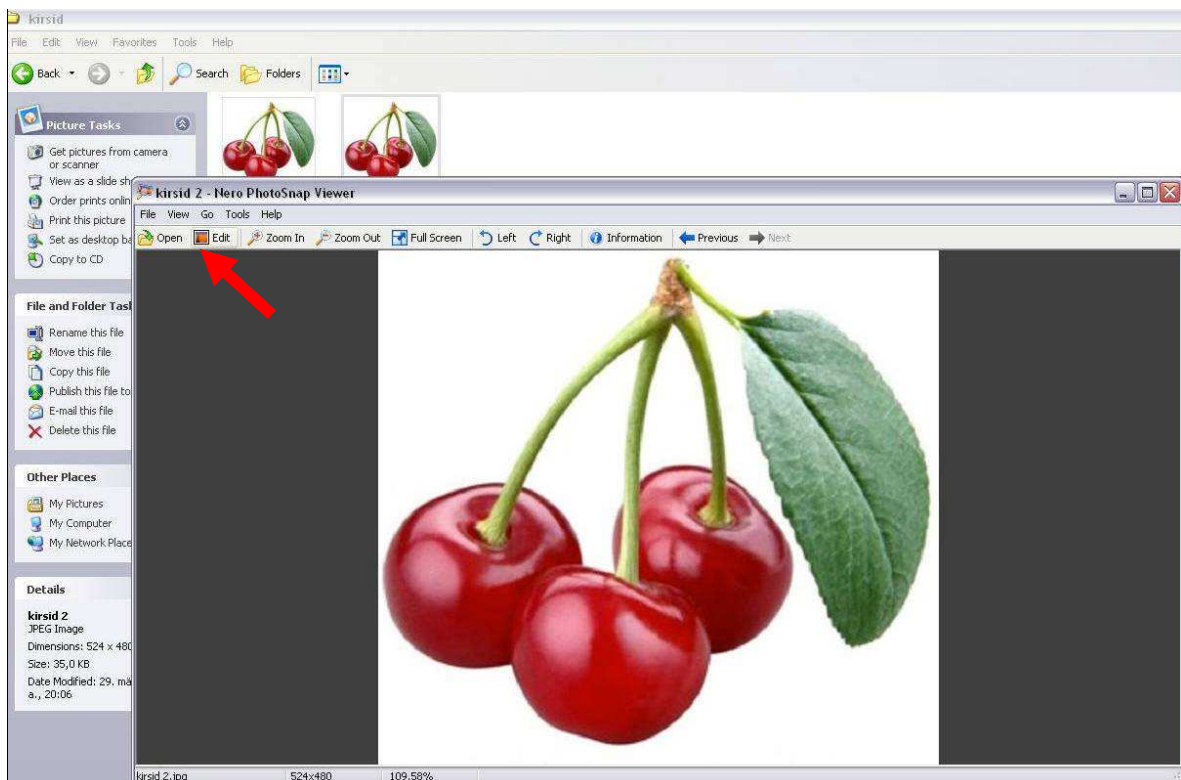
- **Foto → ristpistemuster Nero Photosnap Image Viewer`iga (pikslite arvu vähendamine, suurendamine ...)**

1. Ava fotode kaust.
2. Tee parema hiireklõpsuga foto aktiivseks ja vali:

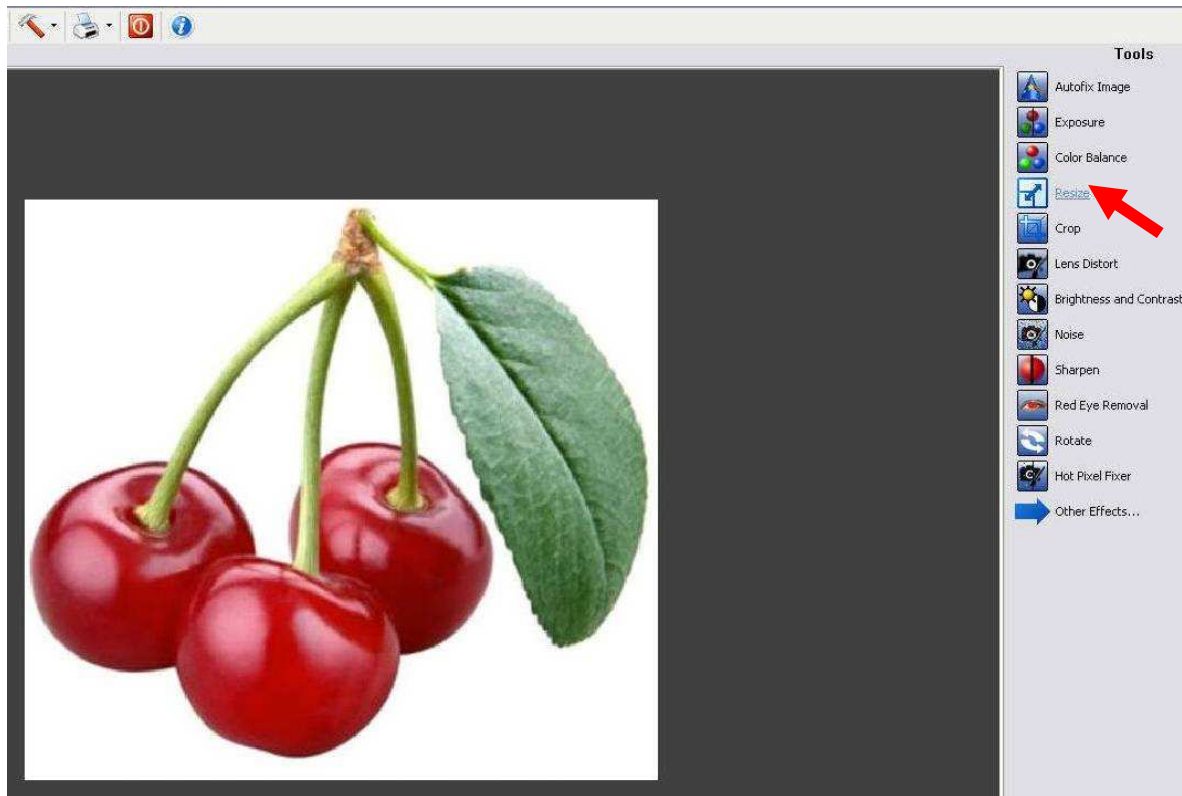
Open With → Nero Photosnap Image Viewer.

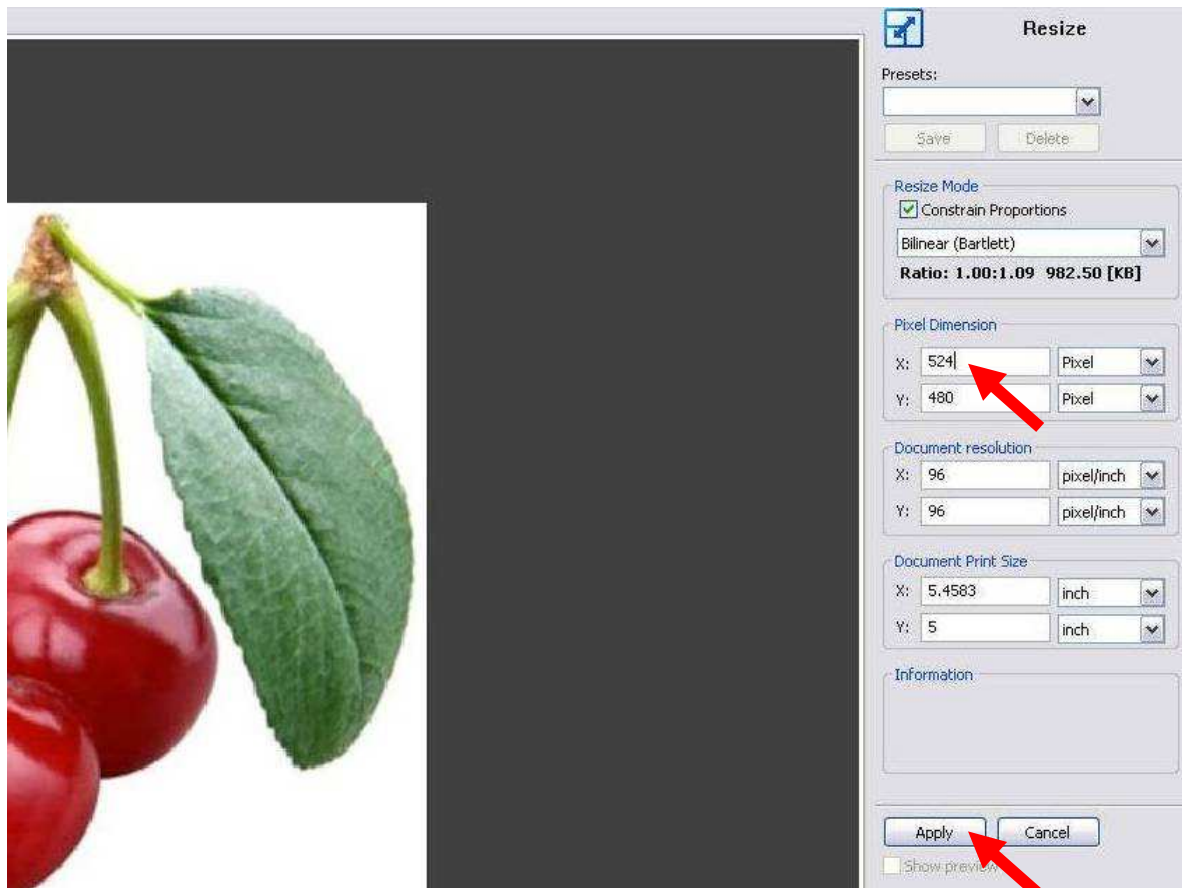
3. Vali uues aknas **Edit**.

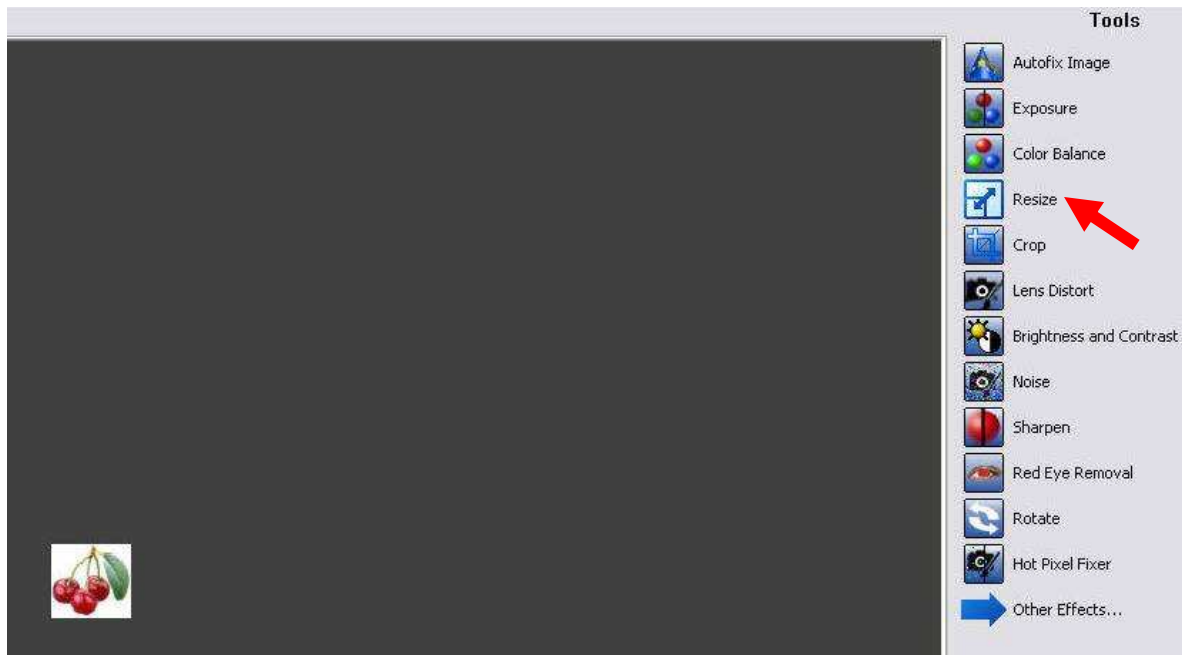
4. Pikslite arvu vähendamiseks vali **Resize**.

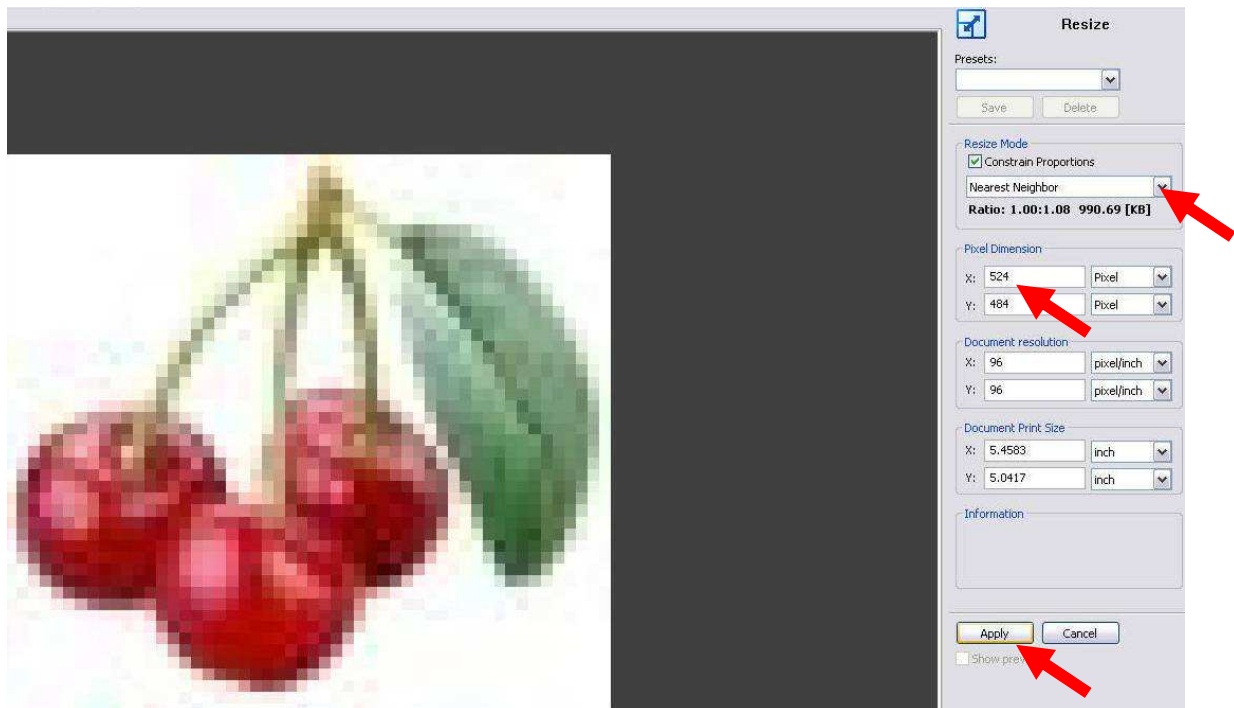
5. Vähenda kujutist 10 x **Pixel Dimension X** realt – kustutades viimase numbri. Seejärel vajuta **Apply**.

6. Pikslite arvu suurendamiseks vali uuesti **Resize**.

7. Vali **Constrain Proportions** realt – **Nearest Neighbor**. Suurenda kujutist 10 x **Pixel Dimension X** realt – lisades eelnevalt kustutatud viimase numbri. Seejärel vajuta **Apply**.
Mustri salvestamiseks vajuta **Save**.

8. Prindi muster välja.

9. Foto → ristpistemuster

10. Soovi korral võid saadud mustri kontrastsust või heledust-tumedust muuta **Brightness and Contrast** abil.

Arvuti tarkvara

Oskuslikum arvutikasutaja saab valida mitmesuguse tarkvara hulgast, mis on töötatud välja ristpiste- ja teiste muustriskeemide ettevalmistamiseks ja loomiseks. Aluseks saab võtta originaalfoto või joonistuse. Kahjuks paljud käsitöö programmid on tasuta või neis ei lubata printida ega salvestada.

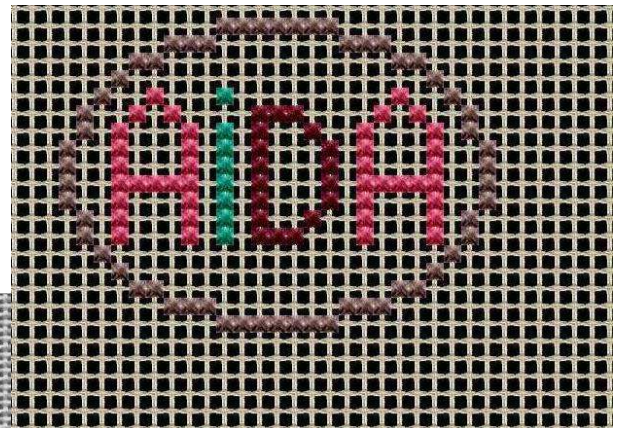
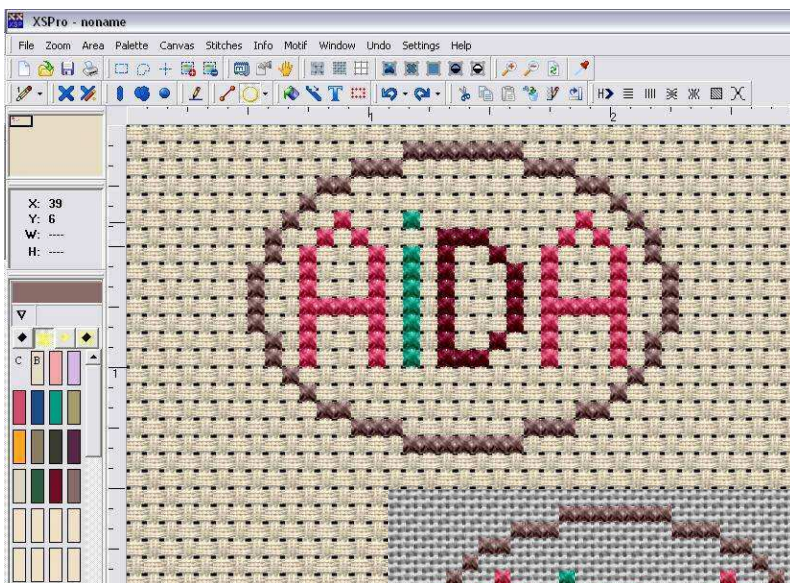
Meeles tasub pidada, et arvutiprogrammides on lihtsam töötada sirgeservalise üldkujundiga kui ebakorrapärase kujundiga.

- **Cross Stitch Professional 2003**

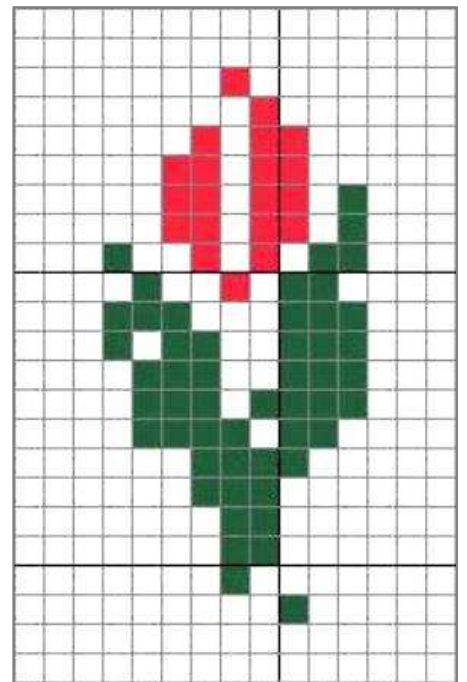
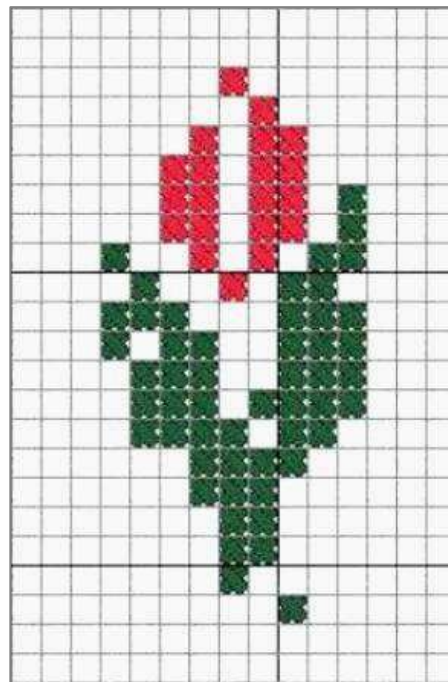
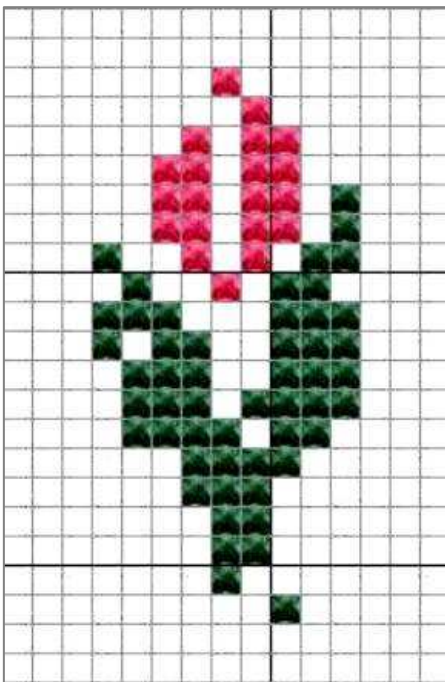
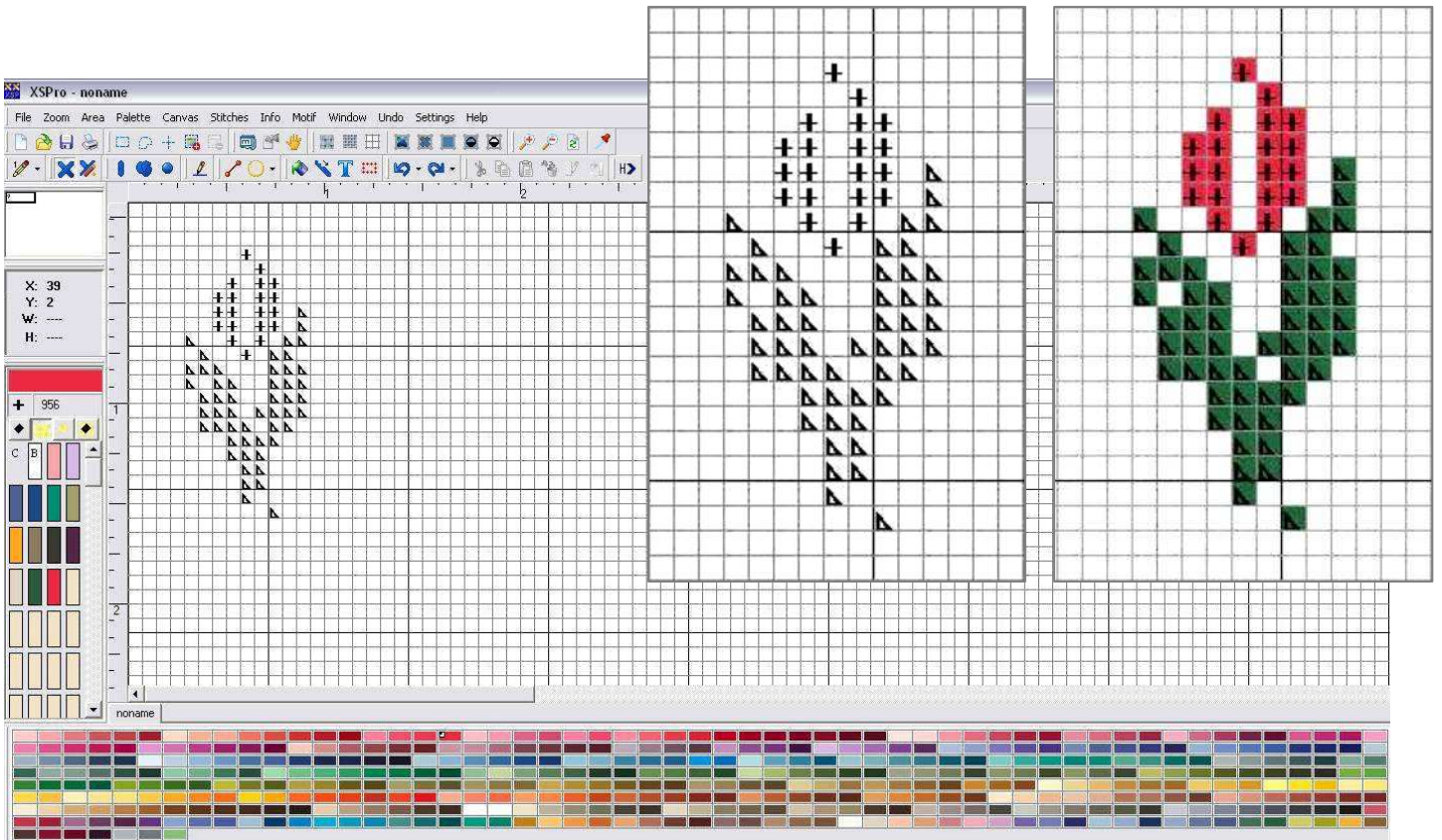
<http://www.dpsoftware.com/>

Tasuline programm, mille abil saab kas fotost või ka ise kujundades tikkimiskeemi luua. Demoversioonis on mustrit võimalik printida, kuid mitte salvestada.

Programmis on võimalik kirjutada tähti ja tekste, neid raamistada, juurde lisada pilte või joonistada motive. Mustrite koostamisel on võimalus valida mitmete erinevate taustakangaste (Aida, labase kanga struktuur, vaibakanvaa) ja nõ ruudupaberi vahel.

Lisada saab kujundeid, jooni, kujundi erinevaid vaateid, prantsuse nuppe, ristpisteid, $\frac{3}{4}$ ristpisteid, must-valgeid skeeme värvimärkidena, helmeid. Details saab paljundada. Värvitoonide valimiseks on skaala ääretult mitmekesine.

Programmi Cross Stitch Professional 2003 taustaruudustikule kujundatud lillemotiivi erinevad esitusvõimalused.

- **Pattern Maker for cross-stitch**

http://www.hobbyware.com/pm_downloads_trial.htm

Programmil on 4-ja päevane tasuta tutvumisperiood ning lubatud on ka ruutskeemiga foto printimine. Sisestades programmi foto, märkides ära vajaliku ruutude ja värvitoonide arvu, saab välja printida juba sobivas suuruses ruudustikuga tikkimismustri. Loodusfotode puhul võiks värvitoonide arvuks valida 70 - 80, sest siis säilitab foto oma esialgse väljanägemise ja ei muutu liiga lakooniliseks. Kuna suured pildid saab välja printida vaid mitmele erinevale A4 lehele, siis tervikliku ülevaate ja mugavama tikkimise huvides tasuks prinditud leheküljed omavahel kokku liimida.

Hiumaa rand. Foto: Maarja Järvsoo

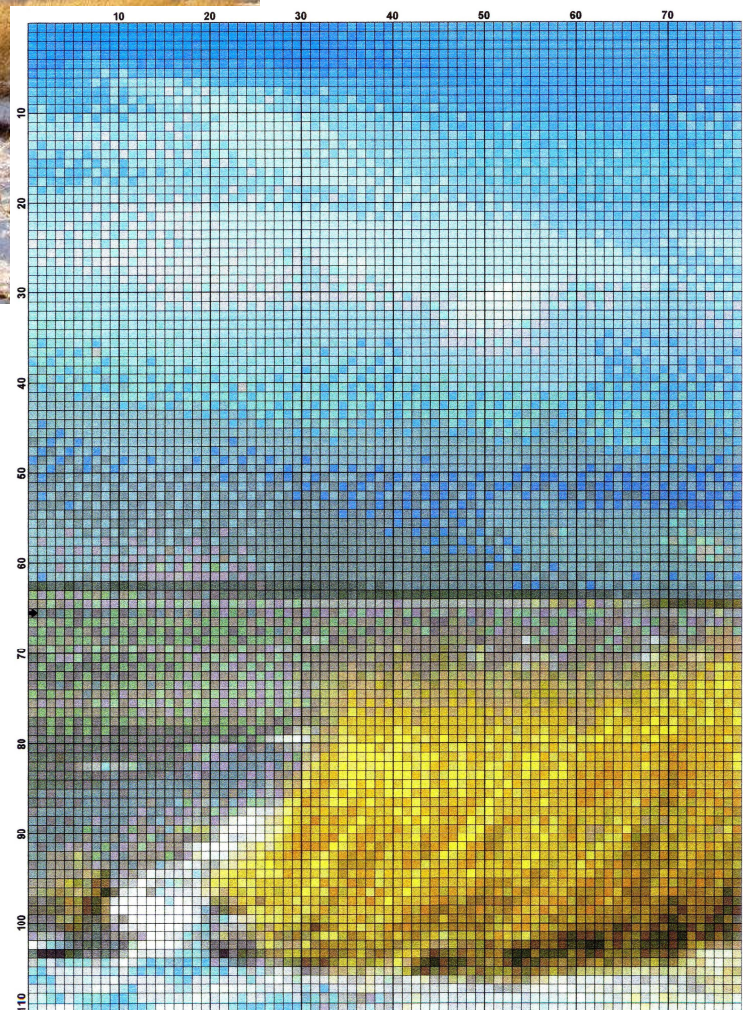

Foto: Tiia Artla

Materjalid ja töövahendid

Tikkimiseks kasutatakse mitmesuguste omaduste ja tekstuuriga tekstiilmaterjale. Eelkõige on leidnud kasutust puuvillased, linased, villased ja siidkangad, mis sobivad erinevatele tikanditüüpidele ning mida toodetakse väga paljudes värvitoonides. Näiteks linased materjalid võivad olla pleegitamata, valgeks pleegitatud, värvitud või toonitud.

Vastavalt valmistatava eseme suurusele, otstarbele ja tikkimistehnikale võib kasutada õhemaid ja paksemaid materjale. Tikkimisel tuleks eelistada siledapinnalisi ning ühtlase koestruktuuriga aluskangaid, koekirjaline aluspind hakkab tikandit segama. Ristpistikandiks oleks parim valik kangas, mille koe- ja lõimelõngad on ühejämedused ning mille koestruktuur võimaldab tikkides lõngu lugeda.

Tikkimismotiivi mõõtu saab varieerida, kas tihedama koega kangast valides, või moodustada pisteid üle mitme aluslõnga. Kanga koetihedus määrab pistete suuruse, näiteks suure koetihedusega kangal valmiskujutise mõõt väheneb ja tikkimispisted on üsna väikesed.

Kauplustes pakutavate kangaste tiheduseks loetakse lõngade arvu 1-e tolli kohta (2,5 cm). Kui soovite ise mõnel riidetükil koetihedust kindlaks määrata, siis asetage kangale joonlaud ja lugege, mitu lõnga 2,5 cm vahemikku jääb.

Aluskangad

Labasekoeline kangas

Loendatud kangalõngadega ja pinnatikandi jaoks kasutatavad kangad, kus 1 tolli kohta on 12 kuni 36 lõnga (võrdne arv nii koe- kui ka lõimesuunas). Sellised kangad võivad olla nii puuvillased, linased, villased kui segakiulised. Linaseid kangaid toodetakse ka käsitsi marmorpinnaks värvituna. Pisteid tikitakse aluslõngu lugedes ja üle mitme koelõnga.

Linased kangad. Fotod Tiia Artla.

Käsitsi värvitud linane

Aida

Aidat valmistatakse puuvillastena, linastena, kuldsete ja hõbedaste lüüreksniitidega, mis annavad materjalile sära ning pidulikkust.

Aida kangaid toodetakse ka värviliste sissekootud koe- ja lõimejoontega ning pealetrükitud abiruudustikega.

Aida kangad on väga sobivad algajale tikkijale, sest riie moodustub auguridadest ja paralleelselt kulgevatest lõngarühmadest, mis eristuvad selgesti, andes ruudutaolise tulemuse ning tehes lõngade lugemise ja nõela liikumise lõngarühmade vahel mugavaks.

Aida kangatihedus algab nr 6-st (6 lõnga 2,5 cm kohta = 6 lõnga 1-e tolli kohta) – nr 6 nimetatakse **Binca** kangaks. Ristpistete tikkimiseks kasutatakse enim Aida materjale nr 7-18, mida suurem on number, seda tihedama struktuuriga on kangas.

Aida kangast toodetakse ka **ristpistepaelu**, mille servad on töödeldud hargnemise vastu või kaunistatud, laiused varieeruvad.

Hardangerkangas sarnaneb Aida kangale. Lõngad paiknevad paarikaupa, iga lõngapaari võetakse kui tervikut. Tavalised koetihedused – 20, 22, 24. Kangast on töödeldud pehmedava ainega, et sellest oleks vajadusel hõlpsam lõngu välja tõmmata ja et seda oleks kergem lõigata.

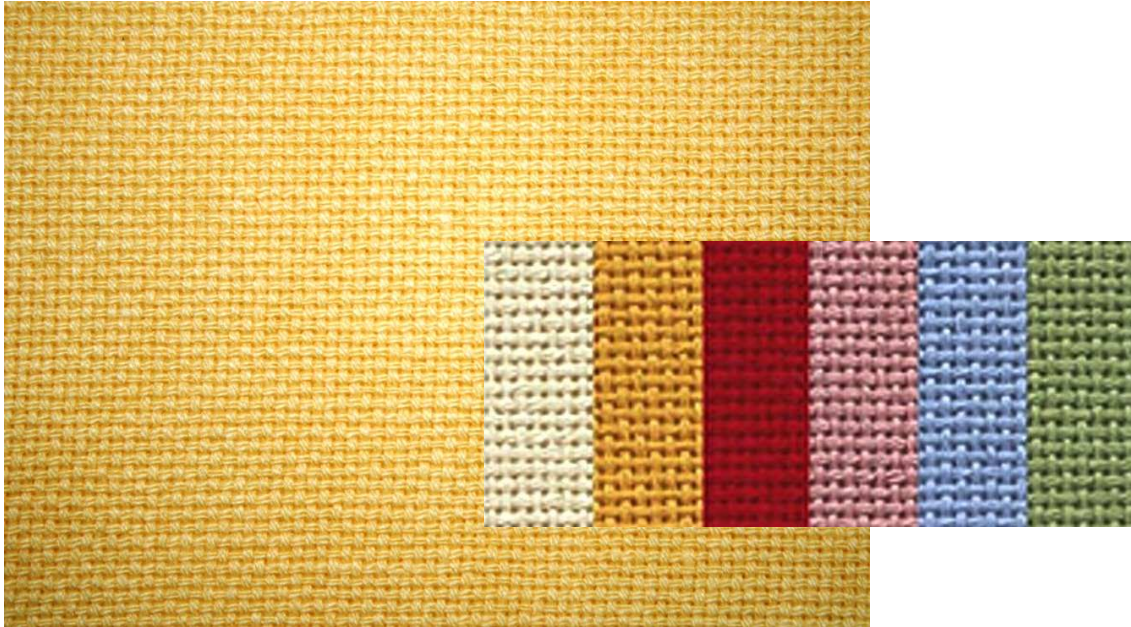

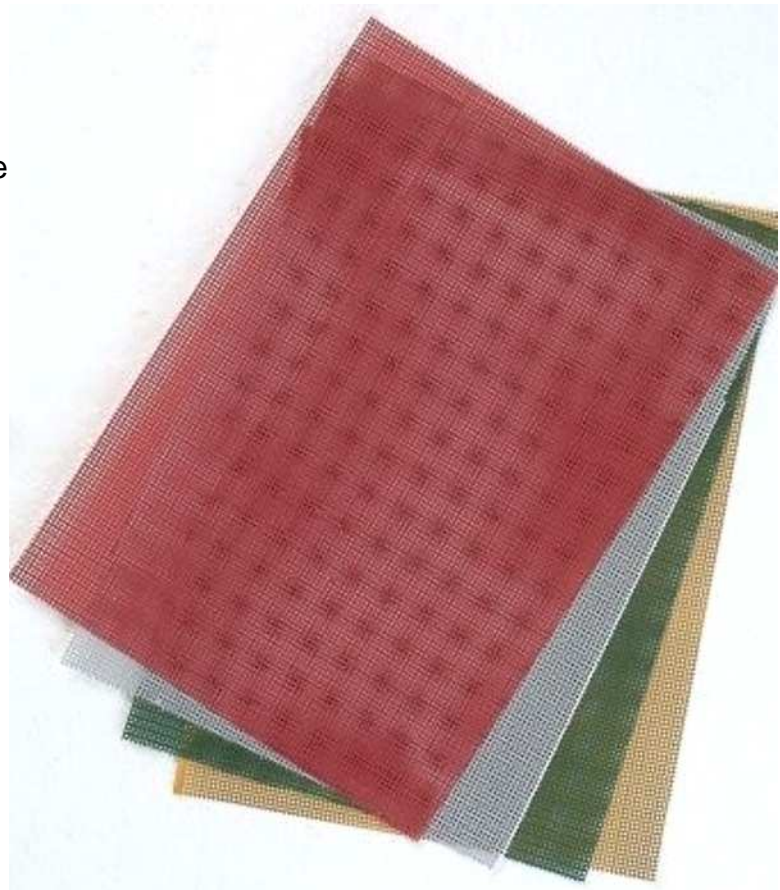
Foto Tiia Artla.

Perforeeritud paber

Korrapäraste augukestega tikkimispaber. Paberi üks pool on sile, teine kare, tikitakse siledamale poolele.

Tikkimisraami mitte kasutada, sest paber võib puruneda. Mugavamaks tikkimiseks võiks paberi teipida näiteks pappraamile.

Et paber on kergelt kortsuv, siis pisteid ei tohiks liigselt pingutada.

Kanvaa

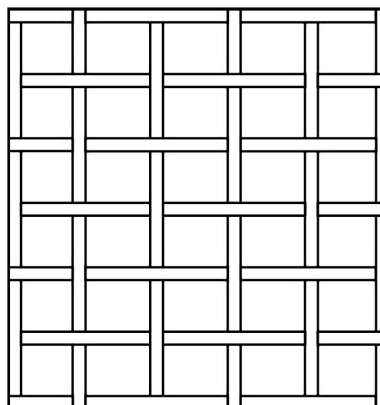
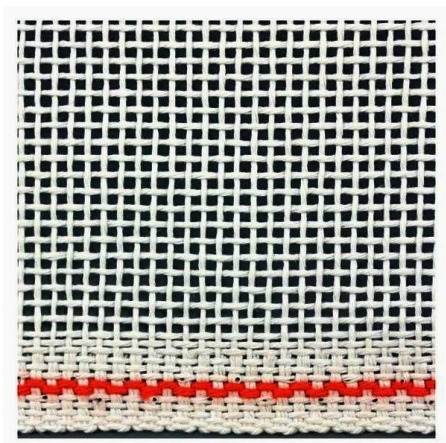
Kanvaa on kootud samalaadselt Aidaga, täpse arvu niitude või niidipaaridega nii, et tekib võrgustik. Võrreldes Aida kangastega on kanvaakangad hõredama ning jäigema struktuuriga. Jäikuse saavutamiseks on kiudkanvaad immutatud kliistriga, seetõttu ei tohi neid enne tikandi valmimist niisutada.

Kanvaakangaid kootakse mitmesuguste koetihedustega, tikkimiseks kasutatakse enim nr 8-24. Kanvaa koetiheduseks loetakse kas niitude või augukeste arvu 2,5 cm kohta.

Kanvaa valmistatakse nii puuvillastest kui linastest lõngadest ja need on valged, pleegitatud või pleegitamata linase tooniga, sest kogu aluspind kaetakse tihedalt pistetega.

Üheniidiline ehk monokanvaa

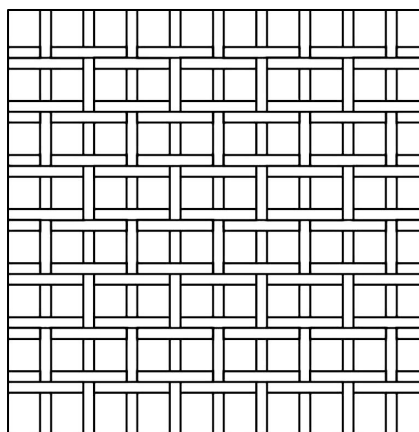
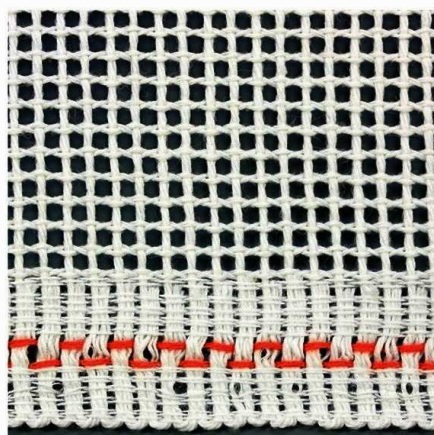
Labase koega, ühekordsed lõime- ja koelõngad tihedustega 10-24. Riie sobib paljudele pistetele alusmaterjaliks.

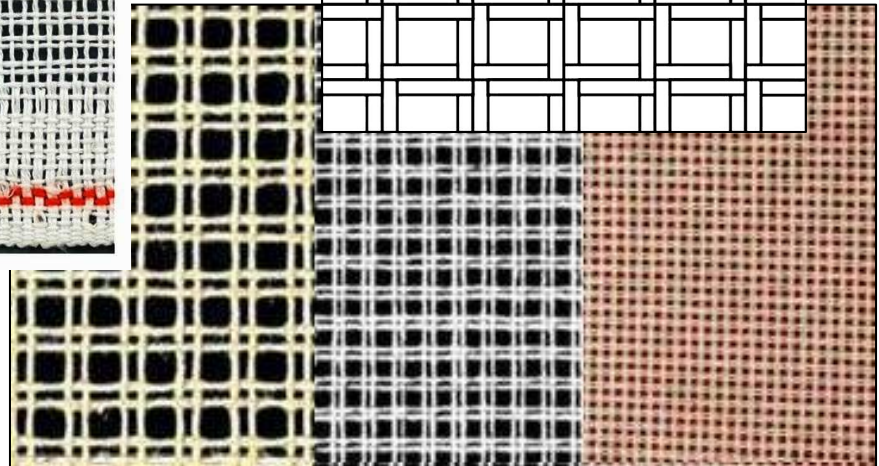
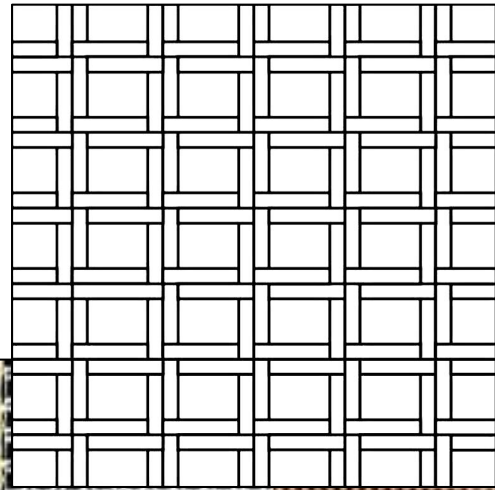
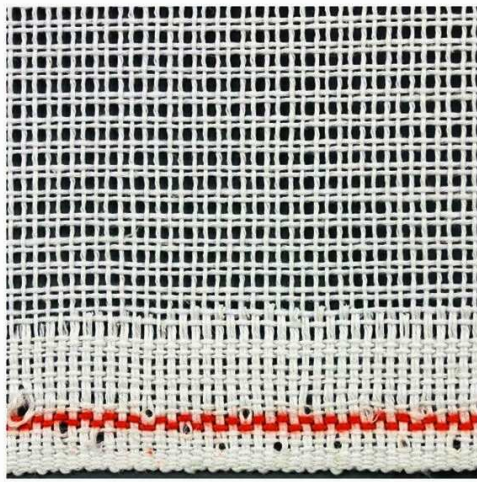
Joonised Tiia Artla.

Interlokkanvaa

See kanvaa on monokanvaast tugevam ja sobib kõikide kanvaapistete aluskangaks. Struktuurilt on interlokkanvaa monokanvaa, milles niidid on omavahel kokku kinnitatud.

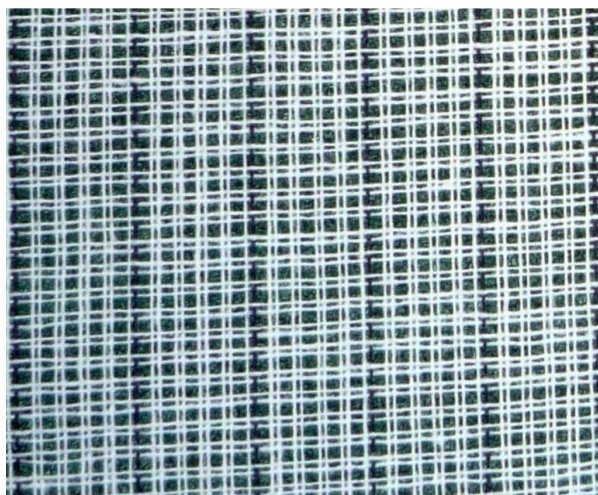
Topeltniidiline ehk penelope kanvaa

Penelope kanvaa ruudustik kootakse kahekordsete lõime- ja koelõngadega tihedustes 7-22. Tihedust arvestatakse lõngapaaride järgi. Kalibrit määratletakse 2-e arvu abil: näiteks 14/28 kanvaa puhul tähistab 14 paarisniitude arvu ja 28 eraldivõetavate niitude arvu 1-e tolli kohta (2,5 cm).

Lagunev kanvaa

Seda hõredakoelist liimiga tugevdatud kangatüüpi kasutatakse ristpistete abivahendina, kui aluskangas on sellise struktuuriga, mis ei võimalda lõngu lugedes tikkida. Valmis tikandi alt abikanvaa eemaldamine lõng-lõnga haaval on kergem, kui abikangas märjaks kasta, sest niite kooshoidev liim lahustub veega kokkupuutes.

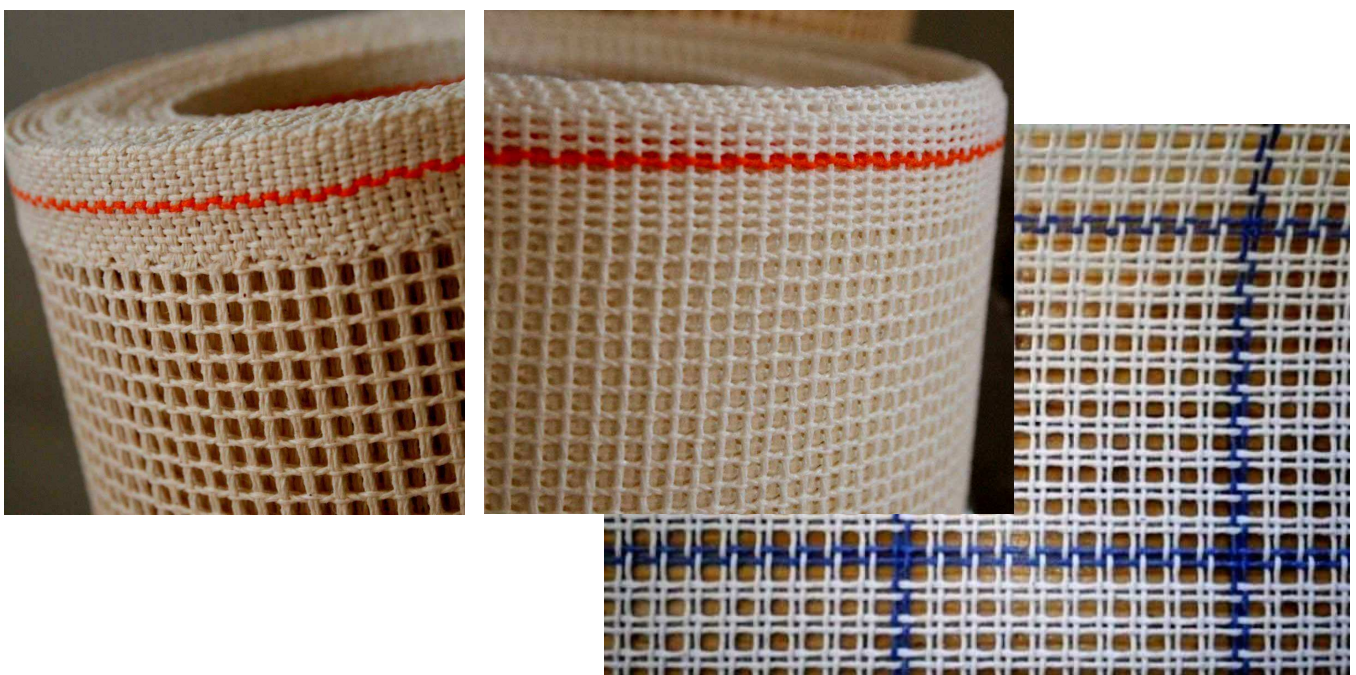
Lahustuv kanvaa

Vees lahustuvast materjalist valmistatud abikangas. Kasutatakse samal põhimõttel, nagu puuvillasest lagunevat kanvaad – kui aluskangas ei võimalda lõngade lugemist. Lahustuv kanvaa haihtub veega kokkupuutes, seetõttu on ta tikkijale väga mugav abimaterjal. Kui tikand on valmis, siis asetatakse see 40-50 kraadisesse vette 5-10 minutiks lagunema. Selle aja jooksul abikanvaa lahustub täielikult.

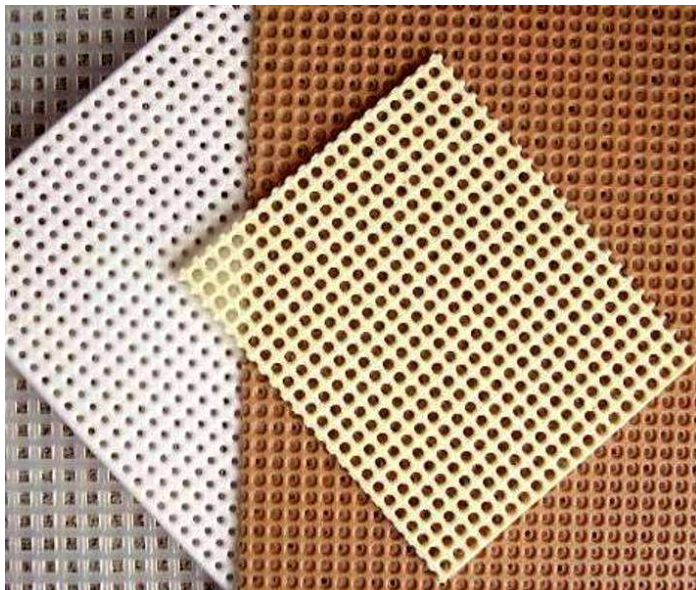
Vaibakanvaa

Vaibakanvaa on kootud tavaliselt interloktehnikas tihedustes 3-6 lõnga 1-e tolli kohta. Võrgustik on jämedakoeline ja hõre ning seda kasutatakse rüüpindade tikkimisel alusmaterjalina.

Plastkanvaa

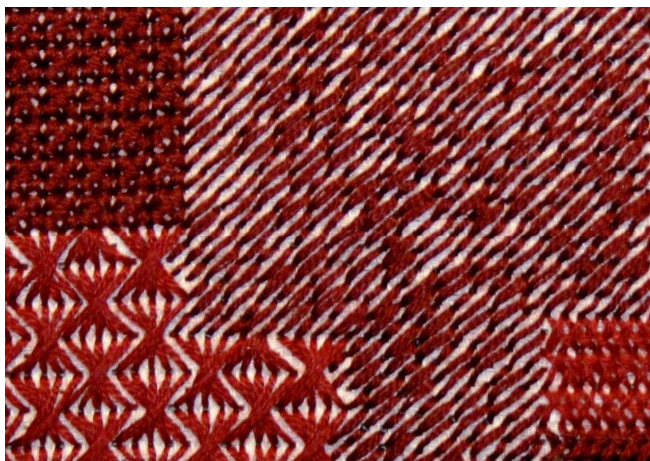
Plastist pressitud "aidakangas". Müüakse nii meetriga kui ka lehtedena. Plastkanvaa on sobiv materjal ruumiliste tikkimistöõde ja kõikvõimalike riputuskaunistuste valmistamiseks.

Tikkimislõngad

Tikkimine on küllaltki aega nõudev, seetõttu on oluline, et lõpptulemuse huvides töötataks kvaliteetsete lõngadega. Igal lõngatüübil on erinevad omadused (jämedus, tugevus, keere, värvus jms) ja ka nendega saadavad tulemused on erinevad. Lõnga jämedust märgistab number, mida suurem see on, seda peenem on lõng.

Tikitav riie ja tikkimistehnika määravad lõnga liigi ja tugevuse. Osad tikkimislõngad sobivad kõikidele alusmaterjalidele, mõned neist eelkõige kanvaale tikkimiseks. Tikkimislõng peab alusmaterjalist kergelt läbi „jooksma”, samas seda vastavalt vajadusele täielikult katma. Valides pinda katvale tikandile vale lõngajämeduse, saame tulemuseks alusmaterjali läbikumamise, mis võib kogu valmistöö üldilme rikkuda.

Läbikumava taustaga ja täielikult kaetud taustaga kattetikand. Fotod Tiia Artla.

Tikandites soovitaks kasutada eelkõige naturaalkiududest lõngu, sest sünteetilistest kiududest lõngad on pesemise ja triikimise suhtes tundlikumad. Olenevalt tikkimistööst võiks lisaks spetsiaalselt tikkimiseks toodetavate lõngade kõrval tutvuda ka heegeldamiseks, õblemiseks ning kudumiseks mõeldud niitude-lõngadega. Nende seas võib leiduda just Teie tikandi jaoks sobiv lõngaliik.

Puuvillased lõngad

Foto Tiia Artla.

Mulinee

Enim kasutatav merseriseeritud (annab läike) puuvillast tikkimismaterjal. Mulinee on kahest lõngast lõdvalt korrutatud ja kuuekordselt tokkidesse haspeldatud. Tikkimiseks võib mulineed kasutada nii ühekordse kui ka kuuekordse lõngaharuna. Üldiselt sobivad mulineed igasugustele riidematerjalidele, väljaarvatud hõredale vaibakanvaale.

Mitmed tootjad pakuvad mulineesid väga paljudes värvitoonides. Värvitähistab lõnga etiketil olev number. Arvestada võiks asjaoluga, et ka ühe tootja standardsed värvimispartiid võivad üksteisest pisut erineda. Kindlasti erinevate tootjate lõngade värvinumbrid värvikaartidel ei kattu, seega peaks varuma tikandi valmistamiseks piisaval hulgal lõngu korruga.

Foto
Tiia Artla

Puppets mulinee

Puppets mulineed kuuluvad Firma Coats tootevalikusse ja on toodetud Ungaris. Värvivalik on küllaltki suur: 440 eri tooni. Mulineeniidi pikkus vihis on 8 m. Koostis. 100% puuvill. Pesu: maksimaalselt 95 kraadi. Triikimiskuumuse maksimum 200 kraadi. Pestes mitte kasutada klooriühendeid.

Madeira mulinee

Klassikaline 6-e haruline merseriseeritud mulinee, mida valmistatakse parimast egiptuse puuvilla staapelkiust kahekordseks korrutatuna. Pakitakse 10 m koguses. Madeira mulineed iseloomustab erakordne siidjas pehmus, matjas läige. Sobib ristpistetikandiks, valides õige lõngajämeduse katab hästi pinda. Talub 95 kraadist vesipesu, mitte kasutada klooriühendeid. Toodetakse Saksamaal 379 värvitoonis. Tootevalikus on esindatud ka metallikniidid DECORA, villased niidid LANA (sobivad tikkimiseks ja masinal õmblemiseks), siidlõngad, rayon, polyester ja viskoosniidid.

Madeira villane niit

Anchor mulinee

Coats on tootnud Anchori tikkimisniite üle 190 aasta, alates sellest, kui vennad Clarkid rajasid 19. sajandi alguses Šotimaal Paisley's niidivabriku.

Anchor mulineed kuuluvad Firma Coats tooteklassikasse. Värviskaalal on 484 tooni, sealhulgas üleminekutega (ombré) ja mitmevärvilised (Multicolors) toonid. Anchor on universaalne tikkimisniit ning seda saab kasutada nii vabakäetikandi kui ka pilutikandi puhul. Eriti populaarne on see ristpistes tikkimisel.

Mulineeniidi pikkus vihis on 8 m (tex 20 x 2 x 6). Koostis. 100% puuvill. Pesu: maksimaalselt 95 kraadi. Triikimiskuumuse maksimum 200 kraadi. Pestes mitte kasutada klooriühendeid.

DMC mulinee

Lõngad on jaotatud kindlasse värvijärjekorda ning on värvikaartidelt kergesti leitavad. DMC mulinee ja Anchor mulineed on Euroopas ühed tuntumad tikkimisniidid. Nende värvide numbreid (värvikoode) kasutatakse tihti ajakirjade-piltide värviskeemides.

DMC värvivalik on suur: 465 eri tooni. Mulineeniidi pikkus vihis on 8 m (tex 20 x 2 x 6). Koostis. 100% puuvill. Pesu: maksimaalselt 95 kraadi. Triikimiskuumuse maksimum 200 kraadi. Pestes mitte kasutada klooriühendeid.

DMC kirju mulinee

Color Variations – on 24 värvitoonist koosnev kolleksioon. Mulineed on värvitud sujuvates üleminekutoonides, mis tikkides iga 6-7 piste järel vahetuvad.

Foto Tiia Artla.

Disainmulinee Pomme de Pin

Lõngad värvitakse Šveitsis käsitsi. Disainmulinee on 10 m tokkides. Pesemisel annavad veidi värvi, soovitatakse vaid õrna käsitsipesu. Varieeruva värvikindluse tõttu ei sobi tikkimiseks heledatele alusmaterjalidele ja tikanditele, kus kogu pinda ei kaeta pistetega.

DMC metallikmulinee – Light Effects

DMC metallikmulinee - Light Effects - on 36 värviga kolleksioon eriefektidega lõngadest, milledega saab ristpistetikandisse metallilikku sära, aga ka neonvärve, leidub pimeduses helendavatki mulineed.

Erinevad metalliklõngad. Foto Tiia Artla.

Pärlilõng

Siidja läikega kahe-kolmekordne korrutatud merseriseeritud puuvillane lõng. Saadaval on nii tokis kui ka keraskandjates 3, 5, 8, 12. Sobib tikkimiseks, heegeldamiseks, kudumiseks. Värvitoone on väga palju, toodetakse ka mitmevärvilisena. Pärlniiti Anchor Pearl Cotton kasutatakse kõige sagedamini hardangertikandi puhul kahekordse niidi eriliste omaduste tõttu – lõppefekti annavad erineva jämedusega niidid.

Anchor Soft Embroidery Cotton

Üsna jäme, täispuuvillane, sile ja mati tooniga niit, saadaval 255 värvitoonis. Anchor Soft Embroidery sobib kasutamiseks mitmesuguste efektide saavutamiseks paljude erinevate vabakäe ja pilutikandite puhul ning on muljeltavaldav ka jämedakoelisel kangal.

Fotod Tiia Artla.

Linased lõngad

Linane mulinee ja linane lõng

DMC linased mulineelõngad on 100% linased ja neid toodetakse 24 värvitoonis. Linane mulinee on kuueharuline nagu puuvillanegi mulinee, mis sobib linasele labasekoelisele taustakangale või linasele Aida kangale.

Toodetakse ka eritoonilisi linaseid niite-lõngu, mis samuti sobivad tikkimiseks.

Foto Tiia Artla

Villased lõngad

Villaseid tikkimislõngu on mitmetes jämedustes. Lõnga omadused sõltuvad villakiu omadustest. Villased lõngad on algajale tikkijale parim valik – katavad hästi pinda ning alluvad paremini kuum-niiskele viimistlusele.

Jämedakoelisele riidele tikitakse harilikult jämedamate korrutatud lõngadega, eelkõige naturaallillastega. Mida hõredam või jämedakoelisem on aluskangas ja kui soovime seejuures täielikult pinda katvat tikandit, siis seda jämedama tikkimislõnga peaksime valima. Vaibakanvaale sobivad näiteks villased **vaibalõngad**, mis on

piisavalt tugevalt korrutatud ning võivad koosneda kuni 8-st kokkukorrutatud lõngaharust.

Vaibalõngad. Foto Tiia Artla.

Paksudele villastele materjalidele on hea tikkida korrutatud nn maavillase ehk **kraaslõngaga**. Neid müüakse 2-3 kordsetena nii lamba naturaaltoonides kui toonituna, numbrites kuni 16. Värvipaletti võib alati ise täiendada lõngade värvimise teel, otsustades kas taimvärvimise või keemiliste värvainetega värvimise kasuks.

Kraaslõngad. Fotod Tiia Artla.

Tikkimislõngad toodetakse väikeste vihtidena, kergem on aga nendega töötada, kui enne tikkimise alustamist lõigata kõik lõngad ühepikkusteks tükkideks. Tikvides mitmekordse lõngaga tuleks jälgida, et tikitaval pinnal ei tekiks erinevaid keerde.

Anchor Tapisserie Wool

100% villane tikkimislõng on tugevasti korrutatud, ei muutu tikitaval pinnal karvaseks ning katab aluskanga ühtlaselt ja siledalt.

Fotod Tiia Artla.

Kammlõng

Paljudes värvitoonides täisvillane lõng. Levinuim lõnga number 24/2 – 36/2. Nimetatakse ka peenvillaseks lõngaks, sobib nii tikkimiseks kui ka rahvarõivaseelikutega kangastelgedel kudumiseks.

Foto
Tiia Artla

Osa tikandeid jääb elavam, kui kasutada jämedamat lõnga koos peenemaga, villast koos siid- või metallniidiga jne. Seejuures peab üks materjal olema ülekaalus, teine ainult lisandiks. Efeklõngadest tarvitatakse šenilli, heiet, metall-lõngadest nn kuld- ja hõbeniite. Sooviks kõigile eksperimenteerimisjulgest lõngavalikul!

Fotod: Maarja Järvesoo ja Tiia Artla

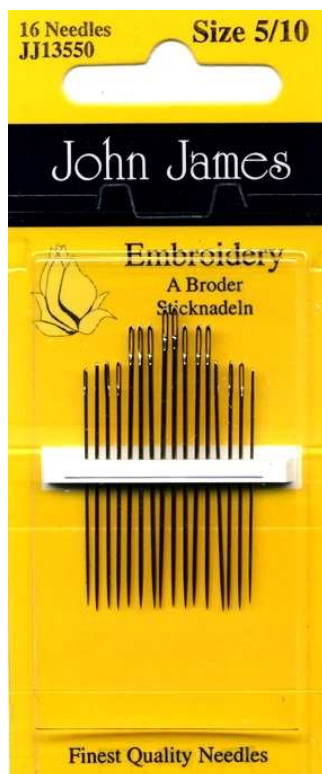
Töövahendid

Tikandite teostamisel kasutatakse mitmesuguseid erinevaid töövahendeid, põhiliselt on need mõeldud tikkija töö hõlbustamiseks ja parema lõpptulemuse saavutamiseks. Kaubandusvõrgus pakutavatest rohketest töövahenditest vajate ristpiste tikkimiseks eelkõige sobivaid tikkimisnõelu, käsitöökääre, tikkimisraame.

Nõelad

Tikkimisel kasutatakse erineva pikkusega ja jämedusega, terava või tõmbi otsaga, ümara või pikliku silmaga nõelu. Tikkimisnõelad olgu tikkimislõngast veidi jämedamad, sest riidesse torgatav auk peab olema piisavalt suur. Raamil tikkides

vajatakse pikemaid nõelu kui käes töötamisel. Villase lõngaga tikkimiseks valitakse nõel selliselt, et nõelaga paberisse torgatud august lõng vabalt läbi "jookseks". Sel juhul lõng ei veni, säilitab oma pehmuse ja ühtlase jämeduse. Madala ja kõrge keeruga lõngaga tikkides on vaja jämedamat nõela. Vastasel juhul läheb lauge lõng karvaseks, kõrge keeruga lõng aga võib oma paindumatuse tõttu riide koe- ja lõimelõngu kahjustada. Lühikese silmaga nõelad sobivad peenematele tikkimislõngadele, pika silmaga nõelad jämedamatele tikkimislõngadele.

Tikkimisnõelad ehk peenvillanõelad

Sobivad tihedakoelisele kangale keskmise jämedusega ja peenemate lõngadega tikkimiseks. Tikkimisnõelad on terava otsaga, keskmise pikkusega, võrdlemisi suure pikliku silmaga, suurustes 1-10. Nõela number: mida suurem, seda peenem ja lühem on nõel.

Vaiba- ehk gobelääninõelad

Tõmbi otsaga nõelad (suurustes 13-26) Aidale ja kanvaale tikkimiseks ehk alusmaterjalidele, mille lõngu loetakse või kus sisse- ning väljapisted peavad riidelõngade vahele sattuma. Vaibanõelad sobivad samuti pilutehnikate puhul. Nõela number: mida suurem, seda peenem ja lühem on nõel.

Šenillinõelad

Suure silmaga, pikemad ja terava otsaga villasenõelad, suurustes 13-26. Sobivad töötamiseks jämedate lõngadega. Oleme harjunud neid sukanõelteks nimetama.

Kiirniiditusnõelad

Komplektis 6 teravat kiirniidatavat nõela. Nimetatakse ka "pimeda nõelteks".

Äärmiselt mugav on niiti nõela taha panna: tõmba niit suvalisest kohast nõela silma taga oleva "kahvli" vahele ja tiki!

Niit püsib hästi nõelasilmas. Suuremat niidist "tirimist" nõudvate õmblustööde korral võiks siiski valida hariliku silmaga nõela.

Käsitöökäärid

Käsitöökäärid on üldkääridest väiksemad ning hästi teravate otstega. Lõikavad nõ lõpuni välja ja seetõttu on väga sobivad abivahendid lõngade lõikamiseks, niidiotste eemaldamiseks aluskangalt jmt. Rätsepakääre vajatakse kanga lõikamiseks, nende puudumisel sobivad ka üldkäärid.

Tikkimisrõngad

Tikkimisrõngas koosneb kahest plast- või puitrõngast, soovitavalt valida kruviga reguleeritav rõngas. Tikkimisrõngaste suurused on vahelduvad. Mida suurem on tikkimistö, seda suurema tikkimisrõnga peaks valima, et ei peaks liiga tihti kangast rõngas edasi nihutama, mis võib tikandit rikkuda.

Kanvaale tikkides võiks töötada ilma rõngata nõ käe vahel, sest kanvaa on paks ja jäik alusmaterjal ning seetõttu tikkimisrõngasse ebamugav panna. Suurepinnaliste tikandite puhul võiks tikkimisrõnga asemel kasutada reguleeritavat tikkimisraami, siis on korraka suurem tikitav pind tikkija silme ees.

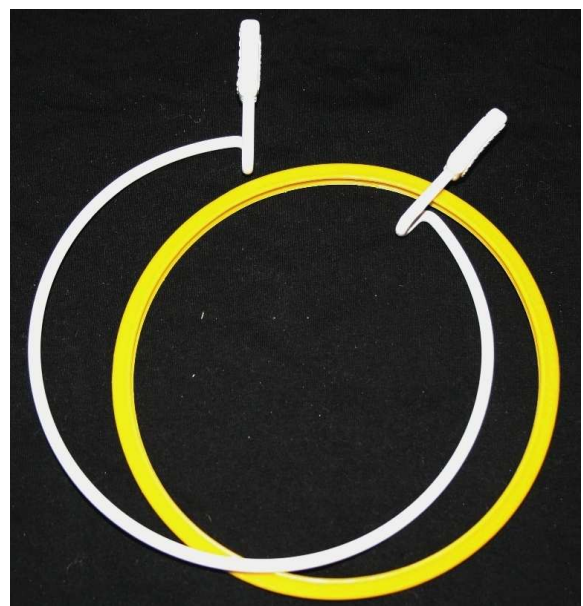
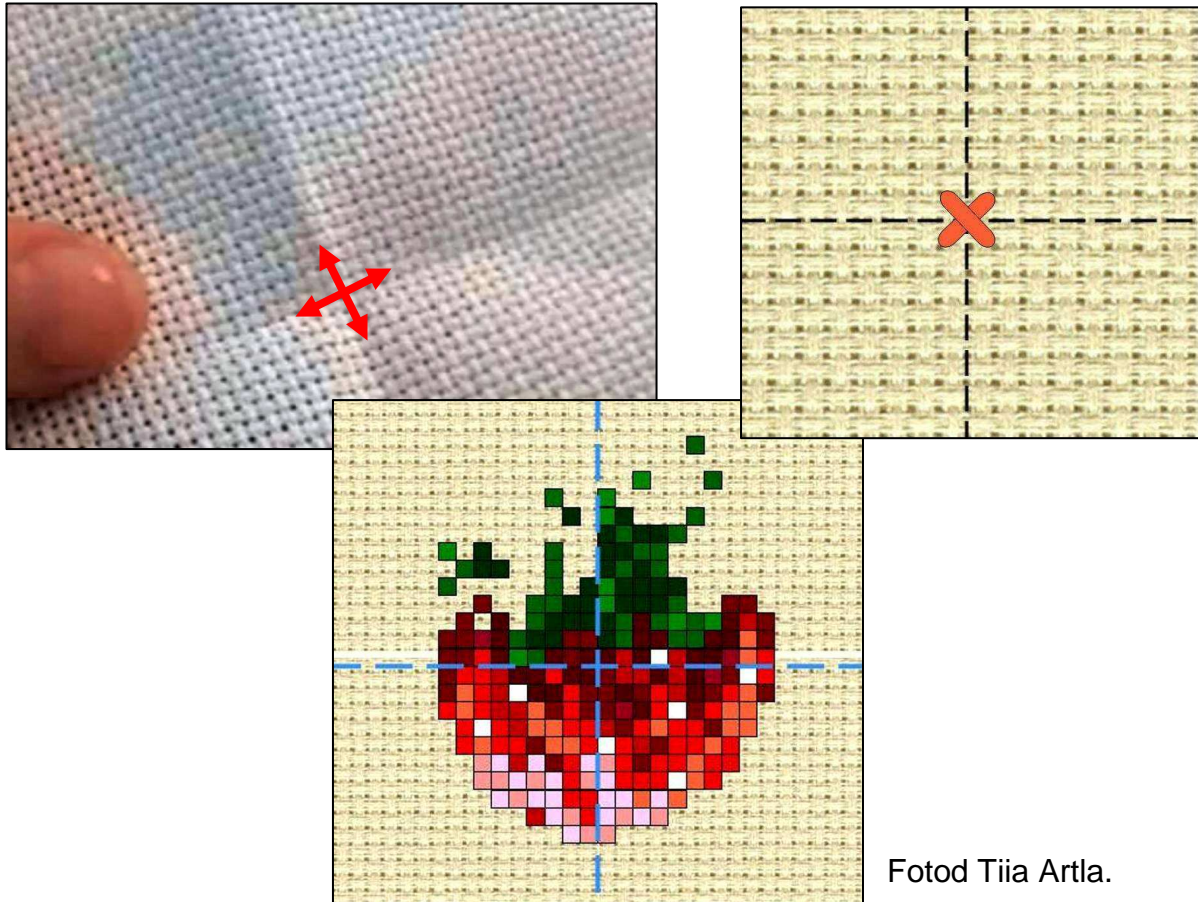

Foto Tiia Artla.

Mustri kandmine kangale

Alusmaterjali lõngade järgi tikitavaid mustreid üldjuhul riidele ei jäljendata, märgitakse vaid mustri paiknemine, traageldades eelpistetega aluskangale keskjooned. Aida ja kanvaat paksematele ning jäigematele kangastele saab traageldamisele eelnevalt keskjooned kangasse voltida.

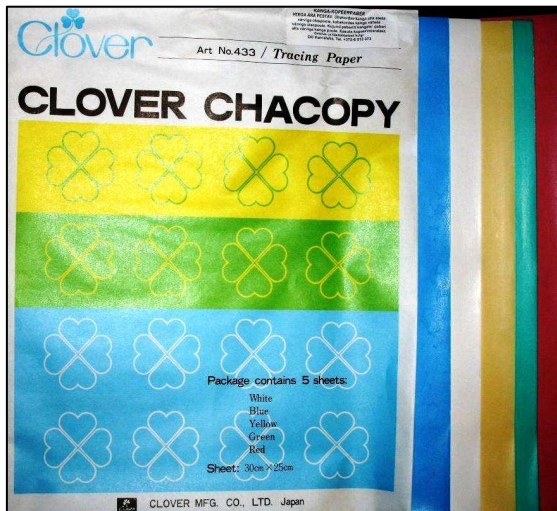

Fotod Tiia Artla.

Ristuvad keskjooned määravad ära töö keskme ristpiste asukoha, mille võib kangale märkida ka veekindla markeriga. Suuremate ja värvirikkamate ristpistetikandite tikkimist alustataksegi töö keskelt. Kogu töö valmib põhimõttel - seest väljapoole, mis tagab tikandi õige asukoha aluskangal, ühtlaste vabade kangaservade jätmise ning valminud tikandiosa puhtamana hoidmise.

- **Kopeerimine**

See meetod sobib eelkõige tihedama struktuuriga ja labasekoelistele kangastele. Kopeerpaber valida vastavalt kanga toonile ja jälgida, et tekkinud kontuurjoon ei tuleks nõ „rasvane”. Liiga tugev jäljend määrab tikkimise käigus alusmaterjali, eriti tõuseb see probleem esile heledatooniliste kangaste juures.

Fotod Tiia Artla

Liiga tugev kopeerjoon

Mustrijoonise kopeerimiseks aluskangale toimi alljärgnevalt:

- kanna tööjoonis paberile, kontrollides, et joonis oleks sobiva suurusega;
- triigi aluskangas;
- märgi mustri asukoht aluskangale;
- aseta joonis kangale ja kinnita ühest servast nõõpnõeltega;
- libista ettevaatlikult kopeerpaber parema poolega vastu kangast tööjoonise alla;
- kinnita joonis ka teisest servast nõõpnõeltega (**ettvaatust** – mitte torgata nõõpnõelu läbi kopeerpaberi, sest riidele tekivad kopeervärvi täpid ja kui näiteks motiivi tausta ei planeerita ristpistetega katta, jääksid tekkinud värvitäpid valmis tikandil näha);
- joonista tööjoonise kontuurid sukavardaga või terava pliatsiga üle;
- eemalda valminud mustrijooniselt kopeer- ja joonispaberid ning triigi läbi valge paberi kangal olev kopeerjoonis üle, nii kinnitub tekkinud joonis tugevamini ja määrab aluskangast tikkimise käigus vähem;
- tiki joonist jälgides ja lõngu lugedes ristpisteid nii, et need kataksid kopeerjäljendid.

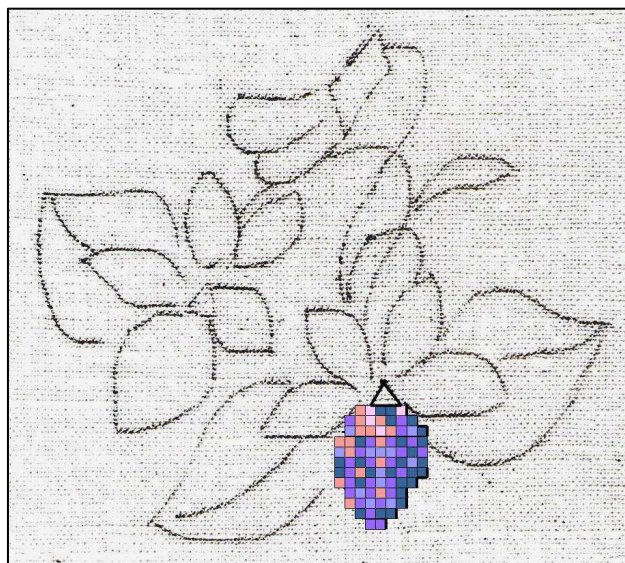
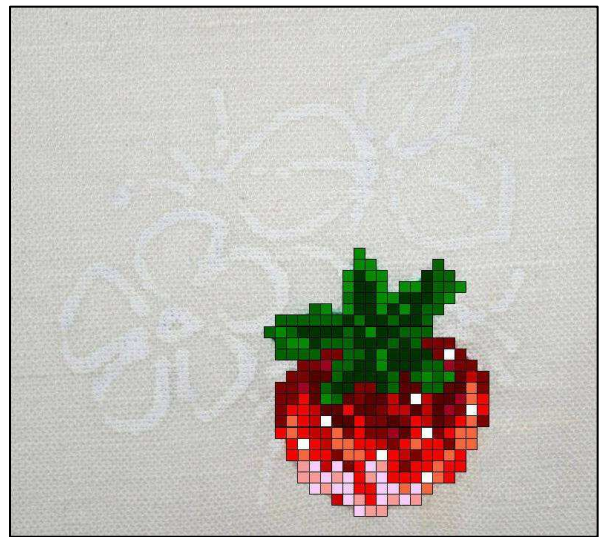
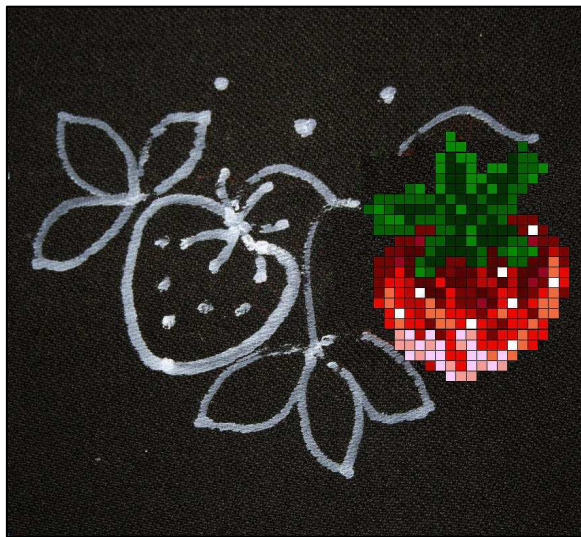

Foto Tiia Artla.

- **Vabakäejoonis**

Nii tihedamale labasekoelisele kangale kui ka Aidale ja kanvaale sobiv töömeetod, mis nõuab tikkijalt head kompositsioonitaju ning joonistamisoskust, sest mustri kontuurid kantakse aluskangale „silma järgi”. Üheks käepäraseks joonistamisvahendiks on **korrektuuri marker**, mis jätab nii tumedale kui ka heledale kangale piisavalt hea nähtavusega valge joone. Arvestama peab aga sellega, et tekkiv jäljend pesus ei kao, mistõttu tikand peaks hiljem kontuuri täielikult katma.

Fotod Tiia Artla.

Kangale joonistamiseks pakutakse tänapäeval mitmesuguseid pliiatseid. Jälgige pakenditelt juhiseid, millistele kangastele valitava töövahendiga mustrijoonist tekitada saab, sest märkimisvahendi valik sõltub kanga materjalist, ka värvitoonist.

Kangapliiatsid on mõeldud spetsiaalselt kangale joonistamiseks. Kriidipliiatseid saab pliiatsiteritajaga teritada, need ei määri käsi ega lähe põrandale kukkudes katki.

Rätsepa kriidipliiatsid. Foto Tiia Artla.

Komplektis on: kergelt süsi vahetada võimaldav pliiats, teritaja, valged tagavarasõed (9 tk) ja värvilised sõed (8 tk). Kasutatav: õmbluses, lapitöös, mudelismis, tikkimistöös jne. Oluline: märkida saab tekstiilile, paberile, plastile jne.

Tagavarasütega täidetav kriidipliiats.

Hõbepliiats on tavalisest kriidipliiatsist püsivama jäljega. Ära pestav. Kontrolli siiski eelnevalt samast kangast proovitükil, millele soovid märkimist alustada.

Markerid meenutavad viltpliiatseid, millede joon kangal kas aja möödudes haihtub või on veega eemaldatav. Esimesed neist sobivad väiksemamööduliste tikkimistöösde abivahenditeks, sest markeri jooned haihtuvad 14 päeva jooksul.

Markeri joon haihtub 14 päeva jooksul. Foto Tiia Artla.

Reaalse jälje püsimine sõltub mitmetest asjaoludest: kanga võimalik pinnatötluse keemia, trükivärvid, tööruumi niiskus (mida niiskem ruum, seda kiiremini kaob) ja valgustus (mida eredam valgus, seda kiiremini kaob). Siiski tasub eelnevalt kontrollida, sest tootja ei suuda garanteerida pliiatsi keemia ja kangaste pinnatötluse keemia koostoime tulemusi.

Mitte kasutada keemilisi puhastusvahendeid, mitte triikida kuni jälg pole lõplikult haihtunud!

Kangalt veega eemaldatav marker. Fotod Tiia Artla.

Markeri tagumises otsas on sinise markerijälje eemaldaja. Vale märgi saab eemaldada koheselt ka veega (näit. niiske lapiga). Reaalne jälje püsimine sõltub mitmetest asjaoludest: kanga võimalik pinnatötluse keemia, trükivärvid.

Ära kasuta keemilisi (puhastus-)vahendeid, ära triigi, kuni jälg pole lõplikult kadunud!

Siiski tasub eelnevalt kontrollida, sest tootja ei suuda garanteerida pliiatsi keemia ja kangaste pinnatötluse keemia koostoime tulemusi.

Veekindlate markeritega, aga ka **viltpliiatsitega** võib samuti joonistada otse kangale, sest hiljem kaetakse kogu kangapind ristpistetega ja alusjooned ei jää nähtavaks. Mustri kandmiseks kangale toimida alljärgnevalt:

- joonistada mustri piirjooned tumeda viltpliiatsiga üle, märkida keskkohat ja kinnitada joonis teibiga aluse külge;
- asetada kanvaat joonisele, keskpunktid kohakuti, teipida alusele;
- joonistada muster alusjoonist järgides viltpliiatsi või veekindla markeriga kanvaale, tikkimise käigus saab soovi ja vajaduse korral alati lisada väiksemaid detaile.

- **Nõelaga torkimine**

Tihedakoelisele riidele märgitakse markerite ja viltpliiatsite abil ristpistekirjade nurki:

- ristpistekirja nurgakohad paberil läbistada nõelaga;
- paber asetada triigitud ja pingutatud riidele nii, et riide lõngad ühtiksid paberil oleva kirja kontuuriga;
- teipida muster paigale;
- kirjas nõelaga läbistatud kohad kanda viltpliiatsi või markeri punktadena aluskangale.

Märgitud täpid kergendavad lõngade lugemist, kuid nad ei ole kirja kontuuriks, sest täppe peale kandes on tõenäoline, et kiri on aluslõngade suhtes veidi nihkunud. Meetod sobib väikeste motiivide märkimiseks.

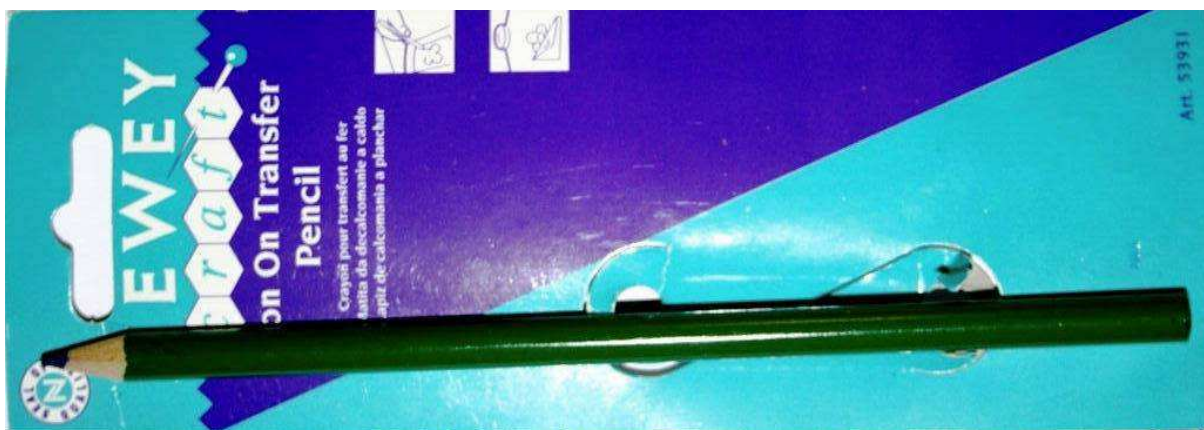
- **Joonise pealekuumutamine**

Kuigi müügil on kangale triigitavaid ülekandepilte nõ valmiskujul, siis soovi korral saab igaüks ise endale koostada pealetriigitava mustrijoonise, kasutades selleks vastavaid pliiatseid ja markereid. Iga konkreetse pliiatsi puhul järgida tootja juhiseid ja katsetada eelnevalt väikesel riidetükil, sest erinevate kangamaterjalide korral võib tulemus oodatust erineda.

Vastava markeriga saad kalkale mustri joonistada ja siis selle triikraua abil kangale siirdada. Selleks tuleb jälgida, et paberi see külg millele on joonistatud, oleks vastu kangast. Joonise siirdumisel kangale arvesta peeglieffekti. Kui soovid efekti vältida, tuleb joonis veel kord paberi teiselt poolt läbi joonistada. Ära joonista kunagi otse kangale!

Pliiatsi joonis kaob peale esimest pesu. Siiski tasub eelnevalt kontrollida, sest tootja ei suuda garanteerida pliiatsi keemia ja kangaste pinnatöötuse keemia koostoime tulemusi. Säilita markerit alati kirjutav ots allpool.

Sobib ainult 100% puuvillastele ja 100% linastele kangastele.

Ülekandepliiats. Foto Tiia Artla.

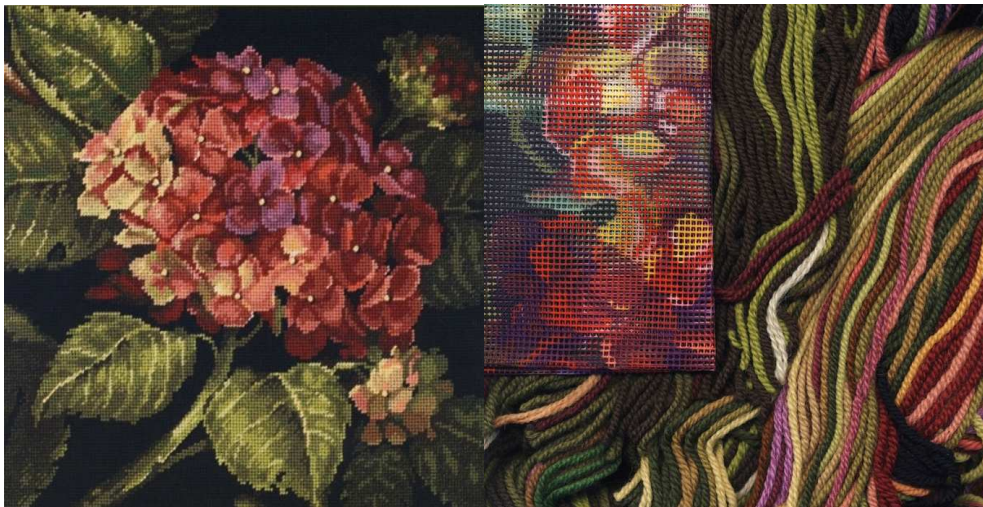
- Kopeerida muster hariliku pliiatsiga tugevale kalkale;
- pöörata kalkal teine pool peale ja joonistada muster spetsiaalpliiatsiga üle;
- triikida riie siledaks ja kinnitada nõõpnõeltega triikimisalusele;
- asetada spetsiaalpliiatsiga joonistatud mustriga kalkapool vastu kangast;
- hoida kuuma triikrauda juhendis ettenähtud aja jooksul joonisel;
- muutke triikraua asukohta tõstes, mitte alusel libistades;
- kontrollida kujutist - selleks tõsta mustrilehe üks nurk üles ja veenduda, kas kõik vajalikud jooned on kinnitunud selgelt aluskangale; vajadusel kuumutada veelkord;

NB! Pealetriigitud jooned on veekindlad ning tuleb tikandiga täielikult katta.

- **Kanvaale maalimine**

Kanvaakangad on hõredama struktuuriga kui näiteks Aida kangad ning seetõttu pliiatsitega mustrit pealekandmine alati end hästi ei õigusta.

Käsitöömaterjale müüvates kauplustes ning internetimüükides pakutakse kõigile huvilistele kangale valmistrükitud mustriga tikkimiskomplekte. Tikkijalt loominguilisust ei eeldata, kõik vajalik on komplektiga kaasas: värvilised tikkimis lõngad, trükitud mustripildiga kangatükk või väikeese, tikkimisjuhised (värvimärkide seletustega) jms.

Käsitööhuviline saab enda kujundatud värvilise ristpistemustri ka ise kanvaale kanda maalimise teel. Maalimiseks sobivad näiteks **akrüülvärvid**, mis on veega veidi lahjendatud. Töö hõlbustamiseks on hea kasutada valguslauda, hõredale vaibakanvaale saab ehk ilma valguslauatagi mustrit üle kanda.

- Asetada värviline muster lauale ja teipida paigale;
- mustripaberile kinnitada pingutatult kanvaat;
- maalida läbikumav muster kanvaale;
- lasta kuivada ja eemaldada seejärel kanvaat aluselt ning asuda tikkima.

Kangale maalimiseks toodetakse mitmeid tekstiilvärve, mis kinnituvad kangale triikides või ahjus kuumutades.

Maaling.

DECO TEXTIL - triikimisega kinnitatavad tekstiilivärvid (5 min kanga ühelt poolt, 5 min teiselt poolt). Hapukooretaolise konsistentsiga, vees lahustuvad, omavahel segatavad. Masinpestav 40-60 kraadi juures.

Tekstiilivärvid (Lefranc&Bourgeois TEXTIL) – Deco. Foto Tiia Artla.

Jacquard tekstiilivärvid

Jacquard tekstiilivärvid on koheselt kasutamiseks saada 32 värvitoonis. Kui vajad rohkem toone, võid neid omavahel segada. Pastelltoonide saamiseks sega mistahes värvi hulka valget nr 123. Saad suurendada värvide läbipaistvust kui ka volavust, lisades kuni 25% vett. See annab akvarellitaolise efekti.

Jacquard Tekstiilivärve võib peale kanda pintsliga, templitega, pihustipudeliga ja aeroograafiga.

Pärast kuivamist peab Jacquard Tekstiilivärve kuumusega kinnitama. Selleks on mitu võimalust:

- triikimine – parim meetod; kasutades kuiva triikrauda, triigi pahemalt poolelt kangale sobiva temperatuuriga;
- pesukuivati või auruti – hoida kuivatit töös 30-45 minutit nii kõrgel temperatuuril, kui kangas kannatab.

Puhasta kõik töövahendid koheselt sooja veega.

Kõik Jacquard tekstiilivärvid sobivad hästi ka sünteetiliselle kangale ja kõik värvid kannatavad keemilist puhastust.

Marbu-Textil värvid

Mitmeotstarbeline, vee baasil tekstiilivärv erinevatele heledatele kangastele. Marbu-Textil värviga maalitud pinnad kannatavad masinpesu kuni 60°C juures; fluorestseeruvad toonid kuni 40°C juures. Värvid on kulumiskindlad. Värvitoone võib omavahel segada ja veega lahjendada. Marabu-Textil värv annab parima katvuse heledal kangal. Värv sobib enamikele naturaalsele kangastele (puuvillane, linane, siid ja kuni 20% sünteetika sisaldusega kangad), väljaarvatud villasele.

Enne maalimist tuleb kangad pesta. **Mitte kasutada pehendusainet!** Marabu-Textil kanda kuivale kangale pintli, maalinoa või svammiga. Sõltuvalt kanga materjalist ja toonist võib lõpptulemuse värvitoon varieeruda. Maalitud pindadel lasta kuivada vähemalt 6 tundi. Maalimisvahendid puhastada koheselt vee ja seebiga! Värv kinnitatakse triikimisega puuvillase režiimil.

Triikmise ajaks asetada õhuke triikimislappp triikraua ja maalitud pinna vahele. Kinnitamise ajaks arvestada 3 minutit iga 30 x 30 cm ala kohta. Värv võib kinnitada ka ahjus 8 minuti jooksul 150°C juures. Kanga vastu pidavust kuumusele tuleb eelnevalt katsetada.

Ära kasuta auru! Dekoreeritud kangad pesta võimalusel pahupidi ja triikida alati läbi lapi. Triikrauda ei tohi asetada kunagi otse maalitud pinnale.

Ära kasuta Marabu-Textil värve **villasel kangal**, kuna see ei kannata triikimist kõrgetel temperatuuridel ja seega värv ei kinnitu korralikult.

Siidil maalimiseks lahjenda Textil värv veega. Värv ei sulandu siidil täielikult teineteise sisse, võivad tekkida üleminekujooned. Kinnitada läbi lapi triikides pahupoolelt samamoodi kui muude tekstiilide puhul.

Ristpistetikand

Mustriskeemi järgi tikkimine

Kaubandusvõrgus pakutavate ristpistekomplektide ja erinevatel veebilehtedel pakutavate ristpistemustrite mustriskeemid on põhiliselt antud kas ruutskeemidena lihtsamate pistete ja mustrite korral või joonskeemidena kanvaatikandite pistete korral.

Ruutskeemil iga ruut tähistab ühte ristpistet. Skeemid esitatakse kas must-valgete sümbolitega, värviliste ruudukestena või värviliste sümbolruudukestena. Tavaliselt on skeemile noolekestega märgitud keskjooned, mis märgistavad aluskanga keskpunkti. Iga mustriskeemi juurde kuulub tingmärkide seletus ehk skeemi võti.

Instructions and Symbol Key

Fabric: 14 count Aida

Stitches: 100 x 104 **Size:** 7.14 x 7.43 inches or 18.14 x 18.87 cm

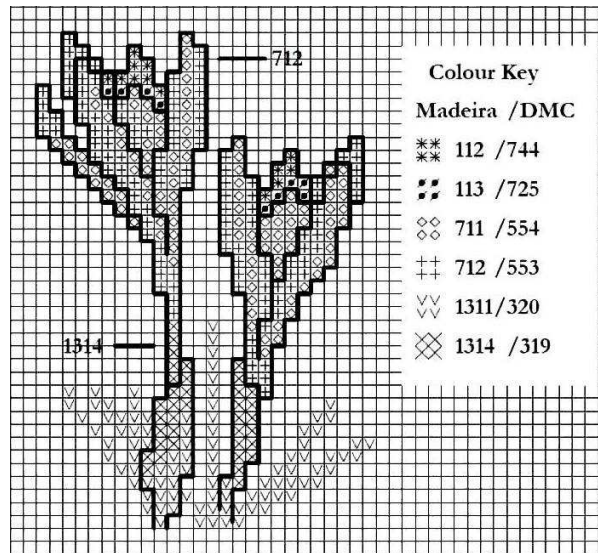
Colours: DMC

Use 2 strands of thread for cross stitch

Sym	No.	Colour Name	Sym	No.	Colour Name
■	413	Iron grey	●	792	Deep cornflower blue
▼	3807	Cornflower blue	◇	3837	Deep violet
◆	3746	Iris violet	▲	340	Wisteria violet
▲	581	Grashopper green	■	932	Seagull blue
□	809	Gentle blue	□	841	Deer brown
○	209	Lilac	▲	165	Pale moss green
+	415	Chrome grey	▽	210	Light violet
×	3753	Moonlight blue	◎	153	Lilac rose
♥	3078	Pale yellow	#	BLANC	BLANC
.	939	Dark navy blue	⊗	772	Celery green

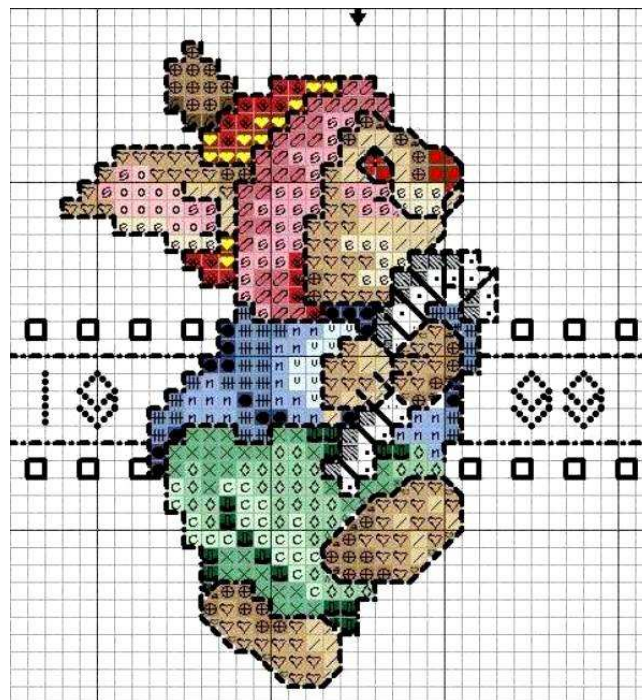
Instruktsioonis esitatakse kangatüüp (näiteks Aida nr 14), antud tikandi suurusele vastav pistete arv, tikandi suurus sõltuvalt kanga tihedusest, tikkimisniitide tootja, pistetüüp koos viitega, mitmekordse niidiga tikkida ja lõngavärve tähistavad sümbolid.

Ise arvutiprogrammi abil ristpistemustreid koostades tasuks tähelepanu juhtida asjaolule, et tikand tuleb ilmekam, kui lisaks ristpistetele kasutatakse tikk- või kast(Holbeini)pisteid mustrikontuuride rõhutamiseks.

www.thecrossstitchguild.com

Aeg-ajalt on värviruutudega „valmis” mustriskeemides toonivalik antud veidi lihtsustatult ja ei vasta alati otseselt tegelikele lõngavärvidele. Põhjuseks asjaolu, et skeemi värvitoonide rohkus raskendab nende eristamist skeemi lugedes. Värvivalik tuleb selgemini esile sümbolmärkidega värviruudustikes.

PM Patterns www.hobbyware.com.pmdownloadstrial.ht

Instructions and Symbol Key

Fabric: 14 count Aida

Stitches: 100 x 104 **Size:** 7.14 x 7.43 inches or 18.14 x 18.87 cm

Colours: DMC

Use 2 strands of thread for cross stitch

Sym	No.	Colour Name	Sym	No.	Colour Name
■	413	Iron grey	■	792	Deep cornflower blue
■	3807	Cornflower blue	■	3837	Deep violet
■	3746	Iris violet	■	340	Wisteria violet
■	581	Grashopper green	■	932	Seagull blue
■	809	Gentle blue	■	841	Deer brown
■	209	Lilac	■	165	Pale moss green
■	415	Chrome grey	■	210	Light violet
■	3753	Moonlight blue	■	153	Lilac rose
■	3078	Pale yellow	■	BLANC	BLANC
■	939	Dark navy blue	■	772	Celery green

Joonskeemides märgib ruudustik kanvaalõngu. Iga piste kujutatakse üle ruudujoonte tõmmatud joonega. Ristpisted kujutatakse ristidena ehk kahe kaldpiste kooslusena. Mustriiskeemidele lisandub „võttes” (instruktsioonis) esitatakse kangatüüp (näiteks Aida nr 14), antud tikandi suurusele vastav pistete arv, tikandi suurus sõltuvalt kanga tihedusest, tikkimisniitide tootja, pistetüüp koos viitega, mitmekordse niidiga tikkida ja lõngavärve tähistavad märgid.

Joonpistes (kast- ehk Holbeinpiste) kontuure ja muid detaile kujutatakse sirgjoontena ruudu peal teise värviga, ruutu diagonaalselt läbivana või piki ruuduservi. Spetsiaalsetes arvutitarkvarades saab valida taustakanga struktuuri ja värvitooni.

Instructions and Symbol Key

Fabric: 14 count Aida

Stitches: 100 x 147 **Size:** 7.14 x 10.50 inches or 18.14 x 26.67 cm

Colours: DMC

Use 2 strands of thread for cross stitch

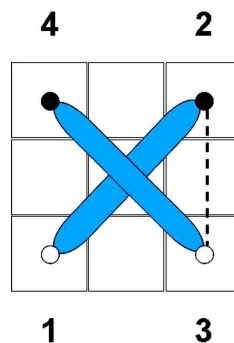
Sym	No.	Colour Name	Sym	No.	Colour Name
×	939	Dark navy blue	×	904	Avocado green
×	815	Cherry red	×	580	Cactus green
×	3363	Herb green	×	906	Apple green
×	989	Fennel green	×	817	Japanese red
×	3830	Red terracotta	×	832	Light green bronze
×	371	Green plains	×	606	Red orange
×	3832	Strawberry	×	740	Orange
×	351	Coral	×	733	Golden green
×	3013	Resin green	×	3348	Lettuce heart green
×	742	Light tangerine	×	3821	Straw yellow
×	726	Mimosa yellow	×	3822	Light straw yellow
×	369	Bamboo leaf green	×	945	Eggshell cream
×	963	Pale dusty rose	×	3866	Garlic cream
×	712	Cream	×	ECRUT	ECRUT
	BLANC	BLANC	×	822	Cotton cream
	Unused	Unused			

Ristpisted

Ristpistes padjakate purjekaga 1920/1930. a. Kuuskemaa erakogu. Foto Tiia Artla.

Ristpisteid võib tikkida mitmel erineval moel, kuid põhiristpiste moodustab kangaruutu alati **x** kujutise. Tikkides peaks jälgima, et pisted kangalõngu nõ ei rikuks, vaid et nõel liiguks auguridade vahel ilma kangalõngu kaasa haaramata.

Ristpistetikandis tikitakse ristpisteid tavaliselt ridade viisi kaheosalise töökäiguga: esmalt tikitakse aluskaldpisted kas vasakult paremale või vastupidi, järgmiseks tikitakse tagasireaga vastaskaldega pealispisted.

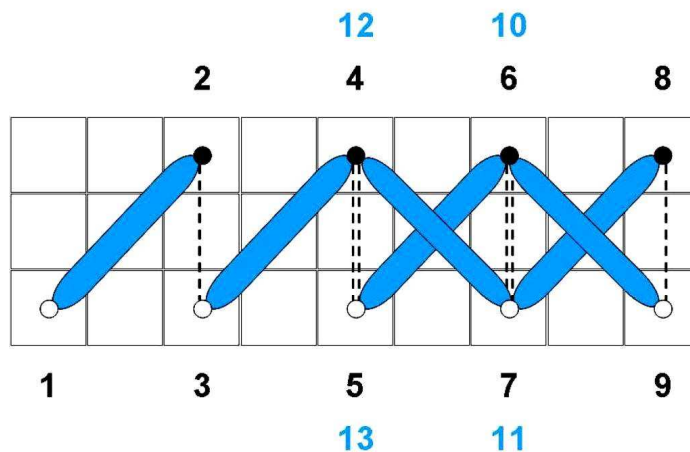

Foto Tiia Artla.

Tähtis on, et kõik ristpisted tikandis oleksid tikitud samasuunalise kaldega, sest siis mõjub tikitud pind ühtlasena ning tulemus korrektsena. Erisuunaliste kalletega ristpisted seevastu mõjuvad kanga pinnal rahututena ning rikuvad tikandi üldmulje.

Samasuunaliste pistetega tikand. Fotod Tiia Artla Erisuunaliste pistetega tikand

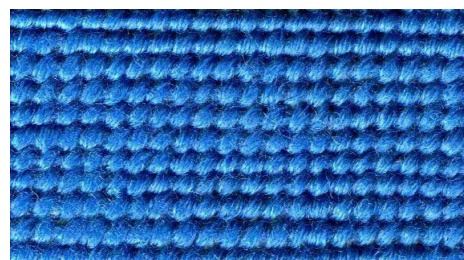
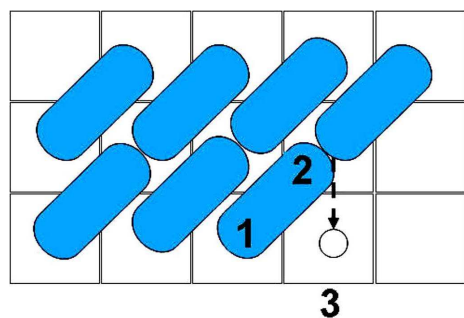
Kui tikkimise käigus on vaja tihti värvi vahetada, siis on mugavam kasutada töötamisel mitut nõela, nii saab vältida sagedast lõngavahetust nõelasilmas. Kõik ristpistetikandi värvilõngade algus- ja lõpuotsad peita tikandi pahemal poolel pistete alla.

Foto Tiia Artla.

Poolristpiste ehk punuspiste

Joonis ja fotod Tiia Artla.

Poolristpiste aetakse tihti segamini gobeläänpistetega, sest töö paremalt poolelt näevad need sarnased välja. Poolrist- ehk punuspistetel on pahemal poolel nõ otsepisted, gobeläänpisted on ka pahemal poolel kaldu. Poolristpisted sobivad pildilike kompositsioonide tikkimiseks, kus on väga palju värvitoone ja pisted aluskangal tihedad ning väikesed.

Ristpisted on ka **osaristpisted**. Neid kasutatakse töödes, milles esineb väga täpseid detailide värvivahetusi.

Veerandristpiste – skeemil näidatakse, millisesse nurka peaks osaristpiste moodustama. Too selles nurgas nõel kanga pinnale ja torke ruudu (diagonaali) keskel uuesti kangasse.

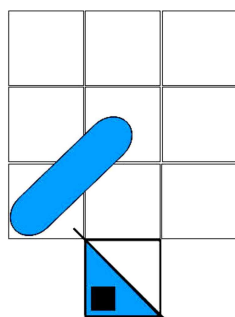
Kolmveerandristpiste – veerandristpistele tikitakse juurde poolristpiste.

NB! Veerandristpiste peab kalduma õiges suunas.

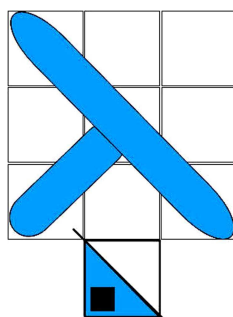
Kaks sümbolit – kui ruudus esitatakse kaks sümbolit, siis tuleb tikkida ristpiste kahe näidatud värviga. Kolmveerandristpiste tikitakse põhivärviga ja veerandristpiste taustavärviga.

Teineteise peal – Kui soovitakse selget värvi piirjoont, siis tikitakse kolmveerandpiste mõlema värviga teineteise peale.

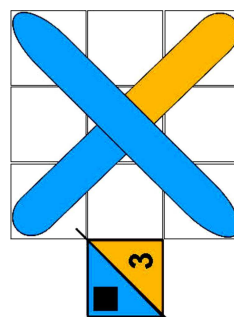
NB! Jälgida, et mõlemad kaldpisted oleksid korrektselt kõrvuti.

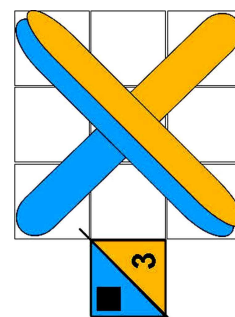
Veerandristpiste

Kolmveerandristpiste

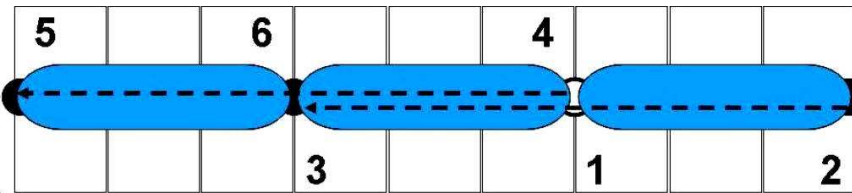

Kaks sümbolit

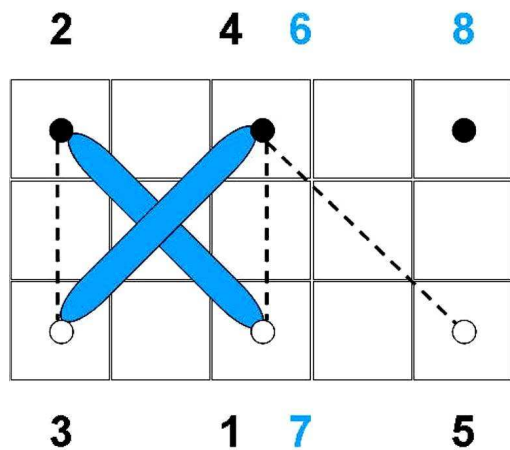
Teineteise peal

Mõnikord esinevad ristpistemustrites **tikkpisted** motiivi kontuuride rõhutamiseks. Tikkpisted tikitakse ristpistetest veidi õhema lõngaga, näiteks kui ristpistete tikkimisel kasutatakse kahekordset mulineed, siis tikkpisted tikitakse ühekordse lõngaga.

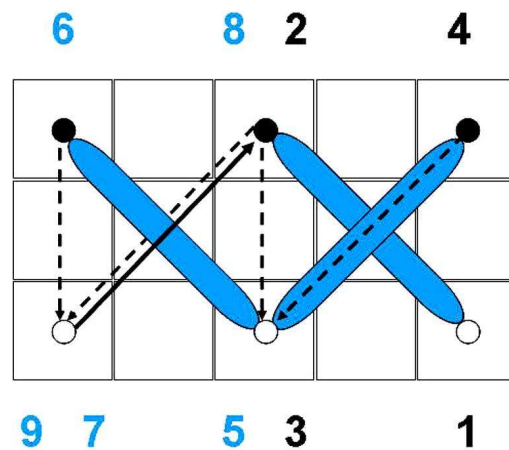

Too nõel kanga pinnale punktis 1, vii nõel uuesti riidesse punktis 2, liigu nõelaga kanga pahemal poolel vasakule kahe pistepikkuse võrra punkti 3. Too punktis 3 nõel kanga pinnale, vii nõel uuesti riidesse punktis 4, liigu nõelaga kanga pahemal poolel taas kahe pistepikkuse võrra vasakule punkti 5, vii nõel riidesse punktis 6 jne. Tikitud pisterida meenutab õmblusmasina tikkerida, pahemal poolel tekivad varspisted.

Ristpisteid on aeg-ajalt vaja tikkida üksikult või paariviisi kas paremale või vasakule liikudes. Ristpiste nõ kohe valmis tikkimine esineb mustrites, kus taustaks jääb kangas.

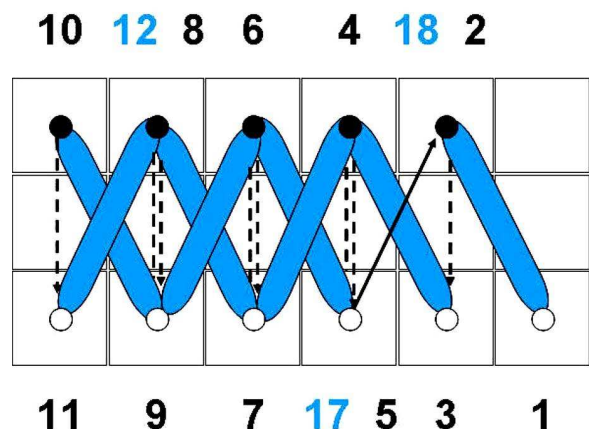
Ristpiste suunaga vasakult paremale.

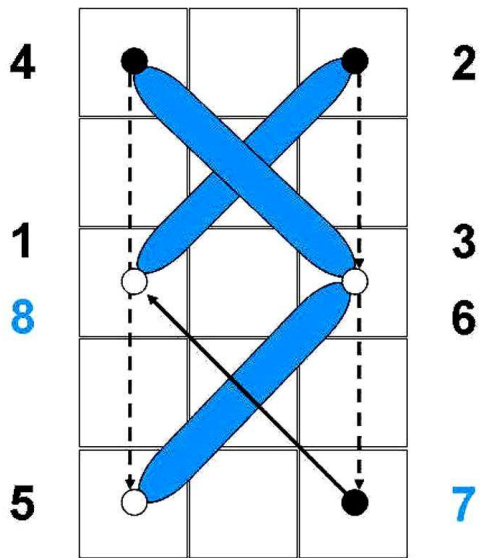
Ristpiste suunaga paremalt vasakule.

Piklik ristpiste

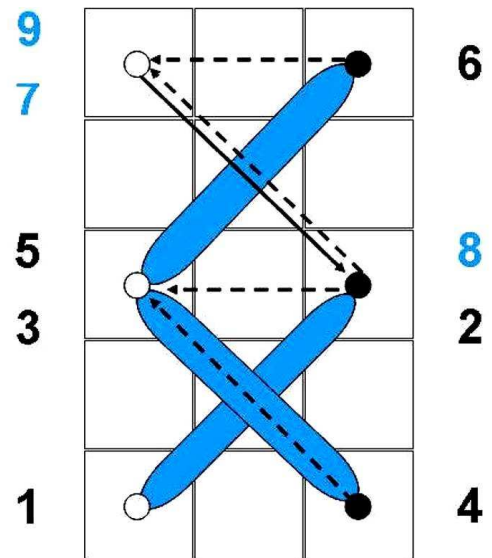
Foto Tiia Artla.

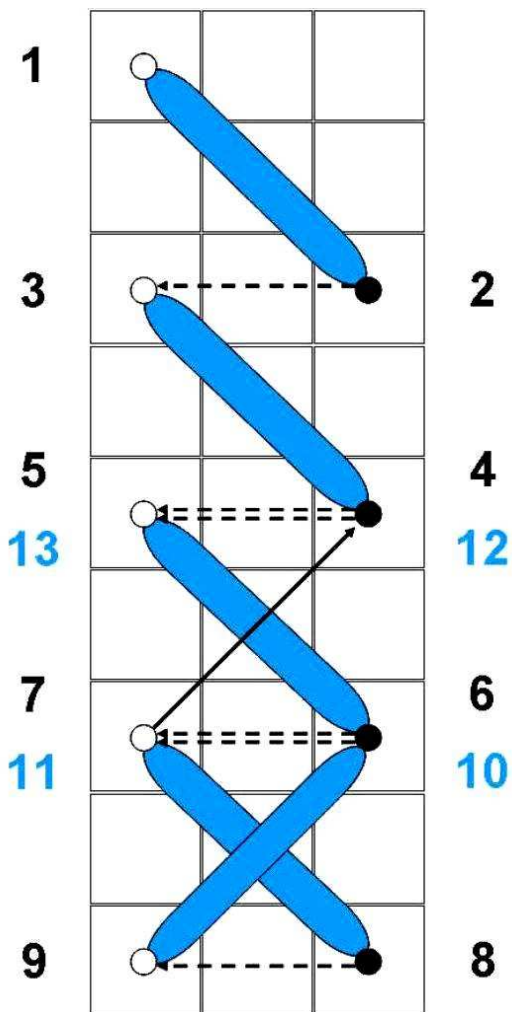
Vertikaalselt tikitud ristpisted. Iga piste tehakse kohe valmis või tikitakse reaviisi.

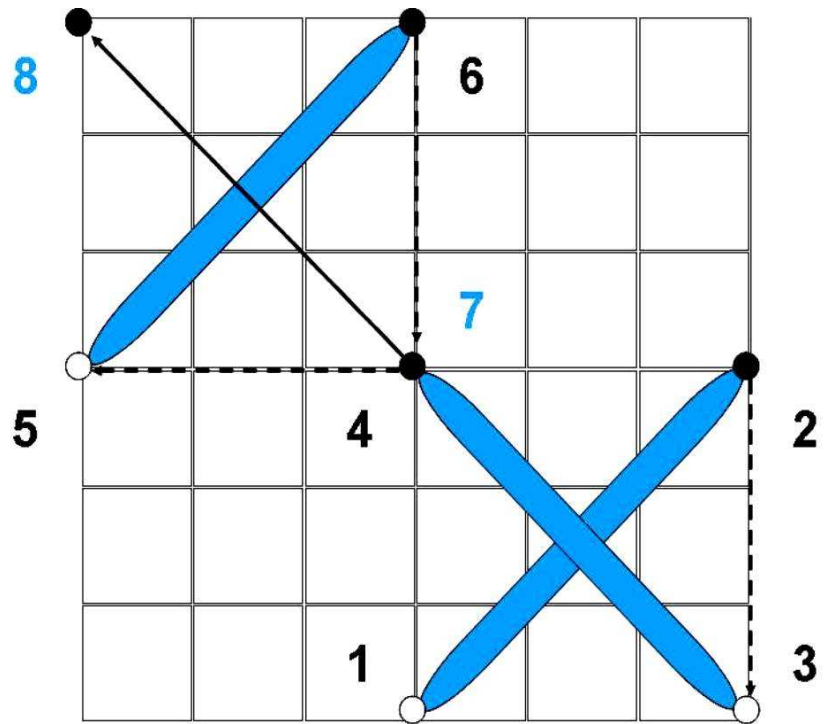
Ristpisted ülalt alla tikkides.

Ristpisted alt üles tikkides.

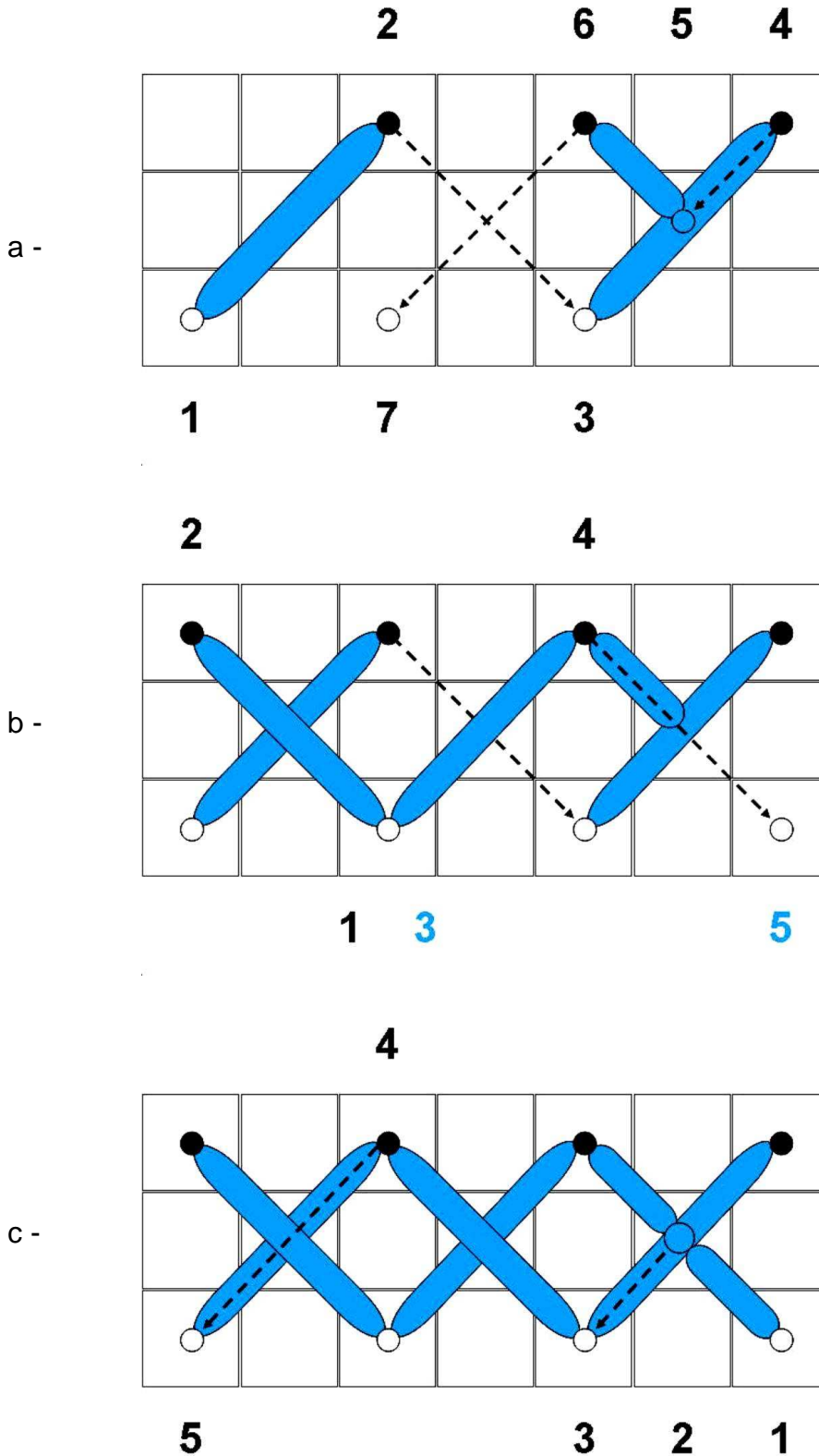
Ristpisted püstreana tikkides.

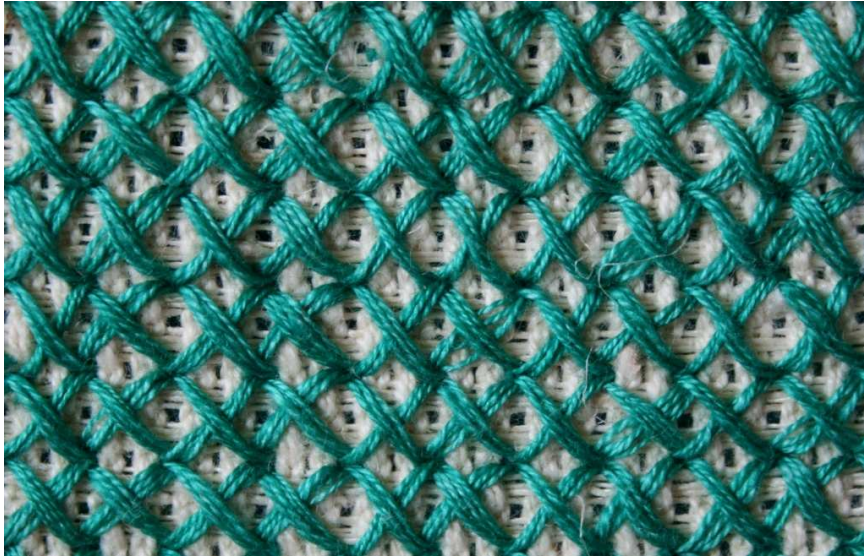

Ristpistete liikumine diagonaalsuunaliselt.

Kahepoolseid ristpisteid tikitakse siis, kui tikandi mõlemad pooled jäävad eseme kasutamisel nähtavaks.

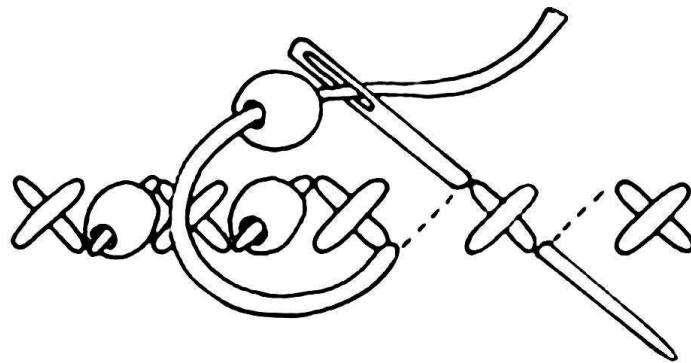
Iga rida valmib neljajärguliselt. Kõigepealt tikitakse iga teine poolristpiste. Rea lõpus tuuakse nõel riide peale viimase piste keskel. Järgnevalt tikitakse pool esimesest pistest ning rida tikitakse lõpuni. Analoogselt tikitakse ka „vahelejäänud” ristpisted.

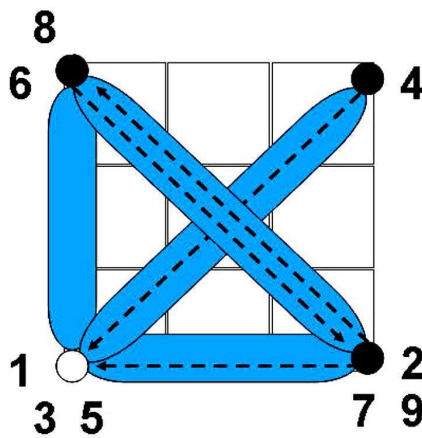

Kahepoolne ristpiste. Foto Tiia Artla.

Kui soovite ristpiste rida või ka pinda kaunistada-ilmestada helmestega, siis võiks selle teostamiseks kasutada kahepoolsete ristpistete töövõtteid.

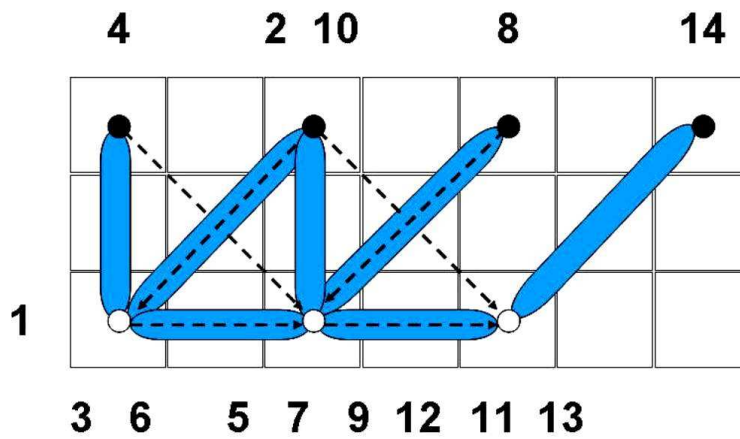
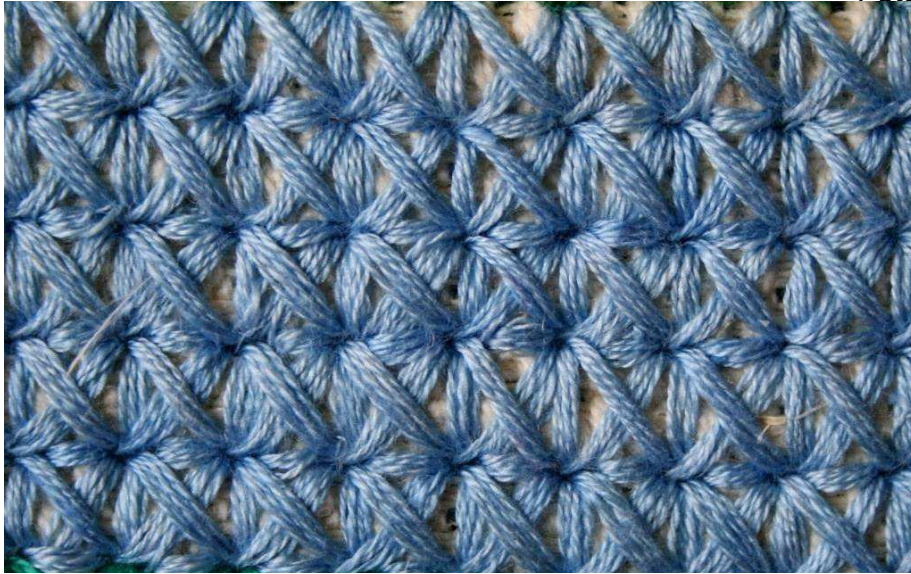
Itaalia ristpiste

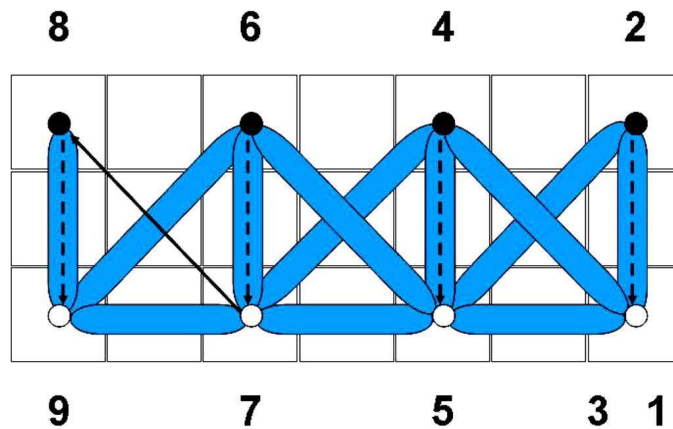
Itaalia ristpiste on kanvaatikandi piste, mille tikkimiseks tuleks valida kanvaad kattev lõng. Pistete tihe struktuur võimaldab neid kasutada ka võrdkoelistel kangastel.

Itaalia ristpiste koosneb ristpistest, mis ulatub üle kolmest vertikaalsest ja kolmest horisontaalsest kanvaalõngast, ning neljast lihtpistest, mis moodustavad risti ümber ruudu.

Foto Tiia Artla.

a - Itaalia ristpiste 2-e reana tikkimine.

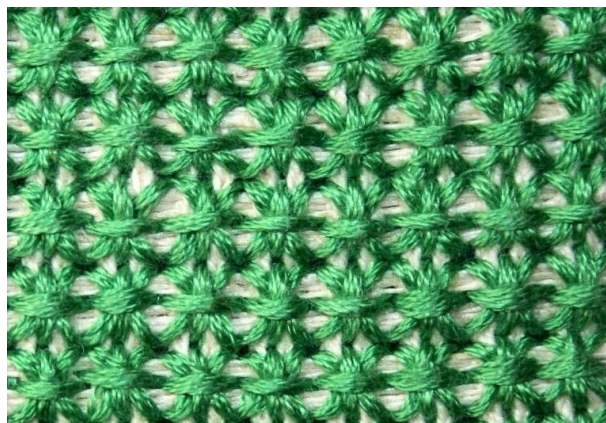
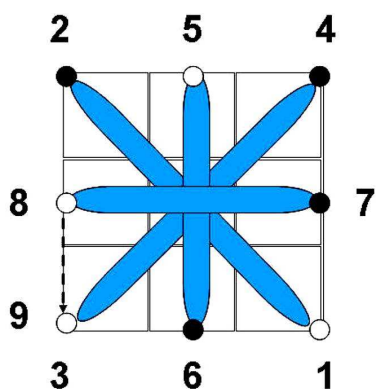

b - Itaalia ristpiste 2-e reana tikkimine.

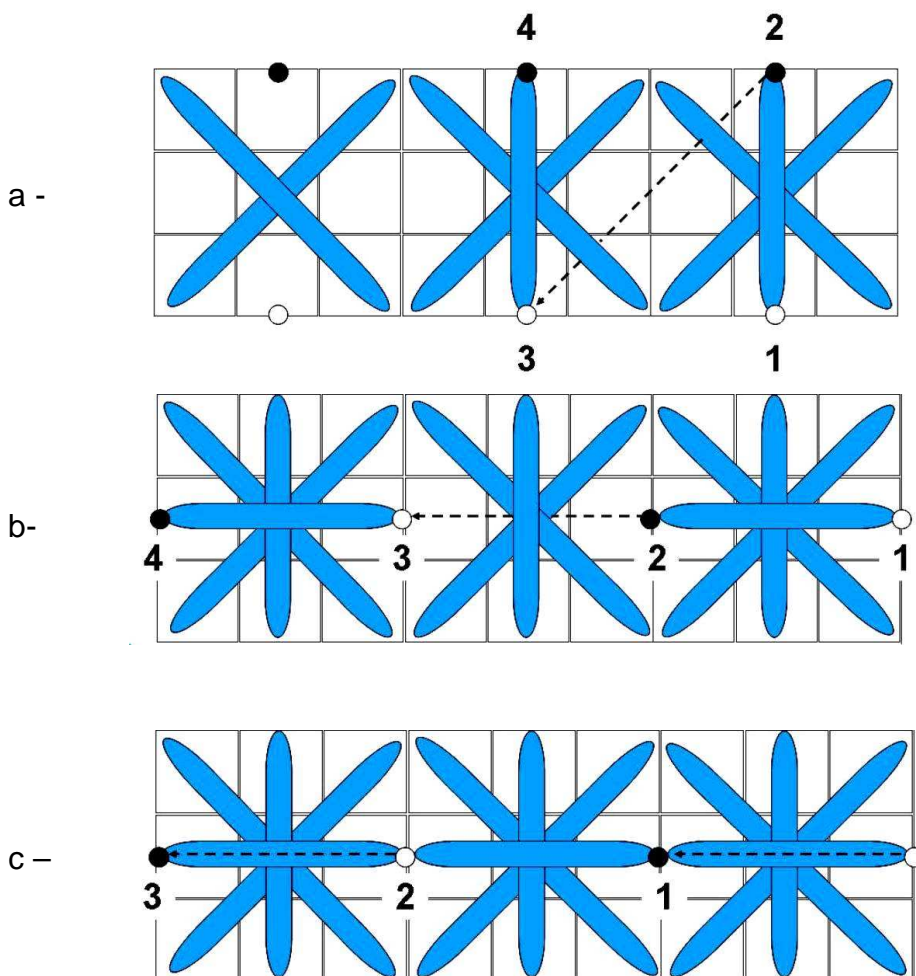
Kaksikristpiste.

Kirjandusallikatest võite leida kaksikristpistetele erinevate nimetustega vasteid - **Bulgaaria ristpiste, Teemantpiste, Smürna piste, Leviatani piste, topeltrispiste.**

Kaksikristpiste on kanvaatikandi piste, mis sobib ka võrdkoeliste kangastele. Kaksikristpiste lõngakulu on suurem, sest tikitakse 2 erisuunalist risti üksteise peale. Tikandipinda kattes võib pistetega liikuda ükshaaval, neid kohe valmis tikkides.

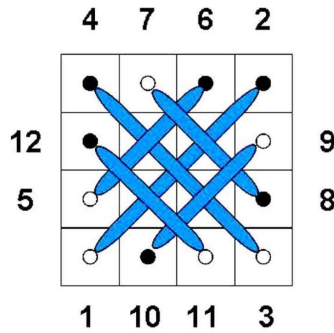

Suuremate värvipindade katmisel oleks otstarbekam kaksikristpisteid tikkida mitmeosaliselt, ridade viisi.

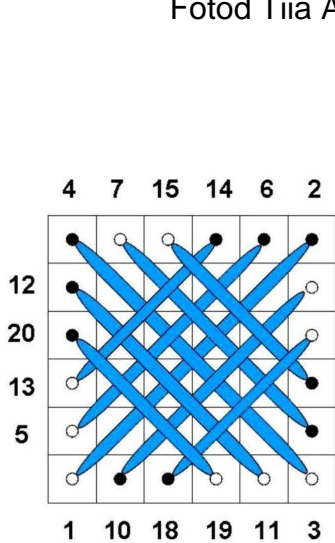

Vahvelpiste ehk Norwichi piste

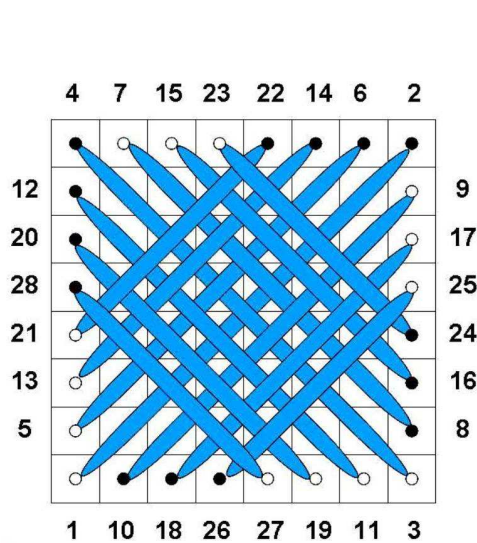
Vahvelpisted kuuluvad kanvaatikandi pistete valdkonda. Neid võib tikkida erinevate suurustega, arvestades 4-12 kanvaaukukesega. Mida suurem on vahvelpiste, seda efektsem see on, kuid ka seda lõngakulukam. Pisted moodustavad ruudud, mille peal on kõrgemad rombid. Tikkides liigutakse ühelt valmis vahvelpistelt teisele. Töö pahemale poolele moodustuvad lõngajooksud kulgevad mitmekordsetena pisteruudu küljimoreeda.

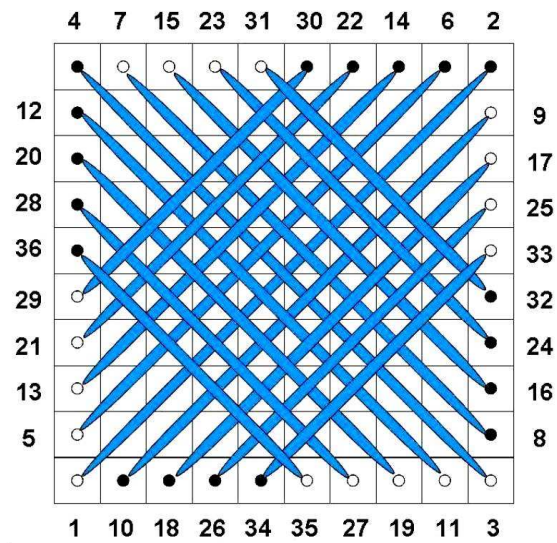
Fotod Tiia Artla.

Vahvelpiste 6-ga

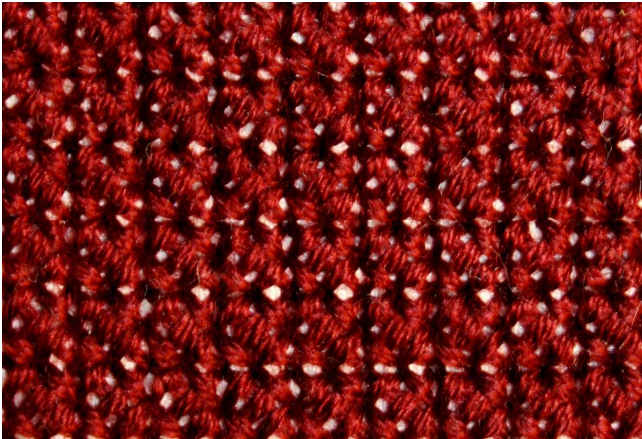
Vahvelpiste 8-ga

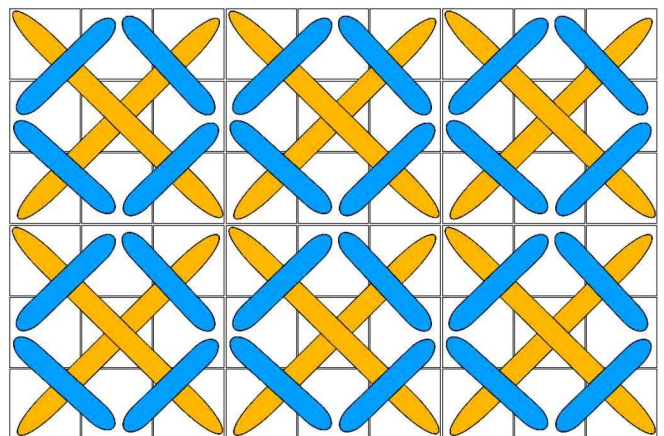
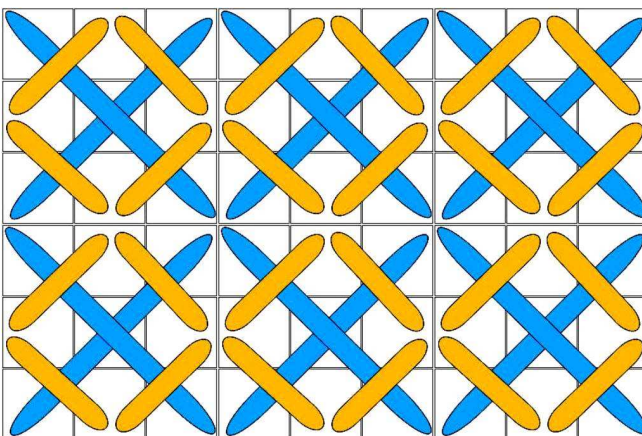
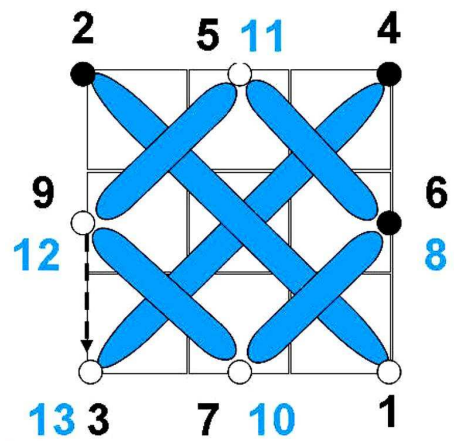
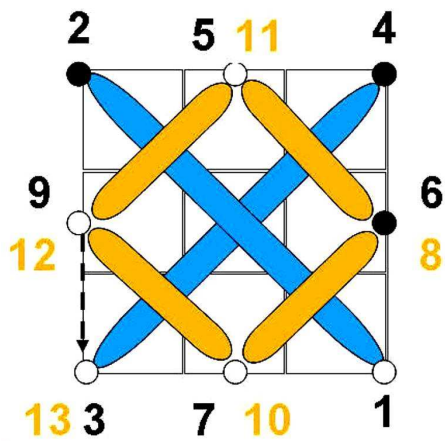
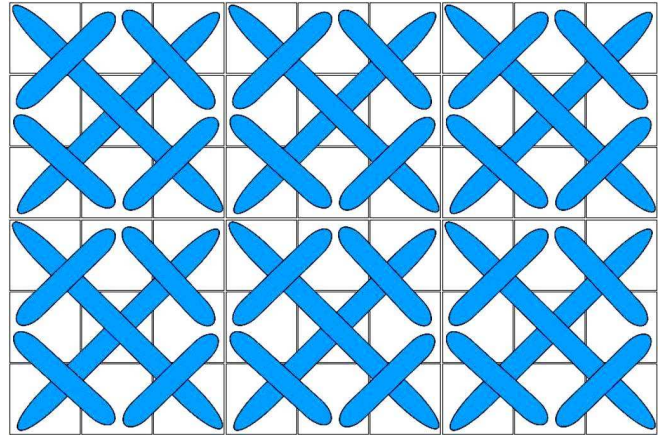
Vahvelpiste 10-ga

Riisipiste

Kanvaatikandi piste, õige lõngajämeduse korral väga hea katvusega. Pistepinda võib tikkida kahevärviliseks või kasutada kahevärvilise jämedusega lõngu. Pinda kattes võib liikuda piste haaval või tikkides kõigepealt alusristpistet ja seejärel nurkadesse diagonaalpistet.

Riisipistet. Foto Tiia Artla.

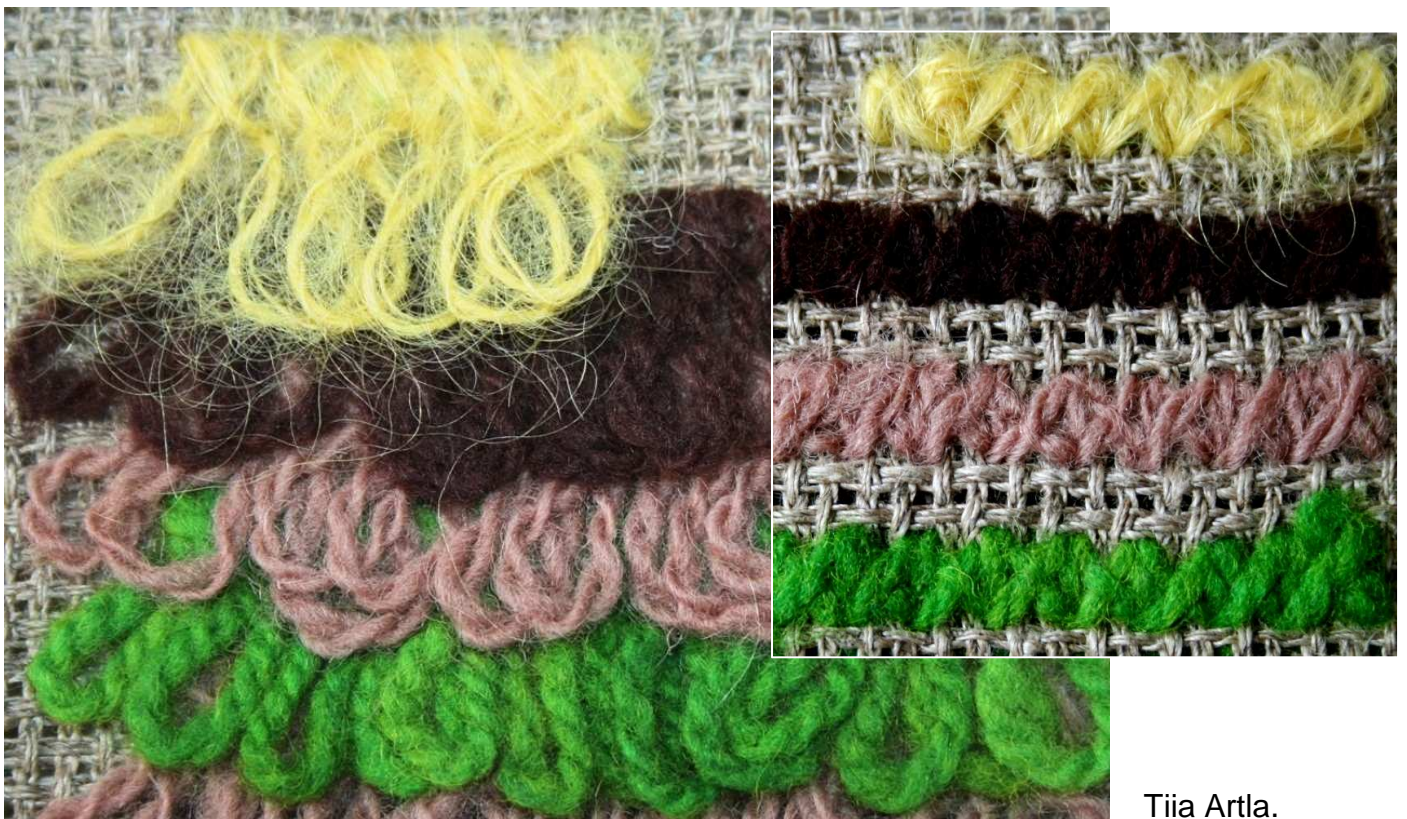
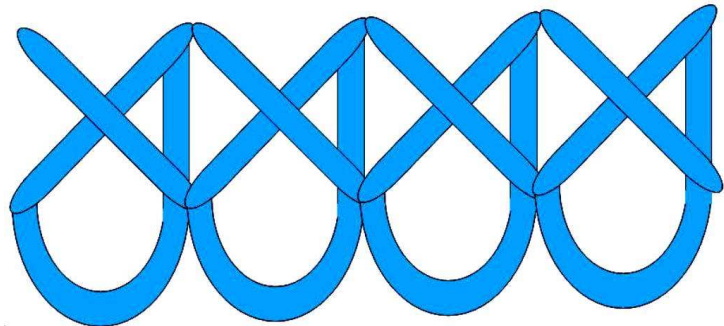
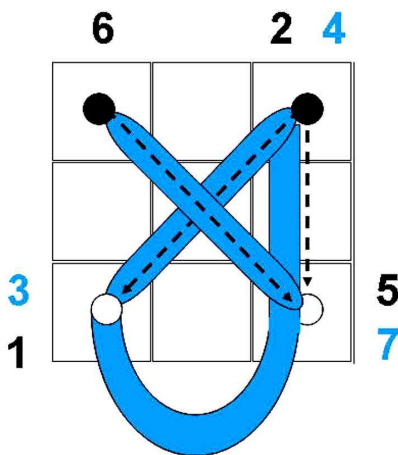

Narmaspiste

Teisi nimetusi: **sametpiste, vaibapiste, kõrgendatud piste, Astrahani piste, plüüspiste, Berliini plüüspiste.**

Narmaspiste hiilgeaeg jääb 19.sajandi II poolde, mil ristpistetaustalistele figuuridele anti nende abil kolmemõõtmelisust.

Narmaspistetega tikitakse vaibalikke suuremaid pindu, alusmaterjaliks soovitavalt valida kahekordne kanvaas. Põrandavaipade tikkimisel peaksid pisteridade vahed jääma hästi kitsaks ning narmaread peaksid üksteist katma 2/3 pikkuselt – nii ei jää valminud vaibale astudes „jalajälgi”, vaid karus hoiab end kenasti püstisena. Narmad võib kääridega lahti lõigata või teha seda osaliselt, samuti väga tihedat karuspinda on võimalik kääridega erireljeefsustega pindadeks pügada.

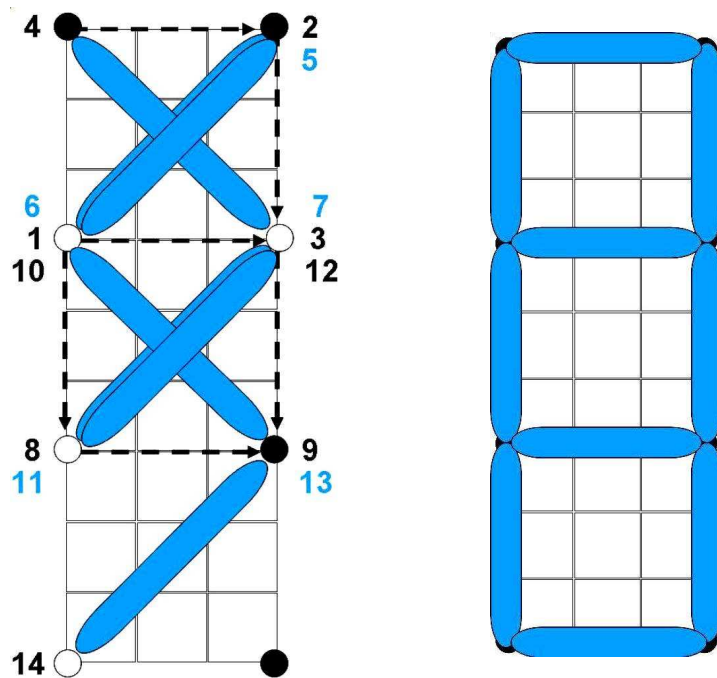

Tiia Artla.

Märkimisristpiste

See on piste, mida on võimalik mõlemalt poolelt vaadelda. Töö paremale poolele moodustuvad ristid ja töö pahemale poolele ruutudest koosnevad jooned. Tikitakse lõngu lugedes. Sobib esemele monogrammide ja trükitähtede tikkimiseks. Mitmesuunaliste motiivide korral peab nurgapisted mitu korda üle tikkima. Väga dekoratiivne jääb märkimispiste poolläbipaistval kangal, sest läbikumavad kastikesed loovad ristikestele taustaks varjuefekti. Tikkimislõnga algusots peita töö pahemal poolel hoolikalt, tikkides alguse ruudule ka puuduva küljejoone.

Vanasti kasutati märkimisristpisteid pesuesmete märgistamiseks, sest triikimisel ja pesu kokkupanemisel oli kerge ruuduridade tõttu pahemat poolt ära tunda.

Viimistlustööd

Tikkimistööd vajavad hoolikat lõppviimistlust, mille juurde kuuluvad ka tikandi raamimine, kantimine vms. Kehvasti teostatud lõppviimistlus võib rikkuda väga kauni tikandi, samas saab korraliku viimistlusega parandada tikandi üldmuljet.

- Eemalda tikand tikkimisraamist, kui see oli tikkimise ajaks pingutatud. Juba selles tööetapis võib ette tulla üllatusi, kui ilmneb, et oled pistete tikkimise käigus lõnga liiga tugevasti pingutanud, mis nüüd aluskanga pingevabas olekus väljendub kanga „kiskumisena”. Viimistlustööde käigus saad seda probleemi parandada.
- Kontrolli tikandit nii paremalt kui ka pahemalt poolelt, kinnita kõik „ununenud” lõngaotsad. Kuigi tikkimistöode lõngadega tikkimise käigus neile sõlmi ei tehta, siis kui oled seda siiski teinud, peaksid nüüd kõik sõlmed avama ning lahtised lõngaotsad töö pahemal poolel kinnitama. Õhemate aluskangaste triikimisel-aurutamisel vormuvad sõlmed ja pikad lõngajooksud tikandi paremale poolele.
- Triigi-auruta tikkimistöo pahemalt poolelt **pehmel** triikimisalusel. Vajadusel kinnita nõöpnõeltega (roostevabad). Aseta tikandile õhuke puuvillane triikimisriie. Vali triikimiskuumus tikandi materjalidele sobivalt, **tõsta** triikrauda edasi, ilma alusel libistamata ja **ära suru** triikrauda **tugevasti** vastu tikandit, et pisted ei lamenduks ning lase aurul mõjuda. Triigi kuni töö on kuiv või jäta see alusele kuivama.

NB! Kui tikandis on kasutatud sünteetilisi materjale, siis ei tohiks neid kunagi triikida, vaid asetada sellele niiske riie ja lasta tööl kuivada.

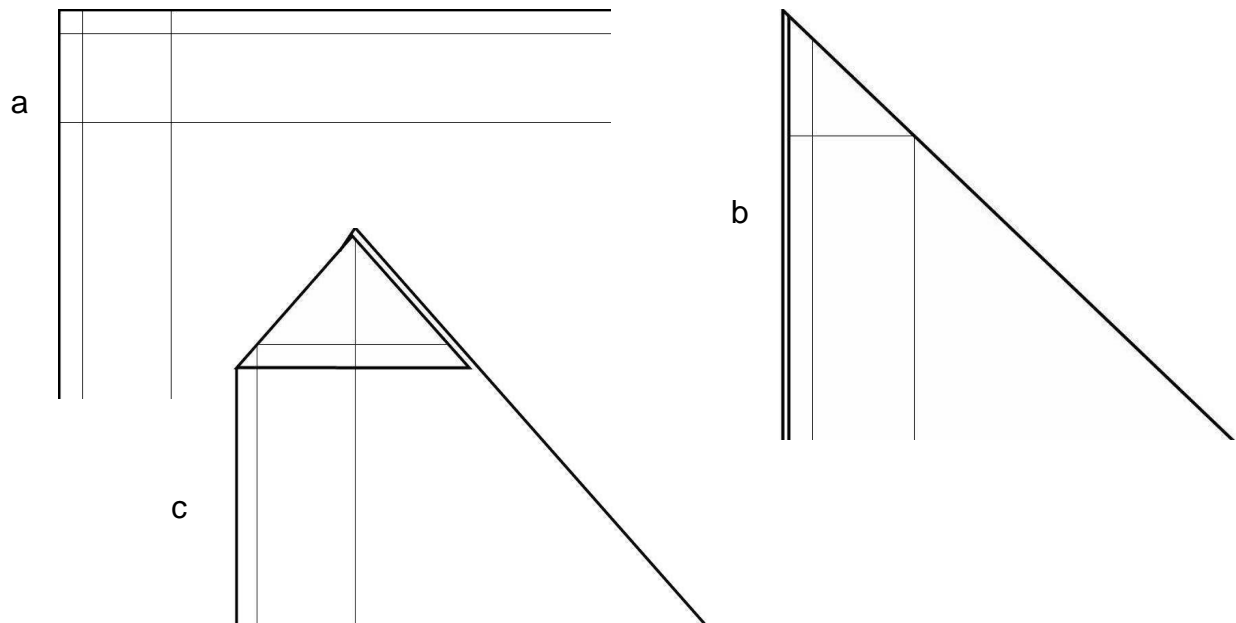
- Kui tikand vajab enne vormimist-triikimist pesemist, siis tee seda ainult käsitsi, mitte pesumasina abil. Pesta ihusoojas vees detergentidest vaba pesuvahendiga (näiteks kangašampooniga) jälgides, et see ei sisaldaks optilisi valgendajaid (pleegitavad värve). Asetage tikand parema poolega vastu pesukausi põhja, valage ettevaatlikult peale pesuvahendiga lahustatud vesi ja kasutades pesukäsna tupsutage-vajutage tikandile. Tikitud pindu ei tohiks käte vahel hõõruda, tikandeid pestakse hästi ettevaatlikult, materjale kahjustamata. Loputage tikandit mitmeid kordi, abiks võiks võtta käsidušši. Seejärel rullige töö froteerätikusse ja pigistage ettevaatlikult liigne vesi välja. Lõpuks vormida tikand pehmemale alusele ja lasta kuivada.

Kangaraamid

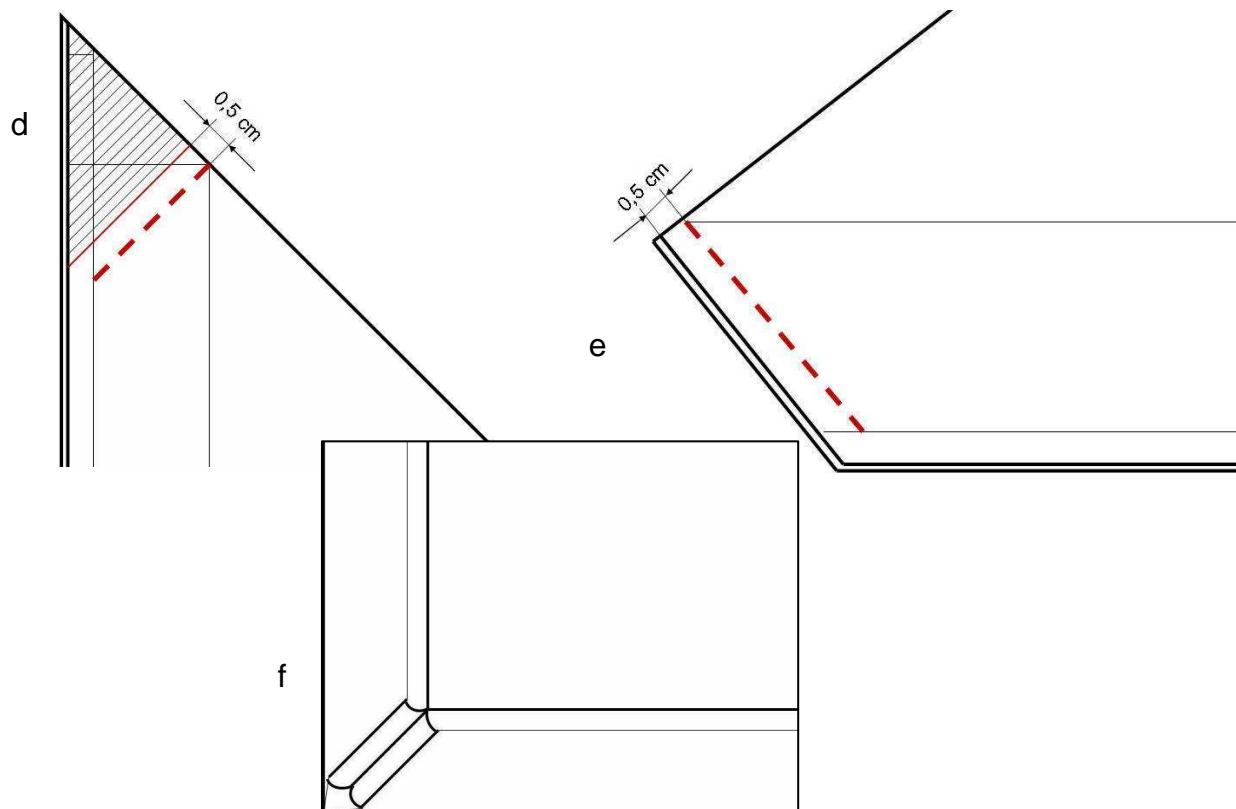
Vaibatikandis seinatekstiilid tuleks raamida, kas tekstiiliga või puitraamidega. Sagedamini kasutatakse tekstiilraamimist.

Kui olid enne tikkima asumist jätanud aluskangast piisava varuga tikandivabad pinnad, siis saad nendest kujundada tikandile raamistiku, pöörates kangaservad töö paremale poolele, töödeldes nurkadesse diagonaalnurgad.

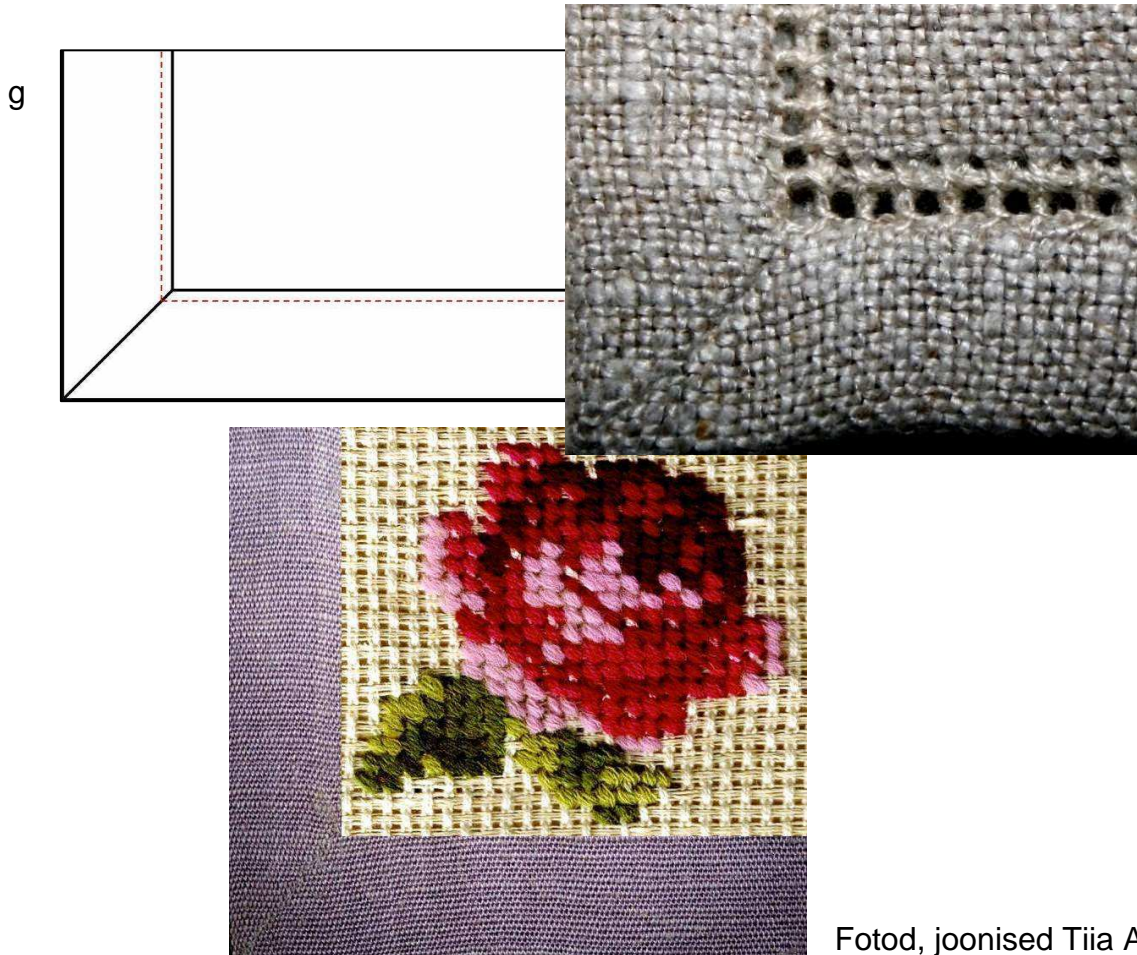
- Proovi ja mõõda ääristuseks sobiv laius, arvesta ka õmblusvaru ja vajuta ääristusosa käänised kangasse (joonis a).

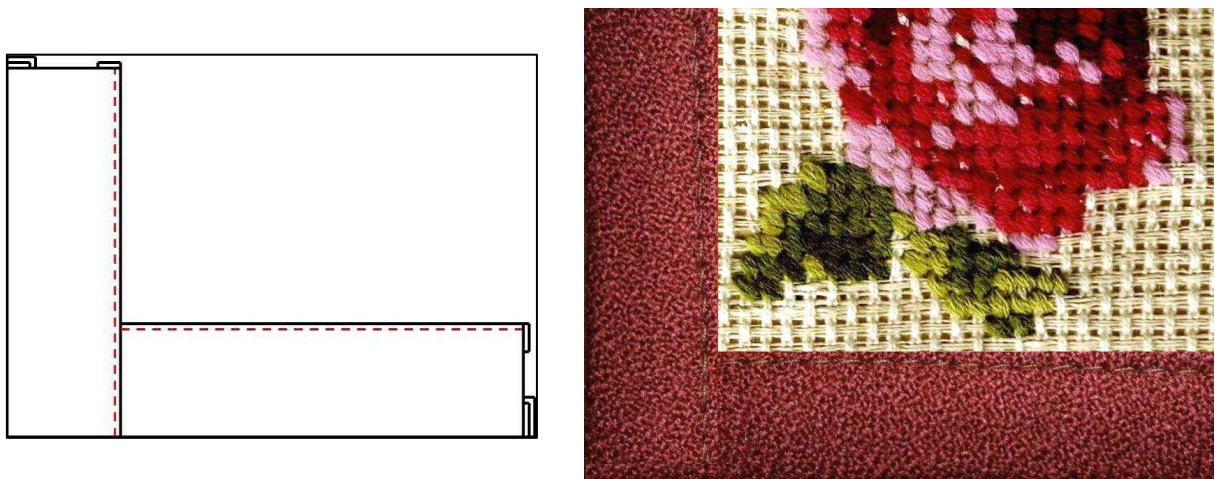
- Seejärel murra nurk diagonaalselt kokku (joonis b).
- Palistuse murdejoonte ristumispunktiist käänna nurga tipp tagasi, nii et diagonaaljoon langeb diagonaaljoonele ja tagasimurtud nurgaosa moodustab võrdhaarse kolmnurga (joonis c).
- Tekkinud murdejoon on nurga õmblusjoon. Õmmelda esimese kääniseni käsitsi tikkpistes või õmblusmasinal. Nurga tipust jätta mõni piste õmblemata (joonis d).
- Õmblusjoonest 0,5 cm kaugusel eemalda üleliigne riideosa (joonis e).
- Õmblusvarud vajuta lahku (joonis f) ja pööra nurk ümber.

- Nurga tipp kohenda nõelaga teravaks ja kontrolli, kas õmblusvaru jäi lahku.
- Pööra õmblusvarud kangakihtide vahele, traagelda palistus või kinnita nõöpnõeltega. Seejärel õmble palistus käändservaldest 0,2-0,3 cm kauguselt õmblusmasinal või käsitsi peitpistetega kinni (joonis g). Triigi.

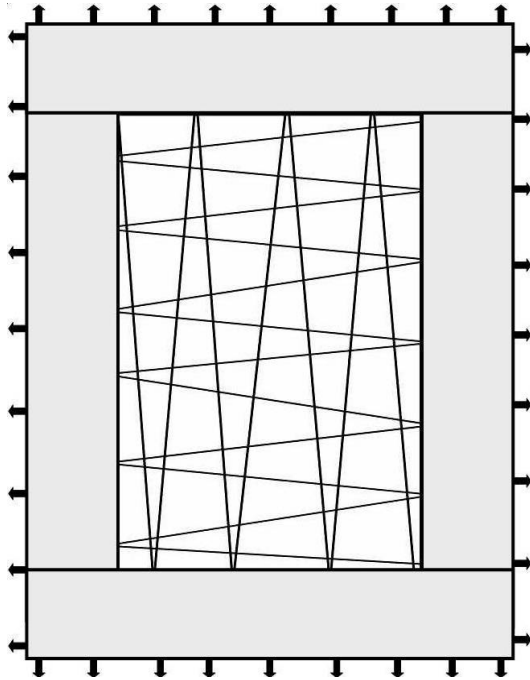

Kui aluskangast raamiks siiski ei jätku, tuleks lõigata kandiriidest ribad ja õmmelda need aluskanga servadele. Kandi laius koos õmblusvarudega peaks olema ca` 4 - 4,5 cm või laiem (vastavalt sobivusele).

Raamimine

- Mõõda „õige suurus” pappmaterjalile ja lõika alus välja.
- Liimi papi paremale poolele õhem vahtkummi kiht.
- Pinguta aluskangas papp-plaadile torgates tahvli servadesse nõõpnõelad. Tahvli tagaküljel õmble kangaservad 2-es suunas käsitsi tugevasti kokku.
- Kinnita tikand (käsitsi) aluse paremal pool sobivasse kohta.
- Viimistle töö pahem pool lisa papptahvliga (liimides), mille külge kinnita eelnevalt ka riputuskonks.

Fotod Tiia Artla

Puitraami tikandipildi asetamiseks tuleks eelnevalt tikand pingutada pappalusele ja seejärel sobitada raami. Soovi korral saab raami ja töö vahele lisada ka paspartuu.

Riputuskanal

Foto Tiia Artla.

Töötle kanga üla- ja alaserva tunnelid, millest läbi saab riputamiseks pista kas puidust või metallist liistud-varvad. Metallvarvad pingutavad kangast rohkem, olles puitliistudest raskemad. Tikandi seinale riputamiseks sobivad riputusaasad, mis õmmeldakse vaiba külge.

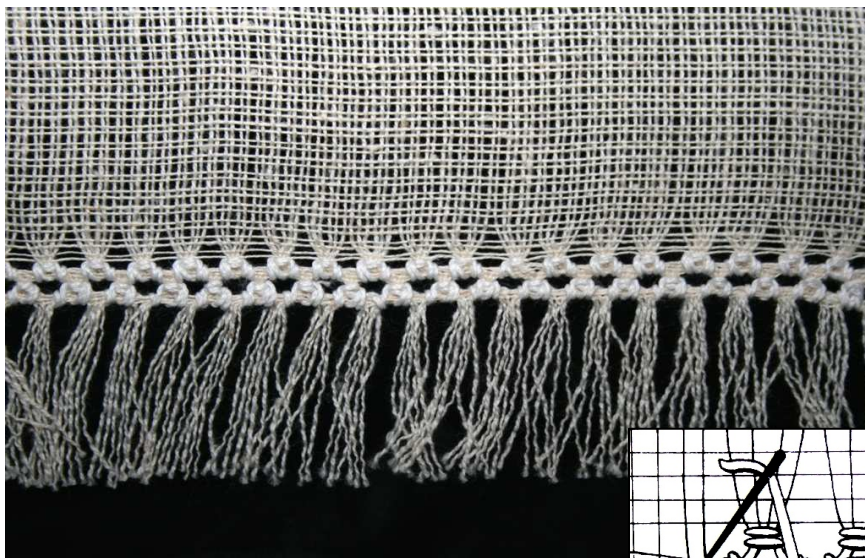
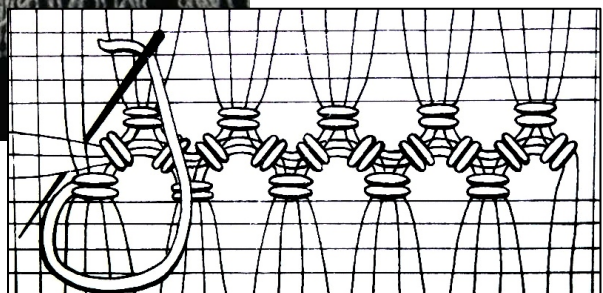
Teisi viimistlusvõimalusi**Pitsipilu**

Foto Tiia Artla.

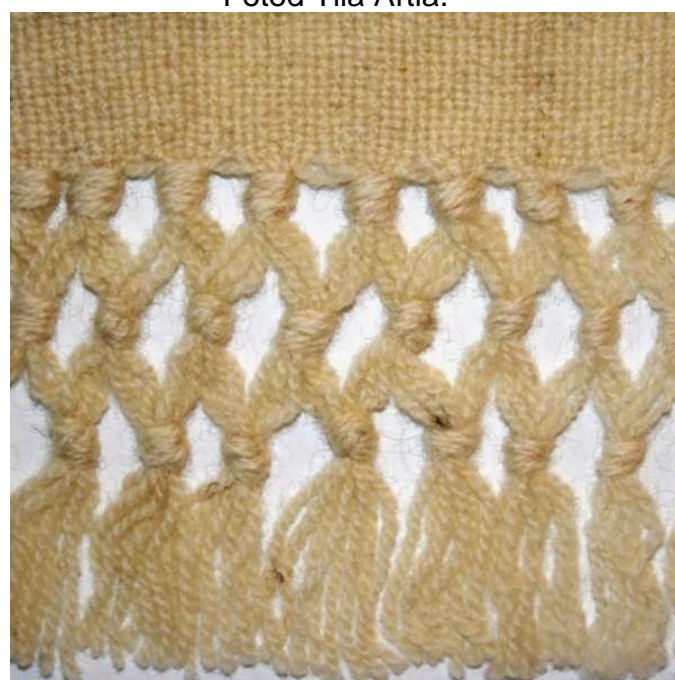
Heegelpits ja pilu

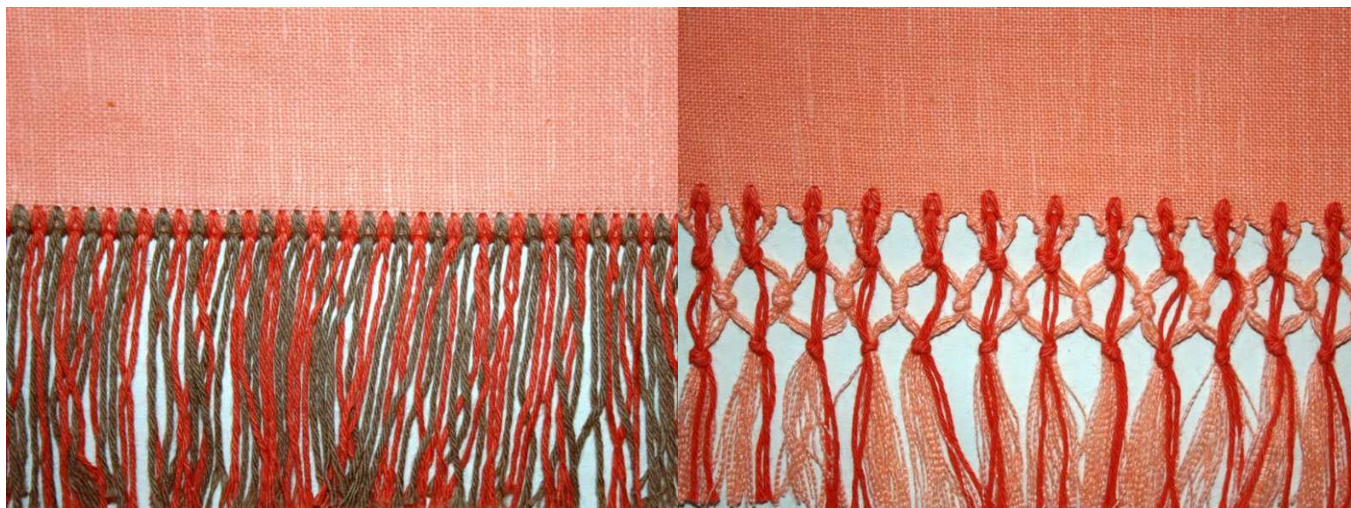
Fotod Tiia Artla.

Narmad, palmikud, sõlmed

Fotod Tiia Artla.

Tikandite hooldamine

Kõik me soovime, et tikand, mille valmistamisega on palju vaeva nähtud, kestaks aastaid. Kui eksponeerite tikandeid ruumis, siis ärge paigutage neid ereda päikese kätte, mis pleegitab värve ning muudab lõngad aja jooksul hapramaks. Kauneid käsitöid peaksime kaitsma ka tolmu, koide, rõskuse eest.

- Kui tikanditöö asetatakse hoiupaika, siis on parim viis seda kaitsta happevaba paberi kihtidega ning hoida võimalikult laotatuna pimedas ruumis. Suuremaid esemeid võiks papprullile kerida, kattes eelnevalt rulli happevaba paberiga, torule rullitud tikand (parema poolega väljas) katta samuti happevaba paberiga.
- Kui tikand kokku voltida, siis kihtide vahele peaks samuti asetama happevabad paberid. Kui töö seisab hoiupaigas kaua, siis aegajalt peaks tikandit uuesti voltima, et murdejooned liigselt ei kahjustuks.
- Aeg-ajalt tuleks tikitud pindu puhastada tolmuimejaga, kasutades selleks mööblipuhastusotsikut. Otsikule siduge ümber marlitükk, et vähendada imamisjõudu. Väga haprale esemele peaks nõõpnõeltega eelnevalt kinnitama marli ja tolmust puhastamise käigus hoidma tolmuimeja otsikut kangast veidi kaugemal.
- Enamikku tikandeist saab keemiliselt puhastada, eelnevalt peaks siiski väikese materjalitükiga katsetama, sest kõik materjalid ei talu erinevaid kemikaale.
- Pesta ainult käsitsi, tikandit hõõrumata.

Autor Maarja Järvesoo, fotod Tiia Artla.

ALGALLIKAD

- **Barber, E. J. W.** New Kingdom Egyptian Textiles: Embroidery vs. Weaving *American Journal of Archaeology*, Vol 86, No. 3. (Jul., 1982), pp. 442-445.
- **Barnden, B.** (2003). Ristpistetehnikate entsüklopeedia. Tallinn: Sinisukk.
- **Barnden, B.** (2004). *Tikkimispistete piibel*. Sinisukk.
- **Blank Canvas.** [WWW]. <http://needlepointjoint.com/needlepoint/blank-canvas.html?mode=list> (14.04.2011).
- **Brown, P.** (2003). *Tikkimise entsüklopeedia*. Sinisukk.
- **Cross Stitch Professional 2003.** [WWW]. <http://www.dpsoftware.com/> (01.04.2011).
- **Eaton, J.** (2006). *Ristpistemotiivide piibel*. Sinisukk.
- **Eesti rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult.** (1957). Vastutav toimetaja H. Moora. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- **Free Chart.** [WWW]. <http://www.thecrossstitchguild.com/> (19.04.2011).
- **Gunnars, P.** 2006). *Tikkimine ja pisted*. Varrak.
- **Jacquard tekstiilivärvid.** [WWW]. <http://blog.helmehaldjas.ee/jacquard-tekstiilivarvid/> (11.04.2011).
- **Järvsoo, M.** (2007). Ühe Hiiumaa vana tare taastamise lugu. Bakalaureusetöö, TLÜ.
- **Knight, L.** (2008). *Pistete piibel*. Sinisukk.
- **Laanpere, L., Raidla, H.** (1989). *Tikkimine*. Tallinn: Valgus.
- **Linnus, H.** (1955). *Tikand Eesti rahvakunstis I*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- **Linnus, H.** (1973). *Tikand Eesti rahvakunstis II*. Tallinn: Eesti Raamat.
- **Linnus, H.** (1960). *Tikkimine*. Tallinn: Kunst.
- **Marabu tekstiilvärvid.** [WWW]. <http://www.vunder.ee/shop/failid/437.pdf> (11.04.2011).
- **Markeerimisvahendid.** [WWW]. <http://shop.kl24.ee/233/> (11.04.2011).
- **Minu käsitööd. Must tikand.** Erinumber 2 / 2009. UAB Septyni menai.

- **Mouline.** [WWW]. <http://nitki.madeira.de/vidy-nitok/nitki-dlja-rukodelija/vidy-prjazhi-dlja-ruchnoi-vyshivki/khlopchatobumazhnaja-vyshivalnaja-prjazha-mulineh.html> (20.04.2011).
- **Mouline´ Stranded Cotton.** [WWW]. <http://www.dmc.com/majic/pageServer/0s0101001b/en/Colour-card---Article-117.html> (15.04.2011).
- **Needlepoint Canvas - a Basic Guide.** [WWW]. <http://www.suite101.com/content/guide-to-needlepoint-canvas-a129856> (14.04.2011).
- **Pattern Maker for Cross-Stitch.** [WWW]. http://www.hobbyware.com/pm_downloads_trial.htm (01.04.2011).
- **Probert, I., Cope, P.** (2005). Täiuslikud digifotod ühe klõpsuga.
- **Ristpisted** nr 4 (7) / 2009 oktoober-detsember. UAB Septyni menai.
- **Ristpisteleht.** (2005). Tarkvara. [WWW]. <http://www.hot.ee/ristpisteleht/> (20.04.2007).
- **Ristipistotyö.** [WWW]. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Ristipistoty%C3%B6> (28.04.2011).
- **Soone, O.** (1988). *Tikime*. Tallinn: Valgus.
- **Tallinna Ülikooli Tööõpetuse osakonna metoodiline fond.**
- **Threads.** [WWW]. http://www.violarium.com/index.php?main_page=index&cPath=31 (15.04.2011.).
- **Tikkimine.** (2007). Varrak.
- **Viires, A., Vunder, E.** 1998. *Eesti rahvakultuur*. Tallinn: Eesti Entsoklüpeediakirjastus.
- **Vunder, E.** (1992). *Eesti rahvapärane taimornament tikandis*. Tln: Kirjastus Kunst.
- **Webb, M.** (2007). *Tikkimispisted*. Sinisukk.